

SOCIETATEA DE MÂINE

Director: ION CLOPOȚEL

PICTORUL N. BRANA: CRĂCIUNUL SĂRACILOR

Ascensiune politică și conținut social

Ardealul și Banatul au o istorie foarte frământată, cu sinuozități largi între poli îndepărtate. Sub spuza subfired a cărmuirilor dominante străine, s'a păstrat însă albia adâncă a clocotului de viață imposibil de înăbușit pe care-l susțineau permanent masele de iobagi români. Vremile au trebuit să cedeze. Iobagii intrau în istorie. Politica lor s'a îndreptat când spre Viena împăraților habsburgici, când spre Budapesta kossuthiștilor revoltați, când spre țelurile unei autonomii proprii, până ce o cotitură favorabilă i-a prilejuit afirmarea francă a identității de aspirațiuni cu românii din vechiul regat și celelalte provincii. Această cotitură a fost revoluția din 1918, când uriașul cu picioarele de lut, care era dubla monarhie dunăreană, s'a prăbușit definitiv.

Poporul român și-a cucerit unitatea de stat. Românismul transilvănean a venit în noua configurație cu însușirile sale călitate în secolele de urgie. Asuprirea l-a făcut tenace, curajos, conștient de idealul final al luptelor: desrobirea sub orice formă, fie politică, fie economică, de stat ori de clasă.

Splendidă rezistență morală! Inepuizabil fond de energii! Virtuți de străluciri ce n'fruntă eternitatea!

Această rezistență mai dăinuiește încă? Și-a luat ea toate satisfacțiunile în țara întregită? S'a putut ea desfășura în voe?

Multe ar fi de spus! Ci să nu ne pierdem nădejdea.

Am câștigat bunul acesta: ascensiunea politică!

S'au săvârșit greșeli enorme, urmate de descurajări neînălăturabile!

În ceasul când ochi dușmănoși se'ndreaptă lacomi spre granițele dobândite, românii ardeleni și bănățeni fac zid nebiruit, gata de orice jertfă.

Încolo, trebuie să fie trează înțelepciunea tuturor de a valorifica în mod maxim admirabila rezistență morală a sufletului ardelenesc.

Formei externe trebuie să-i dăm fondul reformelor adânci, primenitoare, întăritoare.

Tara serbează în metropolă ca și în cel din urmă cătun aniversarea zilei independenței, zi care pentru opinia publică românească a devenit identică, nu printr'un capriciu oarecare, cu 1 Decembrie 1918, ci prin măreția fără seamăn a manifestației populare dela Alba-Iulia.

Atâta suflare de om nu s'a mai văzut vreodată în câmpul istoriei românești! În cap de iarnă zeci de mii de cetățeni au înțeles să alerge din cele mai îndepărtate unghiuri ale românismului rob de unguri, pentruca să-și exprime voința categorică de a suprima comunitatea de stat cu tiranii multiseculari.

1 Decembrie 1918 a însemnat astfel suprema ascensiune politică la care puteam aspira! Cele mai întinse teritorii românești subjugate au proclamat integrarea în corpul unic al statului român. La Alba-Iulia a fost pecetluită integrarea unității naționale pentru totdeauna.

Prin triumful democrației la triumful independenței popoarelor. Unitatea statului român a fost creată ca o consecință a victoriei înregistrate de democrațiile lumii asupra regimurilor dictatoriale dela Budapesta, Viena și Berlin.

Nu se poate îndestul insista asupra acestui adevăr elementar.

Și iată n'au trecut decât 18 ani și undeva în umbra Europei au dospit iarăși fermentii disoluției. O «eră» nouă și-a făcut apariția cu scopul de a provoca schimbări europene și intercontinentale. Forțele înfrânte prin marele războiu își ridică iarăși capul și își caută revanșa. Clericalismul, militarismul și capitalismul nu se pot împăca nicidecum cu ordinea stabilită prin tratatele de pace, ci-și jăuresc o coaliție din ce în ce mai trușe și cutezătoare, pentru a pregăti mormântul democrației. Regimurile dictatoriale au surprins lipsa de vigilență a marilor puteri democratice, cari se'ncredeau în păzirea condițiunilor păcii și procedau la scăderea efectivului lor militar. «Invinșii» se'narmau febril într'ascuns și când s'au simțit tari, s'au datat la acte fățișe și temerare, au anulat clauze importante din tratate și au pus lumea în fața faptelor împlinite sfidând areopagul genevez, pe care se prefăcuseră că-l respectă cu o tactică abilă. Sub forma fascismului strigoi alungăți de pe arena universală, reapar cu o violență uluitoare. Focarele tulburării sunt identificate în aceleași vechi centre: Budapesta, Viena și Berlinul, cărora li s'a adăugat nucleul primar dela Roma — cel dintâu produs reacționar al capitalismului postbelic. Dictatorul Mussolini, încurajat de birocrația savantă, greoaie și fără șira spinării a Societății națiunilor, este agentul cel mai îndrăzneț al imperialismului fascist, și-a asigurat penetrația în Balcani prin poarta Albaniei, a cucerit Etiopia africană cu o iuțea fulgerătoare, a făurit un acord tripartit la Viena acaparând piețele ungare și austriace și ține în șah expansiunea Germaniei hitlerizate zăgăzuind orice înaintare a ei în bazinul Dunării. Și-a îngăduit de curând la Milano să vorbească despre «enorma nedreptate» făcută Ungariei — această «mare mutilată», fără de a cărei reconstituire de frontiere n'ar exista pace în regiunea centrală a Europei! Dictatorul vede simplist lucrurile. Uită enormele jertfe ale popoarelor eliberate de sub jugul Budapestei. Ipotezele de azi nu sunt simple accidente, ci ele corespund aspirațiunilor de viață ale maselor gata să reziste cu prețul oricărui sacrificiu.

Fascismul e provocator și nerăbdător. El îndeamnă la război. Fiindcă de câțiva ani se prevalase de inițiativă și putuse să sfideze democrațiile, își supraestimează militarismul. Statele democratice s'au deșteptat în ceasul din urmă și s'au pus în linie de apărare, nemai suferind încălcări!

Anglia, Franța, Statele Unite, Mica Antantă, Antanta balcanică și statele democratice și socialiste din Nordul Europei nu-și pierd calmul, ci cu vechea lor experiență și înțelepciune își organizează capacitatea maximă de opoziție valului tulbure izvorât din Roma, Budapesta, Viena și Berlin.

Dictaturile n'au durat în istorie. Au fost regimuri trecătoare, caracteristice vremii de războiu. Cu toată enorma frământare, totuși optimismul englez despre imposibilitatea târirii apropiate a Europei într'un nou măcel, se face acceptat. De-ar trece perioada aceasta incertă cât mai repede! Căci înarmările excesive cultivarea militarismului și întrecerile în fabricarea armelor celor mai ucigătoare pe cari le-a putut iscodi industrialismul chimic, ascund primejții nimicitoare pentru omenire și întârzie prosperitatea ei.

Față de temerarele îndrăzneții ale fascismului militarist, democrațiile consideră înarmările ca un rău necesar. Fascismul să se lovească de pragul de sus, să-și spulbere iluziile, și să renunțe la revizionismul războinic.

La niște zile atât de grele trebuie să ne facem un foarte aspru examen de conștiință.

Serbăm proclamarea independenței, ne reamintim punctul culminant al istoriei noastre, însă înălțarea aceasta n'a fost însoțită de imediată organizare socială corespunzătoare. Avem cadre minunate, fără să vărsăm însă în ele conținutul social cuvenit. E nevoie de întârzierea păturilor de jos în toate domeniile. Dela reforma agricolă, până la rețeaua instituțiunilor sanitare și culturale. N'am dat satului românesc cheia propășirii sale sigure. Statul se menține în clocotul de suprafață pe care i-l dă minoritatea deținătoare de bunuri. El însă este în funcție de sănătatea, vigoarea și cultura celor de jos. Nicio mare inițiativă fermă care să salte din ignoranță și neajutorare masele populare! Nu e admisibilă o înșelare și o încântare superficială. Studiile noastre vaste pe teren sunt oglinda cea mai certă și mai convingătoare despre condițiunile de viață ale poporului. Patriotismul cel mai curat cere o revenire imediată la principiile de bază cari au formulat autodeterminarea, finându-se seamă de voința și păsul milioanelor de năpăstuiți.

Alba-Iulia a fost sufragiul cel mai cert și mai larg al mulțimilor, referendumul popular, plebiscitul neîndoios care e piatra de granit a unității statului român.

Pe această piatră de granit trebuie să se înalțe edificiul sănătos și consolidat al societății.

Alba-Iulia nu poate fi sărbătorită decât dacă principiile proclamate acolo prezidează toate acțiunile de stat.

Democrație! Adică libertăți publice, consultări populare, guvernanți în spiritul colectiv, organizări sociale cari să atingă viața ultimului sat! Să nu cădem în contraziceri! Să nu ne închipuim că putem doar profita de grandoarea adunării naționale dela 1 Decembrie 1918, și că ne putem dispensa de aplicarea obligațiunilor morale cuprinse în nemuritoarea rezoluție! Ar fi o felonie și o imoralitate!

Alba-Iulia este monumentul democrației. Să nu sfărâmăm idealul. Să rămânem credincioși principiilor democratice, căci ele sunt viața, în afară de ele e neantul. Ascensiunii politice să-i dăm conținutul social corespunzător.

Noua Enciclopedie Franceză

Specializarea științifică excesivă e o trăsătură caracteristică a veacului al XIX-lea. În antichitate, oamenii de știință erau creatori în toate domeniile cunoașterii. Un Aristotel, părintele logicii, a dat cel mai complet sistem fizic al lumii, iar cercetările sale de științe naturale, și mai ales studiul faunei mărilor, îl pun printre precursorii anatomiei și biologiei moderne. Pe măsură ce numărul cunoștințelor s'a înmulțit, a început să se manifesteze o specializare a învățaților. Unii s'au ocupat mai mult de matematici, alții mai mult de științele naturale, sau de cele sufletești. Dar *preocuparea* de toate problemele a rămas vie în spiritul omenesc. Pentru a răspunde la această preocupare, pentru a informa repede și exact despre starea generală a cunoștințelor asupra unei anumite discipline de gândire, a trebuit creat un instrument special de lucru. Acesta a fost *enciclopedia*. Spiritul enciclopedic e caracteristic evului mediu. Nenumărate «*somme*» filosofice, sau teologice, nu sunt altceva decât enciclopedii ale gândirii contemporane unui Isidor de Sevola, sau Albert cel Mare († 1280). Unele din aceste enciclopedii medievale, ca *Opus Majus* al lui Roger Bacon (1214—1294) sunt adevărate opere de precursor în studiul științelor experimentale și al celor naturale; altele, ca a lui Vincent de Beauvais († 1250), *Speculum majus* tripartitum, pun enciclopedismul ca unul din mijloacele de răscumpărare a omului, de îndeplinire a rostului său pe pământ, prin știință. Littré citează în această privință o frază cu totul caracteristică a lui Vincent de Beauvais «*Ipsa restitutio sive restauratio per doctrinam efficitur*».

În ceea ce privește realizarea materială a enciclopediilor evului mediu, se observă două tendințe, cari s'au dezvoltat paralel până azi. Unii autori înscriu cunoștințele în mod alfabetic (Thomas de Cantimpre, etc.) Alții însă grupează cunoștințele după domeniile la cari aparțin. De pildă, Vincent de Beauvais grupează obiectele de care se ocupă, după ordinea biblică a creației lor; iar în sânul fiecărei zile a Creației, le expune în mod alfabetic.

Spiritul enciclopedic a continuat în lungul veacurilor. Pe măsură ce cunoștințele științifice deveneau mai precise și mai numeroase, urmărirea lor în amănunte era tot mai grea pentru un acelaș creier. Totuși, încă în veacurile XVII și XVIII se mai întâlnesc savanți cari îmbrățișează mai multe ramuri ale științei. Un tablou sinoptic admirabil al stărei științei pe la mijlocul veacului al XVIII-lea îl găsim în celebra *Encyclopedie* publicată între 1751 și 1772 sub direcția lui D'Alembert (1717—1783) și Diderot (1713—1784). Această enciclopedie nu se mai mărginește la rostul contemplativ și descriptiv al enciclopediilor evului mediu, ea este și un *instrument de luptă* pentru triumful ideilor filosofice ale veacului al XVIII-lea, și a contribuit în mare măsură la izbucnirea Revoluției Franceze.

Întinderea cunoștințelor omenești în veacul al XVIII-lea a făcut cu neputință ca enciclopedia să fie scrisă de un singur om; ea este o *operă colectivă*, trăsătură nouă caracteristică a organizării moderne a științei. Revoluția franceză, prin chemarea la viață intelectuală a masselor populare, a contribuit la răspândirea științei în pătri cânt mai largi, și prin aceasta, a produs o extraordinară înflorire a producției științifice. Dar aceasta nu s'a putut

face de cât conducând la o mare specializare și deci la ruperea admirabilei unități sintetice și enciclopedice a științei anterioare. Câteva decenii, această fărâmițare a putut fi trecută cu vederea. Dar materialul imens adunat a început să amenințe cu haosul; trebuiau găsite principii de clasificare, de triare, a rezultatelor științifice; trebuiau construite punți de trecere între diferitele specialități izolate. S'a văzut atunci că o operă enciclopedică era o chestiune fundamentală pentru consolidarea și progresul științei. Bine înțeles, alături de latura noului enciclopedism, bogăția în rezultate a științei veacului al XIX-lea a produs și alte instrumente de ordonare: revizuirea atentă și critică a materialului, munca colectivă în reviste de specialitate și congrese, etc.

În ceea ce privește spiritul enciclopedic, faima enciclopediei lui D'Alembert și Diderot a făcut să se nască tot în Franța, la sfârșitul veacului al XIX-lea cunoscuta *Grande Encyclopédie*, în 31 de mari volume, sub conducerea lui M. Berthelot și având ca secretar pe matematicianul C. A. Laisant. De data aceasta, colaborarea colectivă a atins un maximum, înglobând *mii* de savanți din toate părțile lumii și din toate specialitățile. Materia a fost aranjată în ordine strict alfabetică.

Diferite alte mari dicționare enciclopedice, în toate limbile, (ca Larousse în franceză), etc. au căutat să lămurească toate noțiunile cari fac parte din patrimoniul științei universale la sfârșitul veacului al XIX-lea. Toate aceste opere sunt instrumente excelente de informațiune în ceea ce privește fiecare noțiune în parte. Dar ele nu pot să dea o *idee de ansamblu* asupra unei doctrine, căci aranjarea în ordine alfabetică fărâmițează expunerea, pe care nimeni n'o mai poate urmări pentru înțelegerea unei discipline întregi. O astfel de enciclopedie e extrem de folositoare pentru amănunte, pentru lucrări de erudiție. Dar ea nu poate adăoga mult la *cultura generală*, armonie dezvoltată, a celui care o citește. Căci, e evident, citirea articolelor în ordinea alfabetică nu poate îmbogăți cu nimic sistemul de gândire al cititorului. Din acest punct de vedere, marea enciclopedie prezintă o lacună. Pe de altă parte, evoluția uriașă a societății umane în prima treime a veacului al XX-lea a făcut ca enciclopedia de la 1900 să fie oarecum învechită. La aceasta din urmă lacună, au încercat să remedieze alte publicații enciclopedice monumentale ca minunata enciclopedie *italiană*, în curs de apariție, sau ea tot atât de buna enciclopedie *britanică*. Franța însă, în care tradiția enciclopedismului era cea mai viie, trecând prin Vincent de Beauvais, D'Alembert și marea enciclopedie, trebuia să găsească o formulă nouă, pentru a acoperi toate lipsurile semnalate mai sus. Bazată pe vasta experiență a trecutului, știința contemporană trebuia să poată găsi o prezentare a enciclopediei care să întrunească toate avantajele operelor precedente, și care să evite sau să atenueze, desavantajele.

În adevăr de câțiva ani s'a constituit la Paris o nouă grupare de învățați având ca țintă editarea unei noi *Enciclopedii Franceze*. Președintele și animatorul acestei grupări e Dl A. de Monzie, fost ministru al Instrucțiunii Publice în Franța timp de mai mulți ani. Iar directorul noii enciclopedii și realizatorul în mare parte al programului de lucru e profesorul Lucien Febvre, de la Collège de France. Rectorul universității din Paris, S.

Charl  ty e vice pre  dinte al comitetului, iar casier este guvernatorul Băncei Fran  ei, Tannery. Universitatea din Paris a dat comiterului enciclopediei dreptul de folosin  a a unui etaj dintr'un local al ei în Rue du Four, unde sunt instalate toate oficiile enciclopediei,   i unde se adun  a în fiecare Joi toți colaboratorii enciclopediei de orice categorie, pentruca din confruntarea ideilor tuturor să se realizeze o operă c  t mai bună.

Intregul plan de prezentare a materiei e nou,   i sintetizează ideile unui Vincent de Beauvais cu ale marelui enciclopedii. E vorba de publicat douăzeci de volume. Dar numai ultimele două vor fi *indexe alfabetice*. Ele vor face trimiteri la paginile din volumele precedente în care fiecare no  iune a fost tratată. Celelalte optsprezece volume prezintă expuneri complete asupra unei anumite ramuri a *cunoa  terii omenestii*, gruparea materiei s'a făcut în legătură cu via  a omului. Noua enciclopedie vrea să fie o icoană fidelă a *omenirii de azi*, cu toate aspectele ei, cu toate problemele ce o preocupă, probleme grupate în ordinea marilor categorii ale vieţii spirituale   i materiale. Primele nouă volume sunt consacrate *cadrlui*   n care tr  e  te omul. După o introducere privitoare la mijloacele de comunicare ale oamenilor între ei (limbaj, gramatică, etc., sub direc  ia d-lui A. Meillet), urmează expunerea diferitelor feluri filozofice de a pune problema universului («utilajul mental» sub direc  ia D-lui A. Rey) Vine apoi expunerea mecanismului stabilirii legilor   tiin  ifice, adică aparatura matematică. Acest volum consacrat matematicii, e dirijat de dl. P. Montel. Odată ce aceste preliminare au fost stabilite, se trece la studiul universului. Mai   nt  i, cadrul fizic. Sunt două volume de fizică, sub direc  ia d-lui P. Langevin. După cadrul general, cadrul particular: studiul sistemului solar al p  m  ntului în particular (geografie, geologie etc.). Urmează cadrul biologic.   n fine *specia umană*; problemele etnologiei, adaptarea omului la natură prin tehnică   i instrumente, formarea diferitelor tipuri de societ  i, problema rasismului, problemele demografice, cu statisticele contemporane privitoare la toate statele. Acest volum, despre specia umană, e dirijat de dl. P. Rivet.

Dupăce s'a definit cadrul în care tr  e  te omul, alte nouă volume ale enciclopediei Franceze se ocupă de *via  a omului*   n acest cadru. Tendin  a generală este mai ales de a pune în lumină *via  a societ  ii*, *via  a colectivă a oamenilor*. Un volum e consacrat formelor de societ  i: *Statul* (sub direc  ia d-lui de Monzie). Aci se tratează tot ce privește formele de guvern  m  nt, constitu  ia, jurisdic  ia, apărarea etc. alt volum se ocupă de buna stare a omului (medicina, organizarea plăcerilor: gastronomia, gr  din  ria etc.). Două volume sunt consacrate produ  iilor spirituale ale omului: *Literaturile   i artele contemporane* etc.

Ceeace e caracteristic în prezentarea acestor volume este deci gruparea materiei în legătură cu via  a omului izolat   i în societate; puternicul accent ce se pune pe *via  a colectivă*; în fine lipsa de preocupări *istorice*, enciclopedia vrea să fie o imagină a vie  ii de azi; toate problemele de istorie sunt atinse numai în mod incidental, când folosesc la înțelegerea organizării actuale; altfel, ele sunt trecute cu vederea. Deci, noua enciclopedie vrea să fie o operă vie, dinamică, să fie un stimulent

al voin  ei   i în acelaș timp un instrument de înțelegere a mariilor linii ale problemelor fundamentale ale   tiin  ii   i vie  ii contemporare.   n ce privește satisfacerea curiozitatei c  rtur  re  ti, statice, despre unele amănunte, indexul alfabetic din ultimele două volume, va da trimiterile necesare, precum   i bibliografia. Căci enciclopedia nu vrea să dea *toate* amănuntele, ea stabile  te legăturile fundamentale   i apoi dă indica  ii unde se pot găsi expunerile detaliilor.

Am spus mai ales că noua enciclopedie franceză vrea să fie dinamică. Ea dă icoana omenirii de azi. Dar omenirea se schimbă,   i atunci enciclopedia ar risca să se invechiasc  , la fel ca toate operele analoage precedente. Or, comitetul noii enciclopedii s'a g  ndit   i la acest neajuns.   i astfel a găsit o formulă de prezentare ingenioasă, care permite continua   inere la curent. Legătura volumelor e mobilă   i adaptată a  a fel ca diferitele fascicule sau foi să poată fi înlocuite. Când, peste 10—20 de ani, statisticele actuale nu vor mai fi corespunzătoare, comitetul enciclopediei va publica fascicule noi, cu *ultimele rezultate*. Aceste fascicule vor putea fi înglobate în volumele deja tipărite, în locul foilor   vechite.   i astfel, noua enciclopedie va trăi via  a omenirii, va fi în adevăr o operă vie.

Am expus până aci *principiile cu totul noi* ale Enciclopediei Franceze, în curs de publicare. Ele arată c  t de pre  ioas   operă de orientare a omului va fi astfel înfăptuită. Imi rămâne acum să trec la câteva amănunte de ordin *material*, privitoare la noua enciclopedie. Programul ei prevede publicarea a patru volume pe an. De fapt, până în vara 1936 s'au publicat patru volume, a  a că celelalte 16 urmează să apară până în 1940. Volumele apărute sunt privitoare la *Statul modern*, la *Literaturile   i artele contemporane* (2 volume)   i la *Specia umană*.

Pre  ul de v  nzare al întregii enciclopedii este destul de redus pentru valoarea unei astfel de opere; există o edi  ie *legată* cu 1800 franci. Dar se pot cumpăra   i volume separate; fiecare cititor poate să-  i procure numai volumele ce-l interesează.

  n ce privește colaborarea la noua enciclopedie franceză ea e c  t se poate de distinsă. Ca exemplu, mă voi mărgini la fascicula *Matematica* de sub direc  ia d-lui P. Montel. Introducerea, filozofia matematicii, e scrisă de un t  n  r de mare talent Cheval  y; analiza matematică e   mp  r  it   în trei: ceea ce privește variabilele reale ele sunt scrise de d. A. Denjoy, iar variabilele imaginare sunt expuse de dl. P. Montel; în fine ecua  iile diferen  iale sunt redactate de dl. I. Hadamard, cu concursul d-lui J. Chazy. Pentru geometrie, direc  ia enciclopediei s'a adresat D-lui E. Cartan.   n fine, toate problemele de probabilit  i   i de fizică, matematică clasică sunt rezervate d-lui E. Borel. După cum se vede, majoritatea membrilor sec  iei de matematici a Academiei de   tiin  e din Paris au roluri de seamă în redactarea fasciculei de matematici a enciclopediei. Acela   fapt se poate constata   i pentru celelalte discipline   tiin  ifice. Avem deci o chez  sie de seriozitatea cu care se redactează azi noua enciclopedie, care vrea să continue cu strălucire tradi  ia multiseclară a enciclopedismului francez.

Petre Sargescu

CRIZA PSIHANALIZEI

Când e vorba de psihanaliză, ca de orice concepție care face parte din bunurile culturale ale omenirii, trebuie să facem o deosebire între «cercetare și teorie».

Sigmund Freud, ca cercetător, rămâne pentru toți un obiect de venerație, prin personalitatea și puterea intelectului său. Cât despre teoria sa, ar fi naiv să se creadă că Freud a atins desăvârșirea în psihanaliza sa. Ea va merge, fără îndoială, mai departe, tocmai prin faptul că a fost capabilă să declanșeze o mișcare atât de vioaie și progrese uimitoare cu rezultatele obținute în primele timpuri.

După această primă epocă de strălucit succes a urmat o perioadă de criză, adică de încetenire a mersului triumfal al psihanalizei.

Otto Rank, unul din partizanii primi ai lui Freud, care a plecat în disidență, și după 20 de ani de colaborare psihanalitică, (1923), susține că criza este inherentă psihanalizei, pentru că aceasta reprezintă tendința de a uni două sfere incompatibile: *spiritul și științele naturii* în genere, *tehnica și teoria*, în specie. Criza, pretinde Otto Rank, a existat în psihanaliză dela începutul evoluției sale și se poate constata ca fapt.

Prima criză a fost disidența lui însuși Freud împotriva lui Brener (1896), pe care Freud o reprezintă ca datorită rezistenței lui Brener la etiologia sexuală a nevrozelor. Brener care era «medic» mai presus de orice, cu toată cultura sa întinsă, nu a voit să conceapă histeria și să o explice decât ca un practician al științelor naturii, ceea ce l-a făcut să se găsească în fața unor dificultăți insurmontabile.

Freud, dimpotrivă, s'a întors dela concepția pur medicală a nevrozelor, spre partea lor mai profundă, dar mai obscură, spre psihologie și problemele ce i-au fost sugerate, la școala psihiatrică franceză, prin fenomenele de hipnoză și sugestie (1880).

Atitudinea lui Freud, preconizând etiologia «sexuală» a nevrozelor, înseamnă primul pas peste *terapeuticul pur*, în spre o *Weltanschauung*, căci considerând *elementul sexual* în acțiunea sa asupra individului, el îl admitea sub aspectele sale *morale*. Deci s'a pus dela primii pași *problema conflictului dintre biologie și etic*.

A doua «criză» în evoluția psihanalizei s'a produs în 1900, cu prilejul apariției lucrării lui Freud «*Traumdeutung*» în care Freud pune bazele teoriei sale asupra inconștientului, care, deși încă foarte coborâtă de sexualism, reprezintă față de vechea teorie fiziologică a nevrozelor, trecerea pe primul plan a elementului psihologic. În «*Traumdeutung*» Freud face pasul decisiv, trecând de la terapie și dela științele naturii, la psihologia normală și la științele spiritului.

Faza următoare este constituită de lucrarea sa «*Teoria sexualității*» (1905) care este o elaborare a teoriei nevrozelor în direcția psihosexualității.

Ea este și o reîntoarcere spre punctul de vedere al medicinei și spre biologie, spre sexualitate în special. Această atitudine provoacă două mișcări de reacție, reprezentate prin teoriile lui Adler și Jung (1911—1913).

Cele două tendințe contopite în psihanaliza sunt scoase în evidență de Adler, pe deoparte, care ia atitudine împotriva psihologiei sexuale, punând accentul pe psihologia individuală, pe tendințele *eului*, care acționează în individ. Pe când Jung pune accentul pe *psihologia supra-*

individuală și colectivă a psihicului, care depășește limita științelor naturii. În anii următori Freud trece «criza» ridicată de împotrivirile lui Adler și Jung, căutând a rectifica și a da extensiune psihanalizei, fără să poată rezolva conflictul contradictoriu dintre cele două puncte de vedere opuse, ce se găsesc în însăși natura psihanalizei.

În lucrarea sa «*Das Ich und das Es*», el încearcă o sinteză a diferitelor concepțiuni psihanalitice, prin tendința de a admite și alte aspecte ale psihanalizei, subordonându-le concepției sale primitive, ținând socoteală de momentele pe care le-a neglijat în partea de la început a activității sale. În «*Ich und Es*», Freud admite că inconștientul este mult mai moral decât i-a apărut în primele sale cercetări ceea ce Morala și Religia recunoscuseră deja și mult mai energic de veacuri, de cât se înțelege, sub altă formă ca și Înțelepciunea popoarelor și practica din toate timpurile, care făceau psihanaliză fără să știe.

Otto Rank, colaboratorul lui Freud timp îndelungat, disident în prezent, bazat pe lucrările lui Freud a încercat în lucrarea sa «*Artistul*» de a da o extensiune, lărgind teoria psihanalizei în sensul celor două puncte opuse pe care le cuprinde în ea. Astfel el a dat noțiunii freudiene de *libido sexuală* o semnificare supraindividuală, aproape cosmică și a subliniat în eul individual momentul personal al creațiunii.

Aceasta însă era o lucrare de tinerete și se prezintă mai mult ca o schiță, fiind cu totul sub farmecul teoriilor freudiene. Douăzeci de ani după această lucrare, Otto Rank se consacră cu totul psihanalizei freudiene și mișcării puse în slujba sa. În tot acest răstimp lucrând în cea mai strânsă colaborare cu Freud el publică o serie de lucruri, contribuții la teoria psihanalitică, în cărți editate de *Internationaler Psychoanalytischer Verlag*.

Dar după această lungă perioadă și în urma bogatelor experiențe căpătate în exercițiul «*terapii*» psihanalitice, Otto Rank începe a se găsi în disidență cu maestrul său (1921—1922), până ce în 1923 provoacă o nouă «criză» în psihanalitică, plecând din grupul în care lucrase cu atâta râvnă și succes.

Disidența s'a făcut de data aceasta pe tema contradicției interne dintre teorie și practică sau empirie, inherentă și aceasta psihanalizei și tot atât de semnificativă ca și contradicția fundamentală între biologie și psihologie, despre care am pomenit.

În această privință e de remarcat că «*empiria*» pură este atitudinea teosofilor, a antroposofilor, a tuturor doctrinelor oculte și așa numitei Christian Science, și în genere a tuturor metodelor de vindecare ce sunt numite de medici și filozofi șarlatanie și care, totuși pot să prezinte cu tot non sensul și absurditatea lor, pe lângă multe daune, și rezultate foarte apreciable. Pe când «*teoria*» înseamnă un conceput just prin esența sa însăși.

Premisele metafizice însă în cazul acesta apar cercetătorilor ca o certitudine absolută și sub influența lor există o determinare, printr-o tainică constrângere, nu numai a cugetării, dar chiar a celor mai simple observații în sensul orientării lor. Un bun psihanalist găsește chiar în propriile sale mijloace de psihanaliză mecanismul acestei înșelări de sine. Otto Rank în lucrarea sa «*Trauma in Geburt*» reia din nou în discuție unilateralitatea și insuficiența teoriilor psihanalitice, căutând de

atunci și până în prezent a construi o nouă psihologie a personalității și a elabora o tehnică deosebită de aceasta și bazată numai pe experiențe practice și nu pe considerații teoretice. Unde este înșelare de sine? La Freud sau la el?

Influența noii teorii a traumatismului nașterii a lui Rank a suprapus analizei și noua «criză» de evoluție a freudismului, se manifestă de data aceasta în lucrarea lui Sigmund Freud, «*Hemmung, Symptom und Angst*» (1926).

Otto Rank pretindea revizuirea noțiunilor fundamentale ale psihanalizei și în special a angoasei și a refulării, care erau concepute de Freud sub semnul sexualității. Freud nu a admis această revizuire, căutând chiar să revină cu mai multă stăruință la primele sale concepțiuni și prin aceasta, susțin noui reprezentanți ai psihanalizei, nu s'a apropiat măcar cu un pas de soluția problemelor vechi și cu atât mai puțin a celor noi, care s'au adăugat și se adaugă pe zi ce merge.

Că «criza» este o realitate de fapt în istoria acestei tinere concepții, nimeni nu o poate tăgădui. Dar este ea oare o criză a psihanalizei însăși, a ajuns oare psihanaliza la un punct mort sau este vorba mai degrabă de o criză a psihanalistilor și a psihiatrilor, care, acum când se găsesc în fața psihanalizei formate, nu se țin de ea cum se făcuseră?

Otto Rank admite propunerea lui Prinzhorn de a se adresa diferiților specialiști cari să ia atitudine față de fie care parte a teoriei psihanalizei, și față de faza sau momentul în care se găsește fiecare din ele.

Se pare însă că în această ultimă fază a «crizei» s'a ivit o nouă contradicție și anume între învățământul primitiv freudian, care pretinde că el este singurul ce merită numele de psihanaliză și noua metodă de învățare propusă de Freud cu mari modificări în ultimile sale scrieri.

Prinzhorn luând în considerare părerea lui Otto Rank că Freud de un sfert de veac decând a scris «*Traumdeutung*» a învățat multe lucruri și lucruri foarte noi dar că prin acea dominațiune secretă a teoriilor preconcepute, nu a primit nimic din cele ce a învățat și nu și-a asimilat nimic, ceea ce împiedică ori ce soluție a conflictelor ce au provocat rând pe rând, criza în evoluția psihanalizei.

Față de consolidarea progresivă a «*Psihologiei Personalității*» edificate pe baze foarte largi, doctrina lui Freud, zice Prinzhorn, dacă lucrurile merg tot astfel se va găsi în curând depășită tot atât de mult, pe cât depășea ea psihologia, rămasă în urmă din 1900.

Ea însă va merge fără îndoială mai departe. Psihanaliștii cei mai desăvârșiți sunt în căutarea unor noi ideologii, dinpreună cu Freud el însuși, căci mentalitatea din ultimile sale scrieri este, ori ce s'ar spune, cu totul alta de cât cea din «*Traumdeutung*».

Ori care ar fi animozitățile reale dintre oameni și rațiunile extrastiențifice ale disidențelor, faptul că ele există arată o frământare în doctrinele freudiene înșile. În adevăr ele nu pot rămâne neinfluențate de progresele psihologiei, personalității și ale unei vaste psihologii a voinții, precum și față de o reînnoire a intereselor pentru filozofie. Opoi conținutul heteroclit al acestor doctrine, alcătuit în grabă, în construcția acestei teorii, cere o severă revizuire critică și această o arată atitudinea tuturor disidențelor și formează platforma tuturor crizelor, dovedind că psihanaliza nu s'a rezemat nici odată pe controlul prea riguros al noțiunilor de care se servește.

Dar criza psihanalizei este în tot cazul o criză de creștere și una de boală.

Izabela Sadoveanu

In lipsă de comentarii măcar ermeneutică!

În sfârșit a apărut, adevărat prea scumpă, traducerea Bibliei într-o românească bună în ediția Sfântului Sinod, după ce a Noului Testament s'a dat tot așa de bine scriitorul Gala Galaction înainte cu câțiva ani. E îmbucurător de pildă a vedea rostită pe românește mărturisirea fiului risipiter: «*Greșit-am împotriva cerului și împotriva ta*» (de ce nu în întregime așa?), în vreme ce ne-am obișnuit cu fraza străină, în spiritul limbii ebraice: «*Greșeam la cer și înaintea ta*».

Și totuși câte cuvinte și fraze obscure rămân neschimbate fără să li se arate înțelesul lor adevărat, care îl au în uzul biblic al vorbirii. Astfel *iconomul nedreptății*, *mamonul nedreptății* din Luca cap. XVI. Încă la Xenophon citit: *căi nedrepti, sclavi nedrepti* cu înțelesul uzului grecesc al vorbirii: *căi și sclavi neadevărați*. Cât de puțin potrivit e atributul *nedrept* la *iconomul*, care și-a înșelat mișelește stăpânul, și cât de nepotrivit e la *mamon* sau *avere*, neavând

averea voință de a fi nedreaptă! Explicarea veche (Bisping) că *averea* se câștigă prin nedreptate, e forțată. Și apoi fraza întregă dela Luca cap. XVI v. 9: «*Faceți-vă prieteni din mamonul nedreptății*», ar putea să-i dea cuiva în gând, că *Christos* ar fi îndemnat la furt pentru a se folosi spre bine. Prin urmare în exemplele citate avem să înțelegem: *iconomul neadevărat sau necinstit*, și *averile neadevărate în contrast cu cele sufletești*, cari sunt bunurile adevărate.

Dar traducerea nici n'ar putea să lămurească toate cuvintele și frazele. Pentru aceasta sunt comentariile. Dar avem noi comentarii în românește? Avem abia la unele din cărțile Vechiului și Noului Testament, și nu la toate. Ele sunt tot în curs. În limbile apusene Biblia își are serii de comentarii. În limba germană își face apariția un comentariu la întreaga Biblie, cu aplicații la vremile de acum. Ce bine ne ar face și nouă un astfel de comentariu, în românește! Cât de mult ne-ar lega sufletul de Scriptură.

Dar la noi e departe timpul ca profesorii de specialitate biblică să se mai angajeze la comentarii biblice în lipsă de sprijin, de

organizare, de solidarizare, afară dacă ar interveni și aici Sfântul Sinod.

În aceste împrejurări, cu lipsă de comentarii, aceia cari doresc a se ocupa cu Biblia și a o înțelege și în deosevi cei cu o chemare de a da înțelegere textului biblic, preoțimea noastră, întrucât n'au posibilitatea de a recurge la comentarii în limbi străine trebuie să se ajute cu cunoașterea bună a legilor explicării biblice.

O cunoaștere bună a acestor legi dă ermeneutica biblică, recunoscută la mai cumplită, a profesorului de Academie teologică din Arad Dr. Iustin I. Suciu. Costă abia 50 Lei și se poate procura din librării sau dela autor, plus porto 10 Lei. Între altele ea lămurește o mulțime de exemple ale uzurilor biblice de vorbire.

În felul însă cum ne găsim azi, fără comentarii și fără călăuzirea ermeneutică suntem lipsiți de cheile înțelegerii cuvenite a celei mai necesare cărți a vieții, care este Sfânta Scriptură.

În lipsa comentariilor măcar ermeneutică.

Un teolog

SUBNUTRIȚIA POPORULUI

Incordarea atmosferei politice internaționale prin intensificarea revizionismului de către statele cu dictatură fascistă, ridică în fața noastră o problemă de cea mai mare importanță națională: problema capacității de rezistență fizică a populației țării noastre în eventualitatea — din ce în ce mai apropiată — a unui război cu puterile fasciste revizioniste.

Toate cercetările privind condițiunile de trai ale poporului român au demonstrat fenomenul îngrijorător și general de subnutriție a masselor populare. Atât la orașe cât și la țară problema alimentației prezintă un aspect foarte grav. Hrana păturilor muncitorești și a unor importante categorii mijlocii ca și hrana țăranului nostru este neîndăstulătoare, neigienică și lipsită de principii nutritive. Subnutriția accentuată a masselor populare din țara noastră prezintă pericolul foarte grav al degenerării biologice a poporului. Slaba rezistență în fața epidemiilor de tot felul, numărul ridicat al celor bolnavi de boli sociale, în special tuberculoza și pelagra, procentul tragic al mortalității infantile sunt manifestări îngrijitoare datorită în cea mai mare parte subalimentării poporului.

Cu toată gravitatea excepțională din punct de vedere social și național a subnutriției poporului o legendă scornită și întreținută de cei interesați s'a răspândit și se menține: «în România nu moare nimeni de foame, țăranul român trăiește bine etc.»

Cercetările întreprinse înainte de război de către d. dr. Lupu asupra alimentației țăranului român și publicate în *Viața Românească* în anul 1906, au constituit o surpriză. D-sa cercetând 40 familii cu 180 membri, a găsit că în alimentația unui individ intră 2558 grame alimente din cari 1165 grame sunt reprezentate prin lichide (borș, zeamă de varză, vin) cu o foarte slabă valoare nutritivă, 1318 grame alimente de origină vegetală de asemenea de valoare nutritivă slabă și numai 75 grame alimente de origină animală, — ceiace arată că principiile nutritive sunt cu mult sub ceiace este absolut necesar hrănirii omului normal.

Cercetările întreprinse în aceeași perioadă de către dr. A. Urbeanu — critica anchetei d-lor învățători asupra hranei țăranului român — precum și de dr. Gh. Proca — raportul asupra hranei țăranului, publicat în Bulet. Soc. de Științe 1906 — au confirmat și întărit constatările d-lui dr. Lupu, fără a reuși însă să distrugă legenda traiului îmbelșugat al țăranimii.

Transformările sociale ce au urmat anului 1906 nu au îmbunătățit starea păturilor populare, deși țăranimea a trecut de atunci prin focul revoltelor din 1907, prin suferințele și promisiunile războiului, prin evenimentele desfășurate la sfârșitul războiului mondial și cari au impus exproprierea și împroprietărirea care nu au rezolvat însă problema agrară.

Cele mai importante și sistematice cercetări asupra alimentației poporului au fost întreprinse în ultimii ani de către d-l dr. G. Banu și de către Institutul Social Român. D-l dr. G. Banu după îndelungate și amănunțite cercetări personale și prin Institutul de Higienă a trebuit să tragă o concluzie generală: «O caracteristică comună tuturor copiilor din păturile muncitoare e subnutriția».

Intr'adevăr, într'o anchetă asupra unui număr de 833 copii de școală din preajma Bucureștilor, s'a constatat la toți un grad foarte avansat de subnutriție, 29,7% din acești copii nu mănâncă decât odată sau de două ori

pe zi; 21,4% din ei nu dejunează nici odată; la 45,7% dejunul constă numai din ceai gol; 11,8% nu consumă carne decât odată pe săptămână.

În vara anului 1930, cercetări întreprinse asupra stării fizice și sociale a peste 2000 copii, atât în București cât și în mediul rural au găsit că starea de nutriție a acestor copii rămânea la orașe cu 41% subnormală, iar la țară cu 36,9%. Fetele sunt mai subnutrite decât băieții. La băieții dincolo de 10 ani starea de subnutriție începe să se înrăutățească din ce în ce. La fete, starea de nutriție cea mai proastă s'a observat că ar fi în preajma pubertății, adică între 12—14 ani.

Alte cercetări asupra 1000 elevi ai unei școli comerciale din București au arătat că 41% din elevi erau în stare de subnutriție; cercetarea a 552 elevi de liceu din Iași, din care 418 proveniau din mediul orășenesc și 134 din cel rural, a găsit 17,9% din elevi în stare de subnutriție.

Ancheta monografică a Institutului Social Banat-Crișana în com. Sârbova a găsit în vara anului 1935 jumătate din copiii în vârstă de 0—7 ani în stare de subnutriție, iar o treime din copii în vârstă de 7—10 ani în aceeași stare de nutriție subnormală.

Este locul aci să cităm cele constatate de comisiile speciale ce au anchetat plasa sanitară Tomești-Iași în vederea campaniei ce s'a organizat în acea plasă pentru studierea și combaterea pelagrei. Dintre produsele solului grâul, cultivat pe o suprafață mai redusă, este de obicei vândut astfel că țăranul nu consumă decât porumbul sub formă de mămăligă. Porumbul este în această regiune de proastă calitate; se culege necopt, iar mălaiul, prost conservat, este alterat în momentul întrebuințării. Pelagra în anul 1931 bântuia în această regiune în proporție de 36,25% din populație. O familie compusă din 7—8 membri, dintre cari 5—6 copii, are ca prânz o mămăligă și 2—3 litri de borș de legume. În sezonul de pescuit se adaugă 2—300 grame pește mic. Clasificând decesele între 0—1 an pe anul 1931 după alimentația părinților s'au găsit următoarele proporții: 1,9% alimentație bună, 77,6% alimentație mediocră și 20,5% alimentație rea.

Anchetele monografice ale Institutului Social Român asupra alimentației a 50 familii din com. Drăguș și a 12 familii din com. Cornova-Orhei, ca și analiza alimentației populației din 14 sate de către d-l dr. G. Banu prin Institutul de Higienă au dat posibilitatea stabilirii rației calorice zilnice și a raportului nutritiv al populației rurale românești.

Rația calorică zilnică a populației rurale românești este, în general, superioară rației calorice indicate de cercetătorii străini pentru diferite alte popoare. Dar raportul între principiile nutritive extrase din alimente, între proteină, grăsimi și hidrați de carbon, dau un raport nutritiv extrem de scăzut. Diferența între regimul alimentar al populației rurale din România și din alte țări nu este «cantitativă», ci «calitativă». Populația satelor noastre consumă o cantitate excesivă de hidrați de carbon față de un consum sub normal de proteină și grăsimi. Analiza aportului caloric al celor trei principii organice simple au arătat în Drăguș-Făgăraș o proporție de 75,5% hidrați de carbon, 16,9% grăsimi și 10,6% proteină; datele aceste sunt foarte apropiate celor obținute în alte puncte ale țării și pot fi considerate caracteristice pentru regimul alimentar al populației noastre rurale.

Cantitatea enormă de hidrați de carbon provine din consumul excesiv de vegetale și în special de porumb

Din punct de vedere biologic are o importanță specială origina acestor trei principii nutritive și mai ales origina proteinei. Cercetările au stabilit că 98¹% din principiile nutritive provin — la Drăguș — din regimul vegetal și numai 1,9% din regimul animal.

Di D. C. Georgescu, directorul oficiului de studii al Institutului Central de Statistică în comunicarea făcută celui de al 12-lea Congres Internațional de Sociologie ce a avut loc în August 1935 la Bruxelles analizând acest regim alimentar trage concluzia că «este incontestabil că regimul alimentar al populației țărănești studiate este *deficitar* din punct de vedere *calitativ* pentru proteine și *cantitativ* pentru grăsimi, iar apoi «consumul excesiv de redus de proteină animală caracterizează regimul alimentar al populației regiunilor studiate, marcând în același timp lipsa unui echilibru normal și calificând drept vicios întregul regim alimentar astfel construit».

Insuficiența calificativă a regimului alimentar al populației rurale românești nu provine numai din consumul aproape exclusiv de vegetale, căci chiar regimul pur «vegetarian» poate menține un nivel ridicat biologic. Dar chiar în cuprinsul consumului vegetarian, compoziția alimentării este defectuoasă. Consumul de grâu, bogat în principii nutritive, este în permanentă scădere și înlocuit cu porumb. Sunt foarte interesante constatările Comitetului Consultativ al grâului de pe lângă Societatea Națiunilor. Raportul din Martie 1936 al doctorului F. C. Kelly, directorul biroului imperial britanic al nutriției constată scăderea neîntreruptă a consumului de grâu în România în același timp cu trecerea dela consumul de grâu la consumul de porumb și cu creșterea numărului de decese prin pelagră datorită «consumului de porumb și sărăciei extraordinare a mâncătorilor de porumb». Comparând starea poporului român din acest punct de vedere față de popoarele învecinate, reiese starea noastră de inferioritate. De pildă, în Ungaria consumul de grâu a crescut dela 4,04 bușheli în 1888/89 la 4,51 buch. în 1909 și la 5,29 bush. în 1888/89 la 1.86 bush. în 1909 și la 3.93 bush. în 1934/35 — în Bulgaria a crescut dela 2,80 bush în 1904 la 4,18 bush. în 1909 și la 5,87 bush. în 1934/35; în România însă, consumul de grâu pe cap de locuitor a scăzut dela 4,22 bush în 1888/89 la 4,0 bush. în 1909 și la 3,26 bush. în 1934/35.

Cifrele sunt destul de grăitoare și arată în deajuns gravitatea problemei alimentării — mai bine spus, a sub-alimentării — poporului nostru.

Mai adăugăm faptul că, la țară, consumul zahărului este aproape inexistent, sunt județe în cari consumul pe cap de locuitor se ridică la 33 grame. Deasemenea consumul de carne mai ales la periferiile orașelor se menține la un nivel foarte scăzut.

Anii de criză au lovit cu deosebită tărie în nivelul de viață a păturilor populare și au micșorat considerabil puterea de cumpărare a acestor pături mărin d mizeria lor. Se poate urmări scăderea catastrofală a puterii de cumpărare a maselor largi și din statistica importului de coloniale.

orez în anul 1929 s'au impor.	491 mii chin.	în 1935 numai	389 mii
ceai » » » »	5,7 mii	» » » »	4,2 mii
măslina » » » »	5,3 mii	» » » »	3,5 mii

Scăderea apreciabilă a importului de coloniale indică suficient scăderea în aceeași măsură a nutriției claselor mijlocii și muncitorești dela orașe care formează masa consumatorilor de coloniale.

Cari sunt cauzele acestei stări de tragică subalimentare a poporului român?

Cei mai mulți dintre cei ce s'au ocupat de această problemă în România și și-au pus această întrebare au considerat drept cauze principale: 1. *ignoranța* poporului — adică masa mare a poporului *nu știe* să se hrănească, țăranul vinde ouăle, păsările și laptele în loc să le consume etc. 2. *tradiția* — adică țăranul e obișnuit să mănânce mămăligă; 3. *sărăcia*.

Desigur că ignoranța și tradiția masselor sunt cauze destul de importante. Dar a le considera drept principalele cauze ale subnutriției și a combate subnutriția prin școli speciale de bucătărie și gospodărie casnică pentru fetele și femeile de la țară, ni se pare cel puțin a pune carul înaintea boilor.

Credem că principalele cauze ale fenomenului atât de grav din punct de vedere social și național al subalimentării masselor populare sunt mai ales:

În orașe, salariile scăzute ale tuturor categoriilor de salariați, (muncitori, funcționari publici și particulari etc.), salarii care nu sunt în raport direct cu scumpirea tuturor obiectelor de consum. Nivelul scăzut al salariilor a influențat dezastruos asupra câștigurilor meseriașilor, micilor comercianți și a majorității liber-profesioniștilor a căror clientelă se recrutează din masa salariaților; *greutățile fiscale* ce apăsă puternic și chiar distrugător asupra micii burghezii, a salariaților și liber profesioniștilor.

În sate, lipsa de pământ și stăpânirea unui lot prea mic de către majoritatea imensă a țăranilor. Se ridică la 1.150.000 numărul țăranilor complecți lipsiți de pământ, proletari agricoli ce muncesc în condițiuni de foamete pământul moșierilor și chiaburilor, păzesc vitele altora sau «valorifică» pădurile societăților forestiere. Dintre țăranii proprietari de pământ, sondajul din 1935 al Ministerului de Agricultură a găsit 17,2% cari posedă până la 1 ha., 30,8% cari posedă între 1—3 ha. deci cel puțin 48% din gospodăriile țărănești în imposibilitate de a obține un venit care să-i permită o alimentare suficientă și igienică. Acestei cauze fundamentale trebuie adăugate *greutățile fiscalului* ce lovesc cu nu mai puțină violență ca în orașe țăranimea săracă ce mijlocie și chiar chiaburimea. Urmarea directă mai ales a acestor cauze este *sărăria* celei mai mari părți din gospodăriile țărănești, sărăcie ce se manifestă sub toate formele posibile și reduce populația rurală la un trai de degenerare. Este destul să scoatem în evidență rezultatele obținute în 1935 de către Ministerul Agriculturii și Domeniilor cu ocazia efectuării numărătoarei anuale a efectivului de animale domestice. Din totalul gospodăriilor țărănești 32,5% nu au nici o vacă, 48% nu au nici un porc, 46% nu au nici o oaie. Ceiace înseamnă că o treime din populația rurală este complect lipsită de posibilitatea de a avea lapte, brânză, unt, etc. iar aproape jumătate din populația rurală nu are de unde mânca carne.

Intr-o asemenea stare de sărăcie a poporului este greu de conceput ca educarea și cultivarea maselor să ridice la un nivel regenerativ raportul nutritiv al rației alimentare. Când «într'un sat maramureșan 20% din locuitori mănâncă lapte când capătă dela vecini, iar 30% nu mănâncă carne mai mult de două trei ori pe an» (Dr. Mihai Marina în Soc. de mâine 1936/1), când «a patra parte din populația rurală a țării ar fi fericită să aibe în fiecare zi mămăligă cu ciapă și cu fasole sau chiar mămăliga goală, pe care noi o deplângem ca aliment exclusiv al țăranului» (A. Corteanu în Universul Noembrie 1936), când «condițiile specifice de viață, la noi

orez în anul 1929 s'au impor.	491 mii chin.	în 1935 numai	389 mii
ceai » » » »	5,7 mii	» » » »	4,2 mii
măslina » » » »	5,3 mii	» » » »	3,5 mii

Scăderea apreciabilă a importului de coloniale indică suficient scăderea în aceeași măsură a nutriției claselor mijlocii și muncitorești dela orașe care formează masa consumatorilor de coloniale.

* * *

pentru bărbat, femei și copil, prezintă numeroși factori de diminuare a vitalității rasei» (Dr. G. Banu, Sănătatea poporului român), problema subalimentării maselor populare din România se arată a fi o problemă socială a cărei rezolvare favorabilă este de o mare importanță națională.

* * *

Lichidarea fenomenului general de subnutriție a păturilor muncitorești și mijlocii dela orașe și sate se impune astăzi ca o necesitate imediată nu numai din cauza pericolului grav de degenerare biologică a poporului.

Puterile fascisto-revizioniste, în frunte cu Germania și Italia amenință cu distrugerea prin război a actualului statut teritorial precum amenință independența națională a poporului român.

Politica de apărare a păcii la care România este interesată reclamă întărirea puterii de rezistență a populației în fața agresorilor fascisto-revizioniști. Un război de apărare nu se duce numai cu tunuri și avioane, ci se duce și cu oameni capabili de luptă. Nu este o simplă

întâmplare că recentul Congres mondial al Păcii R. U. P. care a avut loc sub președinția Lordului Cecil la Bruxelles s'a ocupat pe larg de dilemele economice ale salariaților, iar secția agrară sub președinția delegatului român dl dr. Lupu a accentuat necesitatea unei rezolvări democratice a problemei agrare. D-l A. Corteanu în ziarul Universul, vorbind despre hrana țăranului și-a terminat articolul cu constatarea că «cu o țărâtime flămândă și în continuă creștere țara nu se poate simți în siguranță». Foarte just.

Întărirea puterii de rezistență a populației cere din partea tuturor adevăraților patrioți și apărători ai păcii măsuri urgente pentru îmbunătățirea condițiilor de muncă și salarizare a păturilor muncitorești și salariate de orice categorie, pentru ușurarea greutăților fiscale ce apăsă asupra maselor largi și încărcarea, în caz de nevoie, a celor ce au puțină satisfacere nevoilor fiscale. De asemenea, în interesul apărării naționale, este necesară rezolvarea democratică a problemei țărănești printr-o reală și eficace împroprietărire a țăranilor.

Șt. Voicu

DISCUȚII ȘI RECENZII

Mihail Sadoveanu: «Izvorul alb». Naționala Ciornei. — București.

În «Izvorul alb», domnul Sadoveanu, cu penița de neîntrecut maestru, continuă să zugrăvească opera lui Ștefan cel Mare, — epocă de predilecție, — ce formează tema de maturitate epică a romancierului nostru.

«Frații Jderi», roman istoric de mari dimensiuni, ne-au oferit povestirea nădrăvăniilor uceniciei lui Ionuț Jder și urmările dragostei svăpăiate pentru jupânița Nasta; «Izvorul alb», într'un fel continuarea «Fraților Jderi», cuprinde savuroasa povestire a unei alte isprăvi a fraților Jderi.

Drama romanului o creiază furtul unei femei. Acțiunea este destul de redusă. Eroul principal este comisul Simion Jder, unul din copii comisoaiei Iliasta. Acesta iubește pe Marușca, fiica lui jupân Hudici și a jupânesei Anca. Pe aceasta o iubește și jitișnicul Nicolăeș Alb, care o răpește și o duce în Polonia. Ștefan Vodă trimite pe Simion Jder în urmărirea lui Nicolăeș Alb. Simion, însoțit de fratele său Ionuț și de feciorii starosterului Căliman, îi dă de urmă lui Nicolăeș Alb și-i ia înapoi fata.

Irul epic al romanului îl formează povestirea acestei expediții în Polonia.

Frumusețea romanului stă mai ales în episoade secundare. Desigur, mai frumos episod este vânătoarea domnească și boursul dela Izvorul alb (cap. IX), povestit de romancier cu farmec de basm. Nu este însă singurul. Să nu mai pomenim doar decât capitolul despre nunta domnească, sau despre alaiul aducerii în țară a Doamnei Maria.

Darurile poetice ale romancierului sunt atât de evidente și în acest roman. Artă romancierului colaborează cu istoria într'un acelaș elan, cunoscut din «Viața lui Ștefan cel Mare». Astfel, «Izvorul alb» este o operă de poezie arhaică și de reconstrucție istorică — socială. Romancierul a căutat să prindă, — cu un pronunțat accent de exactitate și de scrupul realist, — viața tradițională dela curtea domnească și curțile boierești, precum și atmosfera spirituală a timpului; locurile și oamenii, datinile și credințele pămintului.

Citind «Izvorul Alb» și se desvăluie — în

frânturi iluminate, — acea lume patriarhală, cu indeletnicirile ei ciudate, din epoca de mare strălucire a marelui Ștefan. Căci d-l Sadoveanu dispune de o inegalabilă putere de evocare a atmosferei timpului și locurilor.

Iar pentru această reconstituire și cercetare amănunțită a vieții moldovenești din sec. XV, romancierul a folosit o limbă și un stil arhaizat, atât de potrivite acestui scop, pe care marele maestru le mănuește în chip unic.

V. Mihordea: Contribuție la istoria păcii dela Belgrad. Scrisul Românesc. — Craiova.

Este vorba despre un mic studiu în care tânărul istoric, profesor secundar, fost membru al școale române din Franța, bazat pe o sumă de documente, provenite dela biblioteca națională din Paris, din publicația periodică «Istoria dell'anno» și din «Journal historique de Verdun», lămurește și întregeste în unele puncte ceea ce se știa până acum relativ la istoria păcii dela Belgrad din 1793, prin care se pune capăt războiului început cu trei ani mai înainte între Turci, deoparte, Ruși și Austriei de altă parte.

Pacea dela Belgrad este primul moment în care acel «Drang nach Osten» austriac, început fără voie la anul 1683, este oprit în loc prin forța împrejurărilor. Austriei, siguri că vor avea Țara Românească întreagă, organizează dela început desfășurarea propagandei ieziute pentru unirea locuitorilor din Muntenia cu biserica Romei. Politica orientală franceză intervenind, completează prin succesele ei diplomatice victoria turcească pe calea armelor, contra aceluiași inamic comun: «Casa de Austria».

N'avem chemarea de a pune în discuție veracitatea concluziilor d-lui Mihordea; vor face-o alții. Ci vrem să atragem atenția cititorilor asupra muncii asidue ce-o depune d-sa în descifrarea documentelor, și asupra zelului d-sale de a contribui cu date nouă la elucidarea unor probleme de istorie universală, puse în legătură cu istoria noastră.

Și din acest punct de vedere este vrednic de admirat.

Radu Boureanu: «Viața Spătarului Milescu». Ed. Naționala Ciornei. București.

D-l Radu Boureanu a încercat o romanțare a vieții interesantului pribeg din Țara Moldovei. Subiectul bine ales, căci din viața acestui spirit realist cutureierător al Europei și al Asiei, se pot scoate pagini scilpitoare de poezie. Dar greu de tratat. Greu, atât capitolul culturii Spătarului Milescu, cât și acela al reconstruirii cronologice a peripețiilor vieții lui, deoarece lipsesc informații mai amănunțite. Cu toate acestea, tratarea d-lui Radu Boureanu e destul de fericită.

Romancierul a reușit să ne dea o viață romanțată reală, științifică, într'un cât d-sa se întemeiază pe o multumitoare informație, biziindu-se pe cronici, documente și lucrări de sinteză. (Să fi utilizat și notele de călătorie în China ale Spătarului pribeg?) În acelaș timp a răspuns și cerințelor artei, dându-ne o narațiune cursivă, vie, într-o bună și frumoasă limbă românească.

D-l Radu Boureanu a urmărit cu fidelitate, în cartea pe care a scris-o ceea ce a avut la îndemână; simțul nostru istoric nu e jignit. Totodată și poetic. În special palpitanta istorisire a călătoriei în China.

Dar cartea prezintă și câteva lacune. Acestea, în ceea ce privește fondul. N'ar fi stricat mai multă culoare geografică în partea explorațiilor. Romancierul a trecut prea ușor peste călătoria lui Milescu la Paris, sau peste Rusia primilor ani de viață ai dărzului spătar. Iar sufletul acestui deplin și adânc cărturar prea puțin adâncit.

Intenția d-lui Radu Boureanu însă — probabil — n'a fost să alcătuiască o viață romanțată de mari proporții, în genul «Romanului lui Eminescu» de d-l Cezar Petrescu, deși subiectul ales era amuzant.

D-sa ne-a oferit o carte luminoasă și pitorească: un roman scurt și sintetic, pentru care îi datorăm recunoștință.

Ion Tomuța

Hobștiile de tors în Mușcel

Formele sub care se înfățișează diferitele *asocieri*; fie de tineri; fie de tineri și bătrâni, la poporul nostru, sunt numeroase. Astfel, între altele, ne este cunoscută însoțirea tinerelor fete sub formă de *șexătoare*, unde aceștia (și băieții), pe lângă un spor de lucru, își mai și petrec. O formă și mai accentuată în sens utilitarist, găsim la întovărășirea cunoscută sub numele de *clacă*.

Aceste forme de adunări de lume, cari poartă diferite numiri, dela regiune la regiune, în țara noastră, încodată, sunt relativ răspândite. Ele par a scădea ca interes și valoarea *distractivă* dela o vreme: lumea dela țară, în multe părți, când întrebi de așa ceva, îți răspunde la timpul trecut: «*se făcea, acum nu se mai face*»... și ironic completează: «*le lovește somnul... când ieream ieu mai mică, se făcea la lătăroaia*¹⁾...; *ie lumea năcăjită: ie cu gându la mălai... ie porumbu scump*»... Iar cât privește *claca*, iată parte din răspunsuri, recoltate în unele localități din Mușcel, unde ne așteptam la alte rezultate, ale anchetelor noastre; «*clăci dă porumb să mai face... porimb să fie, că-l curățăm și fără clacă*»...

Faptul nu trebuie să treacă neobservat, fiindcă însoțirea sub formă de *șexătoare*, la tors, cusut, în timp de iarnă; de *clacă*, era, și în multe părți mai este și astăzi, o formă de muncă, unde viața pulsa în creștere, așa cum moștenisem din moș-strămoși. Nu este un semn și acesta că suntem în scoborăș în relațiunile dela om la om, acolo în fondul vital — național — la țară? O întrebare.

* * *

În rândurile de față, voi căuta să arăt una din formele de însoțire la tors, a femeilor în Mușcel — așa cum se practica până nu de mult, și care a rămas ne luată în considerație din p. d. v. din care privim noi chestiunea. Această formă de muncă, se sprijinea pe o întâlnire a mai multor fete — fie și femei mai tinere — cu furca, acasă la una din ele, unde torceau. La această întâlnire a tinerelor fete adeseori luau parte și feciorii. Ca să ne dăm seama mai de aproape de natura acestei însoțiri a fetelor mari, (și a femeilor mai tinere) dăm mai jos ascultare bătrânei *Ilirei N. Rădășan* de 95 de ani din Valea Mare-Mușcel. Ea spune: «*ne adunam, torceam; cite jurubițe torcea ia la mine, torceam și ieu la ia, ne făceam dela aia la aia*».

La întrebarea mea, dacă nu cumva, la aceste *hobștii* de tors cum le spunea ea, luau parte și lăutarii mi se răspunde că «*nu*». «*Claca, ie și cu lăutari, lămurește ea, hobștea nu. Numai fete singure și cu mamili lor. Acu nu să mai face — nu mai ie cinpă... Torcea împrumut... Acu muierli umblă toată ziua pînă țîrg... încalică pă oameni. Acu nu mai știe dă biserică*»...

Redau întocmai cele câteva observațiuni ale bătrânei. Ele mă scutesc pe mine să mai subliniez unele lucruri. Pentru moment, va trebui totuși să reținem faptul interesant pentru noi, că fetele se strângeau laolaltă în *hobștii* de tors sub formă de împrumut. Se lucra și se ținea seamă, până în cele mai mici amănunte, de lucrul făcut: cantitativ și calitativ; și se întorcea pentru o dată apropiată, cu aceiaș măsură și sub aceiaș formă. Se realiza însă un plus, care era de natură socială: ele

lucrau în *grup* și astfel, ne putem aștepta, ca în scara însoțirilor de acest fel, *hobștiile* de tors, în Mușcel, să fi jucat un rol însemnat.

În cercetările mele de folklor și etnografie, făcute în județul Mușcel, am căutat să verific spusele bătranei din Valea Mare-Mușcel. La întrebarea mea, *Maria Pârșoan* de ex., din Nămăești, — femei în vârstă și ea, imediat îmi confirmă: «*iea, cu furca... se ducea și băieții: cînta cu fluieru. Băieții să făcea că caută fusile fetilor... zicea că cine toarce mai subțire, și scotea ața cu care iera, neins — și zicea io-i-te; ie ca ața mea*¹⁾. Băieții mai aduceau vin, mai destupau stupi de miere turnând câte o «*dortă*» de apă în ei; «*și muștili se lăsau 'n jos frumusel*». Și mâncau băieții, dar mâncau și fetele... Mergea și lucru însă... Și cînipă, vorba bătranei din Valea Mare, «*să puneă nu ca acuma*»...

* * *

În asemenea cazuri, cel ce adâncește unele probleme în legătură cu fondul nostru de viață națională, e bine să insiste mai mult. Metoda obligă să arăți dacă e vorba de un fapt sporadic — interesul ce l-am pus în a urmări această chestiune, m'a adus însă la încheierea că nu e un fapt sporadic strânsul în obștii — chiar dacă ținem seama de limitele regiunii de care e vorba. Urmărirea faptului, lărgeste sfera spațială a fenomenului și îl amplifică, în rezonanță pe care o are acolo în viața dela țară. Pe mine m'a bucurat când am primit din ce în ce mai multe referințe privitoare la obștii de tors din Mușcel. Astfel, în Comuna Dragoslavele, *Zinca lui Gheorghe Cătoi*, răspunde și ea afirmativ la întrebarea mea — că existau astfel de însoțiri pentru tors și în vremea ei; ea fiind acum de 92 de ani. Adică: «*...alea când lucra la cînepă... depăna la rischitor. Cîte hire-i torceam ieu iei, tot atâtea-m torcea și ia mie. Cîte ierbei făceam, tot atâtea-m făcea. Cite-o jurubiță dă douăzeci și două dă ierbe; către trei hire n iarbă. Făceam cîte douăzeci și două dă ierbe. Le herbea boabe dă porimb cu zacăr pă ierbe, pecioici... venea și băieți. Să mai trînteă, să mai glumea. La clacă mai băga și lăutari, dă hobștea o făceam împrumut*».

Rămâne deci stabilit: caracterul principal, al însoțirii obștiilor de tors cînepă, e torsul, depănatul, făcut sub formă de împrumut. Munca prin asociere — era pe de altă parte, ocazie nimerită a celor tineri — băieți și fete de a se întâlni; ceea ce ne face să ne gândim și cu această ocazie la problema, ceva mai complicată a asocierilor de tineri la poporul român. Fără îndoială, că *hobștiile* de tors, ce se făceau în Mușcel până nu de mult, au fost una din formele de însoțire ce vizează această problemă. Un mod de trai în comun și una din acele forme de întovărășire ce au un scop — momentan *practic* dar tot odată și *distractiv*, care atrage pe cei de o vârstă — fete și băieți. Se satisface în modul acesta una din acele forme de asociere *simpatetică*, așa cum terminologia indică.

În felul acesta, ia naștere o instituție socială de seamă, în lumea din partea locului, care umple un gol simțitor în sărăcia de relații mai strânse a lumii noastre rurale. Neîntrebuințarea cînepii, bumbacul *importat*, a dislocat și această înjghebare, desigur cu rădăcini foarte vechi

1) Relatează: *Hara Neculae Rădășan* din Valea Mare-Mușcel.

1) ața lui era... «*brăcinarul*»

În solul tradițional al neamului. Apoi ce să mai înșirăm? Prefacerile de tot felul care ne inundă din toate părțile — ceea ce ne și prilejuește încheierea de mai jos.

* * *

Din cele relatate, am văzut că, șezătoarea, claca, ca formă de asociere a tineretului (mai cu seamă, în unele locuri) dispăre. Pe noi ne interesează de aproape acest lucru — întrucât, odată cu acestea, dispar și parte din formele românești de viață, legate de simțământul reciproității muncii, al dragostei — al vieții noastre în creștere... E vorba de o viață românească ce bate în retragere (?) în atingere cu formele de viață sosite de aiurea: serata, balul, n'au săpat dela temelie aceste forme — vechi — de însoțire a lumii dela sate? Și atunci ce primim noi în loc, după spusa bătrânilor? Indiferență

— viață ușoară — dispreț față de munca în comun. Se 'nțelege: părăsind vechile deprinderi, din moș-strămoși; formele de viață străină se înstăpânesc printre noi, ca la ele acasă, pentru a rămânea noi desfigurați în imaginea pe care va trebui să o aducem ca ofrandă posterității — în raport, mai ales cu celelalte popoare, cari înțeleg, nu numai să-și păstreze ceea ce au; dar ce au pierdut să-și refacă din nou. Oare hobziile de tors, așa cum au dispărut cu desăvârșire pe la noi, nu ne-ar putea servi ca exemplu de starea în care ne aflăm în privința instituțiilor noastre sociale? Bunele romănce, cred că vor avea ceva de spus în această privință, dar mai ales ceva de făcut. Învățătorii și învățătoarele au misiunea să readucă — prin cultivarea atât a cănepii... cât și a deprinderilor moștenite — pe fii risipitori de bune tradiții, la o veche matcă de larg și îndrăzneț romanism.

Ion Chelcea

SATE ȘI ORAȘE

PE VALEA CRIȘULUI ALB

— Însemnări dintr'o călătorie recentă —

Conducătorul s'a oprit în fața compartimentului și a rostit răspicat, cu o voce predestinată bolților înalte, cu ecouri și sonorități joase: «Devaaa». În sfârșit, după douăsprezece ore de hurueli pe șine, de opriri prin găuri, am ajuns. Fac nu știu a câta oară drumul la Deva și mă simt totdeauna un străin care pentru prima dată pune piciorul într'un orașel năsemnat de pe «Murăș».

Am coborât în gară. Sprinten călând să mă răsbun pe timpul petrecut în toropeală, la fereastra vagonului. Fac și acum, ca de obicei, inventarul: o gară mică pe șesul Mureșului, între dealuri fumurii, la marginea unui peisagiu urban. Atmosfera aduce aminte de basmele nordice, cu brazi gigantici crescuți solemn printre burguri cenușii.

Deva cred că ar fi totuși o banalitate fără cetate. «Cetatea Devei? Împădurit, un deal se ridică îndrăzneț și comic până unde ramurile brazilor se amestecă în eterice pale de azuri. Pe vârful zidurilor dărămate; un perete mai stă treaz, în bătaia vântului și a ploii. O fereastră arată fața cerului, senină, calmă — dincolo.

N'am avut prea mult timp să-mi număr pașii pe caldarâmul străzilor. Cursa de Brad pleca imediat după sosirea trenului și m'am pomenit într'o birjă mică, hățită pe arcuiri ruginite, alergând spre «Crucea Albă». Aici e cartierul general al curselor. Ferestrele defilau în goană, cu ghivece mari și fețe atente.

Iată-mă și în autobuz. Într'adevăr asta e un lucru mare. Nu-mi închipuiam să pot răsbate prin învălmășagul de oameni, îngheșuiți parcă de niște catapulte romane, într'o cutie infectă, cu geamuri afumate și mici. Mirosul de benzină, duhoarea de rachiu și de lână răncedă mă înăbușă. Mă resemnez totuși ignorând groaza celor două ceasuri de călătorie. Și nu știu de ce mă gândesc totdeauna la domnul director general al C. F. R-ului, la ușile sale capitonate prin care nu poate trece nici o voce. De câte ori nu se va fi strigat cu disperare în fața biuroului său, cerându-se o cercetare la fața locului, și, în concluzie, treizeci de kilometri de cale ferată care să unească Deva cu linia Brad-Arad.

sau măcar niște autobuze C. F. R., mari, luminoase, elegante. Se lasă o linie de mare circulație în seama câtorva profitori, călătorul fiind supus la iuchiziția unor roabe cu motor.

* * *

Am ajuns la Brad într'o după amiază cu soare mult și gutui galbene răsfățate în ferestrele târgului. Și am ajuns într'o Joi când vechea capitală a Zarandului își are târgul săptămânal. E într'adevăr ziua când Bradul e foarte pitoresc. Se întâlnesc aci, într'o piață mică, moșii dela Abrud și Buceș cu șubarii de pe șesul Aradului, Ceangăii deveni cu negustorii de cherestea din munți, satele de pe Criș cu sătulele moșteni din jurul Câmpenilor.

* * *

Am bănut câteva zile satele din jurul Bradului interesându-mă mai ales de viața localnicilor, de starea materială a țăranului de pe Criș în raport cu a moșului de pe creasta muntelui.

Surprins între șes și munte, în regiunea dealurilor, țăranul de pe Criș a procedat la un fel de gospodărie electrică, unind, cu măsură și folos agricultura cu creșterea vitelor și pomăritul. Pentru, mărginit la una din aceste trei culturi, țăranul de pe Criș nu-și poate face nici un rost. Se pare că însăși configurația solului reclamă această gospodărie electrică. Pământul e cultivabil abia pe șesul văilor. Procentul de cereale al recoltei este destul de mare; numai că, fiind redus ogorul nu poate fi obținută cantitatea necesară de pâine pentru întreg anul. Pentru creșterea vitelor încă nu sunt terenuri mari (izlazuri) unde să se poată pășuna turme. De aceea nici cu creșterea vitelor nu se poate merge prea departe. Fiecare gospodărie se mulțumește să aibă în bădătură o pereche de boi și o vacă sau două. Pe terenul mediu între valea cultivabilă și dealul înalt, cu pășune săracă, sunt pomi fructiferi: pruni, cași, meri, peri, nuci și gutui. Unind aceste trei îndeletniciri sub același acoperiș, crișanul — moșul de pe Criș —, a ajuns la o frumoasă prosperitate economică. Totuși populația în vâdită creștere nu-și poate păstra independența, pe cele câteva jugăre de

pământ. Se recurge și la alte îndeletniciri. Mulți practică un fel de comerț primitiv care constă în desfacerea fructelor din partea locului pe piețe mai îndepărtate: Abrud, Arad, Roșia, Deva, Câmpeni, etc. Alții își aleg o meserie practicând pe îndelete (mai mult dulgheria și tâmplăria) cei mai mulți însă muncesc, paralel cu munca de acasă, în minele de cărbuni și aur.

* * *

Viața muncitorului de mină, de pe valea Crișului, se deosebește radical de a celui de pe valea Jiului. Pe când aici muncitorul își are casa lui, pământul cultivabil cel puțin poate dispensa de alte venituri, pe valea Jiului e asemenea celui american: totul legat de, între-prindere, depinzând de bunul mers al acesteia, periclitat, dacă azi nu muncește, să moară mâine de foame.

Industria auriferă din Munții Apuseni cere un mare procent de muncitori. Este deci un deuseu și pentru prisosința brațelor de muncă. M'a mirat însă, la început, faptul că grevele muncitorești sunt aici abia svonuri. Nu se cunoaște, în trecutul vieții industriale din partea locului, nici o grevă. E acesta și semnul unei omenști înțelegeri între muncitori și societatea respectivă dar, în fond, cauza poate fi socotită supapa de siguranță a gospodăriei.

Deci muncitorul se confundă cu țăranul, prin urmare nu există o clasă total distinctă ci o clasă de țăran-muncitor, totuși s'a organizat destul această clasă. Afară de Casa de pensii, de o casă de împrumut și o bae muncitorii au un fel de Ateneu, unde se dau festivaluri culturale. Și, mare mi-a fost mirarea când d. Ambruș, directorul exploataților Soc. «Mica», mi-a arătat cele două biblioteci pentru muncitori, una la Gura Barza și alta la Tebea. Săli mari de lectură, cărți bine alese pentru a crea un cititor și, zilnic, ore de bibliotecă. M'am întors de pe valea Crișului cu bucurie dar și cu tristețe. Bucuria că întâlnesc un muncitor cu moralul ridicat și tristețea că nu e pretutindeni așa.

Vlaicu Bârna

MENTALITATEA PUBLICA

«Masele populare, scrie *Gustave Le Bon*¹⁾, sunt impulsive și ușor sugestionabile. O bănuială sugerată mulțimii se transformă, repede, într-o evidență indiscutabilă. Un început de antipatie devine imediat o ură neîmbălbantă».

Ceace caracterizează reacția psihologică a masselor, este, pe plan ideologic: credulitatea, sugestionabilitatea, instabilitatea accentului psihic al mentalității publice, deplasarea continuă a centrului de gravitate spiritual, — iar pe plan afectiv: preocupări centripetale, un egocentrism copleșitor, evaluat — prin inversul lui — de o nepotolită ură și intoleranță pentru alții.

Etern și invariabil în natura omenească este indestructibilitatea și organicitatea instinctivă a egoismului, adică a iubirii disproporționate pentru sine și a urii și intoleranței pentru semenii. Este fluctuant și inconsistent caleidoscopul ideologic, eferescența spirituală, instabilitatea mentalității publice, după timp și loc.

O unitate de măsură, stabilă și imprescriptibilă: *egoismul* caracterizează conduita afectivă a individului și a masselor. O varietate infinită de gândire, un climat instabil în care fecundează ideile cele mai contradictorii, constituie mentalitatea individului și a mulțimilor. Sub influența minimului efort cerebral, mentalitatea este refractară sistemului metric al rațiunii obiective. Se creiază o stare de inerție spirituală, de credulitate, de sugestionabilitate, sub influența căreia, mintea individului sau a mulțimilor, articulează idei inconsistente, firave, artificiale, eșafodaj eteroclit de surprindere, ușurință și incongruență.

Conduita spirituală a masselor populare implică aceleași mecanisme psihologice ca ale copilului. Disproporția spirituală dintre copil și adult dă măsura disproporției dintre masele populare și mulțimile evoluate din punctul de vedere al maturității morale și intelectuale. Inaptitudinea discriminării diferențiate, confuzionismul reacțiilor fiziologice și psihologice, caracterizează nu numai conduita organismului omenesc, ci și a celui animal. De multe ori, organismul omenesc și animal nu reacționează după o logică diferențiată și deci corespunzător cauzei eficiente.

Luăm un exemplu. Dăm unui animal o bucată de carne. Privirea și ingerarea cărnii produce, în mod normal, în stomacul animalului, o abundență de sucuri, necesare digestiei. Ce se mai întâmplă însă? Dacă animalul de experiență își ia mâncarea dintr'un anumit loc, sau dacă i-o dă o anumită persoană, sau i se dă într'un anumit taler, se stabilește, în mintea celui animal, o legătură asociativă, inconștientă, între mâncare și acel loc sau acea persoană sau acel taler, astfel că, în zilele următoare, numai priveliștea celui loc, persoane sau taler, produce în stomacul animalului — fără să i se mai dea mâncare — o abundență secretă de sucuri stomacale, proprii digestiei. Dacă se dă animalului alimentul odată cu producerea unui sgomot de sonerie, stabilindu-se inconștient legătura între mâncare și sonerie, mai târziu numai sgomotul acelei sonerii, fără prezența alimentului, produce mărirea cantității secrețiilor stomacului.

Dacă, spre ex., timp de 10—15 zile, dăm de mâncare celui animal, și, în același timp, îi ciupim pielea sau îl tragem de coadă. Începând dela a 10 sau a 15 zi, e suficient, numai să-l ciupim sau să-l tragem de coadă, fără adausul mâncării, pentruca stomacul să secreteze totuși sucurile proprii privirii, ingerării și digestiei

1) *Gustave Le Bon*: «Psychologie des foules» Pag. 36. Editura Alcan. A 38 ediție.

alimentului. Experiențele de mai sus sunt un fapt de observație clinică, indubitabilă. Printr'o sondă stomacală, s'au dozat miligramic secrețiile în chestiune.

Aceeași lipsă de discriminare a reacției fiziologice, corespunzătoare cauzei eficiente, se constată și în conduita copilului. Cu un ac, înțepăm ușor pielea mâinii unui copil: își retrage instinctiv mâna. Câtva timp, asociăm acestei înțepături, o altă excitație diferită, spre ex. priveliștea unui tablou sau audiația unei anumite plăci de patefon. Mai târziu, fără a-i arăta acul și fără a-l înțepa, numai privirea tabloului sau ascultarea melodiei, determină — automat — retractia mâinii.

Rezumăm: în manifestările fiziologice ale organismului animal și omenească, nu numai cauza eficientă produce reacție proprie, corespunzătoare. Elemente eterogene pot trezi — în absența cauzei eficiente — reacția fiziologică proprie acelei cauze eficiente, grație legăturii asociative, stabilite inconștient, între cauza eficientă și elementele întâmplătoare concomitente.

Fără să-și dea seama, copilul asociase de înțepătura acului, o anumită excitație vizuală (tabloul) sau auditivă (melodia). Mai târziu, fără să mai intervie înțepătura, reacționează impropriu, nelogic: își retrage mâna privind tabloul sau ascultând melodia, din cauza asociațiilor concomitente stabilite inconștient.

Astfel de reacțiuni automate, pe bază asociativ-inconștientă, deci fără ca organismul conștient să-și dea seama, se stabilesc și în domeniul psihologic. Vreți un exemplu? Analizați mentalitatea publică a vremurilor de astăzi.

Naționalismul este cea mai pură, cea mai dezinteresată iubire. Depășește limitele strâmte ale egoismului propriu, se exteriorizează, se altruizează, se purifică în iubirea aproapelui, în iubirea semenului care vorbește aceeași limbă și are aceleași obiceiuri. Este un sentiment firesc în evoluția sufletească a individului. O treaptă superioară egoismului. Nu este oare suspect că se vorbește azi atât de obsedant de cel mai natural sentiment al individului?

Intocmai ca și reacțiile fiziologice, reacțiile psihologice ale individului sau ale masselor, pot fi ilogice, disproporționate, surprinzătoare, din cauza coasociației inconștiente a altor elemente eterogene, influențând și diformând sensul firesc al reacției. După cum copilul, în exemplul de mai sus, își retrăgea mâna când auzea o anumită melodie, în sufletul său existând legătura asociativă inconștientă între melodie și înțepătura mâinii, — tot astfel, reacția psihologică a vremurilor de astăzi este nefirească, din cauza legăturii asociative inconștiente ce s'a stabilit între sentimentul naționalist: o formă imaculată, sublimată, eterizată a iubirii narcisice, și voluptățile sanguinare ale sadismului trogloditului cavernelor. În mentalitatea publică a vremurilor de astăzi, s'a asociat iubirea cu ura, cel mai nobil sentiment cu cel mai ignobil resentiment al prigoanei instinctive. S'au împerechiat hibrid, *virtutea* cu *viciul*, noblețea sufletească a celui mai moral sentiment cu perversitatea hoției, agresiunii și crimei instinctive.

Reacțiile fiziologice sau psihologice, ale organismului omenesc se produc conform minimului efort spiritual de sesizare și interpretare conștientă, după sugestiile oarbe, prelogice ale inconștientului care ia asemănările, similitudinile și subsecvențele drept identitate.

După cum manifestările fiziologice nediferențiate, au nevoie de o *epocă de incubatie*, adică de o durată, în cuprinsul căreia, organismul asociază, fără să-și dea seama,

deci: inconștient, elemente străine, coexistente, elementului principal, tot astfel, pe plan psihologic, manifestările nediferențiate ale individului sau ale masselor, au nevoie de o epocă de incubatie, în care timp se zămislește reacția inconștientă, bazată pe coasociația parazitara a unor reprezentări străine de reprezentarea ideoafectivă manifestată.

În ce mod s'a asociat naționalismul — adică iubirea — cu intoleranța și ura instinctive?

O mână de oameni interesați au propovăduit, prin grai și prin scris, timp îndelungat (așa zisa epocă de incubatie), ura și intoleranța agresiunii instinctive sub pretextul promovării ideii naționaliste, adică a celui mai nobil sentiment altruist. Au fost promotorii confuzionismului mentalității publice. S'a produs o lipsă de discriminare lucidă a opiniei publice. O modificare structurală a mentalității. Oameni cari mai înainte reacționau diferențiat, obiectiv, după sensibilitățile criteriilor conștiente, încep să aibe oarecare înțelegere și indulgență pentru manifestările sporadice, epidemice sau endemice ale sadismului sanguinar, asociat inconștient... promovării ideologiei naționaliste! S'a creat o stare confuzivă a mentalității publice. Opinia publică, nu se mai conduce după starea de fapt a realității istorice, după postulatele moralei și prevederile logice, ci după sugestiile oarbe ale sadismului primar, retrezit asociat inconștient și

exteriorizat camuflat în așa zisa ideologie dinamitardă a vremurilor de astăzi.

Cum se poate însănătoși mentalitatea publică?

Prin asemănarea manifestărilor fiziologice cu cele psihologice ale organismului animal și uman, voi da exemplul animalului al cărui stomac producea o abundență secreție, numai la producerea sunetului soneriei, prevestitor, câțva timp — în epoca de incubatie — al ingerării cărni. Stomacul animalului este însă din ce în ce mai puțin influențat de acest sunet, dacă soneria sbârâie toată ziua, și înainte și în timpul și după digestie. La un moment dat, reflexul se destramă: soneria își pierde valoarea ei secretorie, stomacală, inconștient asociată actului digierării. Actul digestiei se desensibilizează de influența oarbă a factorilor eterogeni, asociați.

Acelaș lucru și pe plan sufletesc: actuala mentalitate publică deformată, își poate restabili obiectivitatea vederilor ei politice, printr-o sănătoasă și cinstită contra-propagandă democratică. Adică se va destrăma reflexul asociativ inconștient printr'un contra-reflex conștient. Un contra-reflex disociativ. Prin scris și prin viu grai. În senzul moralei, rațiunii și realității istorice. Se va ajunge astfel la destrămarea reflexului vicios prin acțiunea contracarantă a instinctului de apărare națională, retrezit și purificat de balastul ingredientelor inconștiente.

Dr. Justin Neuman

REVISTA REVISTELOR

La Nouvelle Revue Française numărul din Octombrie, conține câteva note intime din «Carnetul verde» al lui Eugène Dabit.

Paginile rupte din acest caet au fost scrise în intervalul 1930—1934. Răzlete, distanțate în timp și, totuși, unitare prin starea sufletească pe care o reflectează.

Parisul continuă să fie decorul, sursa și fixarea impresiilor, după cum Parisul, prin colturile sale diferite, proiectează lumină în gândurile vagabonde ale ilustrului romancier, dispărut înainte de-a fi avut vreme să dea întreaga măsură a talentului său.

Fiecare unghi din Paris îi amintește ceva, fie care loc îl zbuciumă, îl frământă, îl munceste. «Peisagiul de toamnă ce amintea moartea, oboseala și plictiseala». Toate trei își aveau desigur asigurat un locșor în ființa lui.

«Câteodată, viața devine de neîrăit, toate gesturile se repetă. Unde să găsești aerul și lumina?

Întrebare ce nu-și va găsi curând răspunsul. David se recunoaște «permanent absent, plin de dorință, de temeri, de revoltă».

Singur, se definește astfel: «dacă este absentă și dramă în mine, aceasta se datorește faptului de-a simți net mecanismul vieții, al bucuriei și suferinței; de a fi etern un spectator».

Și mai departe: «Seriam l'Hôtel du Nord» cu tot atâtea îndoeli ca azi; suferințele erau la orizont, ca și bucuriile și succesele».

Carnetul intim? «Să notezi fără nici-o grije literară; pentru a gândi mai bine, a mă opri asupra mea și a încerca să mă înțeleg, să mă îmbogățesc, să mă liberez de servituți».

Războiul îl furie. Apropierea cataclismului îl scoate din sărite: «Ce monstruoșitate, ce negație, ce crimă! Dabit era printre cei mai călduroși și mai consecvenți apărători ai ideii de pace.

Existența constituia o grea problemă pentru el.

«În această lume blestemată, trebuie să câștigi banii necesari existenței. Să-ți câștigi viața înseamnă să fii sclavul altor oameni, pentru că nu mi se va acorda pâinea decât în schimbul libertății mele».

Teama de moarte îl chină până la exasperare: «Nu aș vrea să mor fiindcă știu că n'am dat încă cel mai bun din mine. Da, să pot să trăiesc, aceasta mi-e dorința, pentru că simt o lume umplându-mi inima și sânge adevărat curgând în vinele mele».

Este exact. Lumea nouă, speranța zilelor viitoare, era în el, fermenta ideii, planuri și subiecte noi: «Dacă trăiesc, știu că, în cărțile pe care le voi scrie, voi putea să spun dragostea mea, fraternitatea care mă leagă de oameni, ură care mă separă de alți oameni».

Dar Eugene Dabit a murit înainte de a fi putut da ceiace, cu toate fibrele ființei lui, dorea să creeze. El a dispărut cu întreaga lume, care își strecurase, larg, în suflet.

«Voix européennes» apare la Paris «pentru țările dinărene și din Europa de nord-est». Primul număr promite mult, prin noutatea formulei, prin calitatea materialului cuprins, cât și prin prețioasele sale colaborări.

Această revistă își propune să fie tribuna prietenilor independenței și libertății națiunilor și popoarelor din Europa centrală și sud-estică. Ea va susține ideea păcii și principiul securității colective a tuturor popoarelor din Europa, dar mai cu seamă a națiunilor din Europa centrală. Ea promite, în acelaș timp, să contribuie la închegarea Frontului păcii în această parte a Europei, unde multiplele interese comune pot ușura enorm de mult gruparea laolaltă a tuturor țărilor dornice de pace.

D-na Geneviève Tabouis semnează un foarte interesant articol intitulat: «Europa sud-orientală și politica franceză, în care analizează situația critică prezentă și enumeră, fără să scuze, erorile diplomației franceze.

Guvernul Leon Blum a continuat politica, fundamental greșită, a d-lui Pierre Laval, care urmărea o apropiere de Italia și chiar de Germania, prin sacrificarea alianțelor din Europa centrală.

În ultimele trei luni, guvernul din Paris a refuzat să ia cel mai mic angajament de susținere față de acele state din Mica Înțelegere și Înțelegerea Balcanică care, îngrijate de viitor, căutau sprijin din partea Franței.

Refuzul repetat al acestora nu putea ră-

mâne fără urmări. Și urmările sunt dezastroase pentru Franța.

Indepărtarea d-lui Nicolae Titulescu din guvern este interpretată ca o schimbare de direcție în politica externă a României.

Independența economică, numărul pe Noembrie, cuprinde un interesant articol de d. Șt. Voicu: «Aspecte din agricultura românească».

Pe baza statisticii animalelor domestice din România, întocmită de serviciul de studii din ministerul agriculturii, care statistică este amplu analizată de D. Voicu, se face o serie întreagă de constatări și reflecții, de un real interes științific și social.

În concluzie, se arată, pe de o parte, situația mizeră a majorității țăranilor, iar pe de altă parte, diferențierea accentuată între micii proprietari de pământ, lipsiți de vitele și uneltele necesare și proprietatea mare care alături de cea a chiaburilor, își întărește poziția prin concentrarea proprietății agricole și a inventarului de muncă în măsurile sale.

Șantier publică un documentat și judicios articol al d-lui Al. C. Constantinescu asupra primatului factorului social în politica internă.

Stabilind primatul socialului, d-sa adaugă: «Cred că forțele strict sociale s'au emancipat complet, au devenit de sine stătătoare, au o dinamică a lor proprie ce condiționează acum politicul, naționalul și modifică economicul».

Exemplul «Sfintei alianțe» este edificator. Cel al «cruciadei anticomuniste» din zilele noastre vine și el în sprijinul acestei teze. Clasele privilegiate, în declin, se asociază, pe deasupra frontierelor, pentru a se împotrivi claselor tinere și puternice, care revendică dreptul lor la conducere.

«Sfânta alianță» a lui Metternich era o pavăză de apărare a privilegiilor clasei nobililor, în timp ce «cruciada» d-lui Hitler este un pretext, o formulă demagogică, în dosul căreia stau interesele, amenințate, ale marelui capital, care este prin definiție antinațional.

Paul Teodorescu

Problema spaniolă

Situată pe planul politicii internaționale, problema spaniolă este fără îndoială astăzi problema centrală, de rezolvare a căreia, indiferent în ce sens, va depinde în largă măsură desfășurarea ulterioară a evenimentelor politice.

Cercetătorilor superficiali ai problemelor de politică externă nu le este greu să afirme, invocând trecutul istoric, că Spania n'a jucat niciodată un rol hotărâtor în politica europeană și că, dată fiind situația ei geografică specifică, nu sunt șanse să fie altfel nici în viitor.

Desigur că nu se poate nega faptul că, în ultimele trei decenii, Spania n'a luat loc la masa verde a marilor puteri, fiind, ce e drept, absentă din competițiunea statelor imperialiste pentru o nouă împărțire a lumii.

Pierzându-și imperiul colonial, Spania a rămas deoparte, liniștită, neluând parte și neavând de suferit de pe urma războaielor, care au însângerat Europa în ultima sută de ani.

Nu este mai puțin adevărat însă că Germania a avut totdeauna în vedere Spania, urmărind s'o utilizeze în politica ei imperialistă ca bază de manevră în Marea Mediterană.

În timpul războiului mondial, Spania s'a declarat neutră. În timp însă ce poporul spaniol își manifesta simpatia față de Franța și aliații săi, regele de pe atunci, Alfons al 13-lea, n'a ezitat să dea un ajutor eficace Kaiserului.

Vicente Blasco Ibanez a povestit cu un incomparabil talent, în celebrul său pamflet contra lui Alfons, cum acesta aranjase, pe coasta catalană, locul de întâlnire, de odihnă și de alimentare al submarinelor germane.

Cu spiritul său aventurier, Alfons al 13-lea nu s'a dat înapoi nici chiar dela spionaj. Fostul rege a fost descoperit (în acest rol) de ambasadorul Franței, care i-a înfățișat un plan de ofensivă parțială pe frontul german.

Acest plan a fost fără întârziere comunicat de ex-regele Alfons al 13-lea la Berlin, de unde s'au dat imediat ordine în consecință. Inutil să adăugăm că planul ambasadorului francez, fiind o piatră de încercare, era pe de-a-ntregul inventat.

Odată cu abdicarea Kaiserului, Spania e scăpată de sub influența germană.

Odată însă cu instaurarea dictaturii generalului Primo de Rivera, Spania a intrat sub influența Italiei.

Bineînțeles că, pe vremea aceia, Mussolini era mai modest, asculta de Anglia și nu revendica hegemonia mării Mediterane.

În 1931, dictatura militară se prăbușește și Alfons este isgonit. Republica democratică este proclamată.

De atunci, situația politică s'a schimbat mult în Europa. Raportul de forțe s'a modificat și el. Lupta se dă pretutindeni între fascism și democrație. Atât în cuprinsul fiecărei țări, cât și pe plan internațional. Țările democratice se înțeleg mai curând între ele. Statele fasciste uneltesc mai totdeauna împreună împotriva păcii și a libertății.

Odată cu venirea lui Hitler la putere, Germania a devenit factorul principal de război. O singură ocazie n'a trecut, ca Germania hitleristă să nu se comporte astfel ca lumea să poată vedea unde se află primejdia cea mai redutabilă de a provoca noul carnaj mondial.

Că Hitler reprezintă astăzi un pericol iminent de război, nu se mai îndoiește nimeni. Că Hitler vrea să invadeze Rusia și Franța, nu mai neagă nimeni. Că Hitler caută frontieră de împrumut pentru a ataca Uniunea Sovietică, și că va ocupa neapărat, în acest scop, România și

țările baltice, că va ataca Franța deodată prin Belgia și Elveția, nimeni nu mai poate spune contrariul.

Hitler are însă mare nevoie de aliați. De cât mai mulți aliați. Chiar și printre viitoarele sale victime.

Pentru a-și câștiga aliații necesari, Germania este dispusă să facă cele mai mari concesii diplomatice și să acorde cele mai importante avantagii economice. Diplomazia hitleristă este astăzi cea mai activă diplomatie din lume. Neobosită, ea caută și descopere mereu noi formule, știind să se adapteze cu cea mai mare ușurință noilor situații, fiind în măsură, nu numai să facă față evenimentelor, dar să se impună și să influențeze cursul lor.

Diplomazia germană este în momentul de față în ofensivă pe toate fronturile. Dar mai ales pe frontul spaniol.

Aceasta, nu pentru că ar distanța prea mult celelalte diplomații printr'o bună conducere, ci pentru că a știut să facă o politică de curaj și hotărâre.

Evident, atunci Italia și nici Japonia n'au de ce să se plângă. Căci toate trei s'au plasat pe același teren și întrebuintează aceleași metode de lucru.

În schimb, aproape toate celelalte diplomații și-au asumat o responsabilitate istorică din cele mai mari, lăsând terenul liber cuplului germano-italian în Spania.

Germania și Italia au meritul de a fi văzut imediat importanța internațională a revoluției spaniole și de-a fi procedat în consecință.

Cele două state imperialiste au intervenit imediat în războiul civil, sigure de răsplata ce le va da generalul Franco după victorie.

Ce urmărește Germania? Un vechi ideal al său: să pătrundă în marea Mediterană. Să capete o fâșie de coastă în Maroc sau în peninsula, dacă nu câteva insule, bine plasate din punct de vedere strategic.

Punând un picior în Mediterană făcându-și o bază navală după toate cerințele marinei hitleriste, Germania poate rivaliza ușor cu Anglia, care bate în retragere și poate periclita libertatea de mișcare a Franței.

Angajându-se pe de altă parte să susțină efectiv pe Franco în războiul civil, Germania se așteaptă să realizeze cea mai strânsă alianță cu acesta, în cazul când ajunge dictatorul întregii Spanii, reușind astfel să strângă Franța într'un clește ucigător.

Cu trei adversari în coastă (Germania, Italia și ipotetic, Spania) și cu două vecine neutre (Belgia și Elveția), care oricând pot ajuta ofensiva hitleristă, Franța nu mai poate spune că e la adăpost.

Ce urmărește Italia? Întărirea poziției sale în Mediterană pentru a depăși puterea Angliei și a-și asigura supremația în ceea ce Mussolini numește de pe acum «Mare Nostrum».

Ajutând pe Franco, Ducele nu exprimă o solidaritate de clasă și de principii cu acesta, ci urmărește un scop bine determinat și anume: 1) stăpânirea câtorva insule din grupul Balearelor (pentru a tăia drumul Franța-Algeria) și 2) câteva localități pe coasta Marocului, cât mai apropiate de zona internațională (pentru a supraveghia Suezul britanic).

În ce privește Spania, Germania și Italia s'au înțeles de minune, interesele lor concordând. Bineînțeles, în actualul raport de forțe.

Desigur că le-a fost destul de prețios concursul Portugaliei, care și-a asumat misiunea de-a trece armatelor rebele tot materialul de război venit în porturile sela din Germania și Italia.

De ce a fraternizat Salazar cu Franco? Desigur că nu pentru a obține concesiile teritoriale și nici concurs militar în vederea unui război de cucerire. Dictatorul portughez se simte slab la el acasă. Se teme de mișcări populare, știind că acestea nu se pot produce decât împotriva sa. Existența unei republici spaniole, liberă și democratică, cu un guvern de Front Popular constituie un real pericol pentru Salazar la regimul său fascist (copiat după cel italian), prin dinamismul și expansiunea ce o caracterizează, cât și prin reformele sociale aduse.

Lui Salazar îi este frică de reforme. Iar, pentru a împiedica o grupare a forțelor democratice portugheze, după exemplul spaniol, el n'a ezitat să ia parte fățișă la războiul contra Spaniei republicane.

-Ce-au făcut statele democratice în această situație? Au sprijinit ele, cum era de așteptat, guvernul legal din Madrid? S'au înțeles ele să oprească intervenția directă a blocului germano-italo-portughez?

Nu. Statele democratice n'au făcut nimic în folosul republicii spaniole.

Dimpotrivă, au semnat o convenție așa zisă de neintervenție care, în realitate, a dat naștere unui veritabil *blocus economic* al Spaniei republicane.

Guvernul din Madrid s'a găsit în imposibilitate de-a cumpăra și importa combustibilul și munițiile necesare apărării sale contra rebeliunii lui Franco. În același timp, Germania și Italia înzestrau armata rebelă cu cel mai modern material de război, prin intermediul Portugaliei.

Situația actuală a Franței, în această privință, este foarte dificilă. Spania hitlerizată ar constitui un imens

pericol pentru ea. Franța s'ar găsi strânsă ca'ntr'un clește. În Mediterană, i-ar slăbi considerabil pozițiile, prin trecerea înainte a Italiei și intrarea Germaniei.

Anglia își vede, și ea, interesele periclitate de dualitatea germano-italiană, care tinde să pună stăpânire în Mediterană.

Și cu toate acestea, Anglia și Franța au adoptat atitudinea cunoscută, care deservește în primul rând interesele lor naționale. Subinfluența lor, comitetul de neintervenție a mers până acolo încât să *«constate că nu există dovezi de imixtiune în Spania a Germaniei și Italiei»*.

Deasemeni, controlul porturilor spaniole și portugheze întâmpină dificultăți din partea aceluiaș comitet.

Germania și Italia n'au ezitat să recunoască între timp guvernul din Burgos, sperând să provoace și alte «recunoașteri», urmând pe de altă parte, să-și asigure posibilitatea «legală» de a trimite trupe în Spania și de-a ataca Barcelona, cu forțe maritime conjugate. Ceeace trebuiesă recunoaștem, va putea declanșa războiul european.

Desigur că problema spaniolă nu poate fi rezolvată cu adevărat decât de poporul spaniol. În ce privește, însă, aspectul internațional al problemei, toate statele democratice au datoria și interesul de-a se îngriji de soarta democrației spaniole, care trece azi prin foarte grele momente.

Orice greșală, orice pierdere de timp poate fi funestă pentru cauza păcii și democrației.

Politica de neintervenție, dusă până în prezent, este condamnată să dispară. O politică nouă este așteptată care să permită Spaniei să trăiască. **Paul Teodorescu**

Cronici Culturale și Artistice

Tasso Martini

Il cunoaștem pe Tasso Martini din clipa în care am intrat în acelaș atelier în care el era privit deja ca un talent afirmat. Zic el cunoaștem, cea ce în fond nu înseamnă prea mult.

Niciodată n'am putut afla de ce vorbește atât de rar, de ce este atât de susceptibil, de ce se ascunde de oameni, și iarăși n'am putut stabili în ce măsură este Italian, Român sau Sărb. Era de circumstanță și una și alta. Mult mai târziu întâlnindu-mă la Timișoara cu ocazia unei expoziții colective mi-a spus că era născut la Belgrad în Iugoslavia și că mamă-sa mai trăia încă. Tatăl său de origine Italian își pierduse urma în războiul mondial. Tot în timpul acela nu se știe cum — evenimentele l-au prins în România. Dar n'am putut afla nimic mai mult; prin ce peregrinări a trecut din anul 1918 până în anul 1925, când a intrat la Școala de Arte Frumoase din Cluj, rămâne un capitol ascuns pentru noi. La Școală se strecura printre ceilalți elevi cu o mină în care bănuia întreaga lui rezervă. Un elev propriu zis n'a fost însă niciodată. Venea la Școală foarte rar, afară de lunile de iarnă când atelierelor țineau locul căminului călduros care lipsea în genere. Primăvara și Toamna putea fi văzut mai repede prin împrejurimile Clujului, oprit în fața peisajelor pe care se străduia să le transpună pe pânză. Erau singurele lui momente în care nu-i plăcea să se apropie de el și chiar să-i vorbești. Uneori lucra înconjurat de o ceață numeroasă de trecători curioși cari nu pregetau în a-i pune nenumărate întrebări naive. Și răspundea întotdeauna și nu arareori surprindea-i pe chipul lui un aer de mulțumire.

Ultima sa expoziție pe care a avut-o la Cluj în anul 1934 îl ilustrează ca pe un evocator al naturii — cu care e prieten, fără

a i se subordona în întregime. Cu o paletă redusă, însă cu ample mijloace tehnice el reușește să exprime o sensibilitate pe care o stălează cu o pornire al cărei procedeu numai rutina sa l-a putut organiza.

Dela primul aspect al picturii sale, dela acel patos trist ajunge la o ciudată seninătate. O seninătate care ni se pare, este indirectă corespondență cu resemnarea în care îi bănuim existența din ultimii ani. Viața riscată pe care a dus-o aceeași pe care o trăim cu toții, a făcut ca exuberanța acestui temperament să-și piardă tensiunea. Dinamismul lucrărilor lui din primii ani are însă o continuitate evidentă, — deși pe alt plan — în coeziunea constructivă interioară a lucrărilor sale.

La toamnă se împlinește un an de când Tasso Martini a plecat în Italia. Un an de soare, de liniște de totală odihnă, pentru viața zbuciumată a lui Tassi maestrul dela Boema. Un an de uitare, dăruit prin înțelegerea unui consul, al cărui gest e în măsură în acelaș timp să se angajeze respectul dar și să umilească o anumită categorie de oameni absenți dela datorie.

— Un artist nu trebuie niciodată să rupă legătura între el și public: natura vorbește pentru toți și rolul nostru acesta este: să-i ascultăm glasul și să-l transmitem acestor spectatori curioși. Ei sunt flămânzi de emoții și sunt gata ori când să ovaționeze pe acela care i le procură...

Aceste spuse pe care le reconstituiesc din memorie formează însăși principiul genetic care se află la baza artei lui Tasso Martini.

Astfel încercările sale de început și le dedică peisajului de care era apropiat tocmai prin firea sa rezervată care nu întotdeauna îi înlesnea afecția societății. Natura era în împrejurările acestea un refugiu. În colecția profesorului Victor Papilian există o lucrare din acest timp. Tonalitatea lucrării degajă o sobrietate aproape tristă. Verdele se îmbină cu roșul, fără efort, lumina se supra-

pune; difuzează marginile, amplifică atmosfera. Galbenul e întrebuintat ca un motiv pentru căldură, pentru animație a tonurilor prime prea reci. O vagă influență — în tot — a școlii impresioniste, transmisă poate prin Luchian sau chiar prin Grigorescu, a căror lucrări aflate în Pinacoteca Cioflec — au influențat în genere primii pași ale tinerelor talente din Ardeal.

În lucrările lui de mai târziu se observă tendința tot mai accentuată de a se apropia de o pictură bazată pe construcție. Acum tonurile și valorile sunt aplicate în urma unui prealabil control critic ce face ca lucrările lui să piardă în aparență. Obiectul însăși începe să-și sacrifice primatul subordonându-se elementelor de construcție care prin ele însăși avea să exprime în întregime un conținut spiritual. În locul impresiei sentimentale care l-a căluzit până acum el introduce tot mai mult disciplina severă a intelectului. Desenul — în asemenea împrejurări — a devenit necesar penelului său și astfel ajunge în pragul unei maturități artistice pe care nu i-o mai contestă nimeni. Viziunea sa plastică se rotunjește în ultimii ani când întregul ansamblu critic reușește să-i acorde și filiațiunea sentimentului.

Tasso Martini se va face iar sănătos. Are abea 29 de ani și, se va întoarce în Cluj. Mă gândesc la tabloul din expoziția ultimă, în care o galică închide doi canari mici ca niște pufulețe de culoare. Penele mici, sunt o broderie impalpabilă, de ciripit, de nostalgie și de febră, și încerc să scrutez noile lucrări în care peisajul Italiei va fi adăugat încă o notă de căldură. Și încă ceva — aceasta e numai pentru tine Tassi vagabondule: Traian Bănuș și-a isprăvit bojdeuca lui de lemn. Acolo în Maramureș ne vom aduna într-o vară și poate îți vei deschide odată inima întreagă acelora în dragostea cărora n'ai crezut niciodată...

Ion Vlasu

Răspândirea culturii în popor.

Problema răspândirii culturii între săteni preocupă cercurile conducătoare de când democrația modernă a reușit să cucerească organizațiile de stat. Sufragiul universal presupune că individul din masa rurală are orizonturi și orientări cari depășesc cercul strâmt al comunei unde trăiește și că se identifică cu interesele obștești ale națiunii. Altfel dreptul lui de vot nu are nici o justificare, atât în teorie cât și în practică. Exercițarea drepturilor cetățenești în cârmuirea statului presupune o țărânie conștientă de puterea ce o deține prin votul său, o țărânie, care, pe lângă interesele ei înguste și locale, e în stare să înțeleagă și să judece problemele mari de stat, atât cele privitoare la organizarea internă cât și cele în legătură cu streinătatea.

Când la temelia vieții constituționale din România întregită s'a așezat votul universal, s'a pus implicit și greaua problemă a răspândirii culturii în popor. Ea ar merita, deci, să fie analizată sub diferite aspecte ale ei.

În Ardeal, înainte de unire, m'a preocupat mult această problemă în calitatea mea de secretar al *Astrei* culturale din Sibiu și cred că fac un serviciu celor chemați să continue munca noastră de atunci, dacă voi așterne pe hârtie câteva amintiri, pe cari le scriu din memorie, de oarece nu e posibilitatea să am la îndemână documentele vremii.

La românii din Ardeal, sub regimul unguresc, nu exista o democrație politică, de oarece principiul electiv parlamentar se întocmia pe sistemul censitar. Exista, însă, o democrație socială. Pătura conducătoare, crescută, în covârșitoarea ei majoritate, din sânul și cu ajutorul țărânimii, păstra cele mai strânse legături cu satele. Țăranii fiind părinții «domnilor» dela oraș, în viața socială nu se făceau deosebire între surtucari și opincari.

Această democrație socială constituia substratul unei democrații naționale, care, în Ardeal, era organică și care dela începutul luptelor naționale slujea de reazim revendicărilor politice. Ușoarele diferențieri de clasă, accentuate de interesele economice ale orașenilor, erau atenuate de sentimentul solidarității naționale.

În asemenea stări de fapt, politica culturală la românii din Ardeal devenea o problemă care domina pe toate celelalte. Atât organizarea economică a țărânimii, cât și cea politică, temeliile biruinței naționale, atârnav de starea culturală a satelor.

Când am luat conducerea *Astrei* din Sibiu, în 1906, mi-am dat perfect seama de misiunea acestei instituții culturale, care până atunci făcuse prea puțin pentru răspândirea culturii în popor. Au trecut câțiva ani de observație, de studii și de încercări până am reușit să găsesc o soluție mulțumitoare a problemei care mă preocupa.

Pe atunci nu existau alte mijloace de propagandă decât slova tipărită și cuvântul rostit în fața unui auditor restrâns. Nu existau: radio și megafone. Îmi aduc aminte, că citisem, în niște autori streini, condamnarea democrației. Tocmai din cauza lipsei mijloacelor de a avea contact direct cu masa largă a populației. Atât cuvântul scris, cât și cel rostit se adresa unui număr disparent de neînsemnat al locuitorilor dela sate, analfabeți și răspândiți prin toate văgăunile.

Astra totuși nu putea întrebuița înainte de război alte mijloace de propagandă. Ca să contribuie la bună-

starea economică a țărânimii angajase conferențieri economici, cari cutreierau ținuturile cele mai înapoiate, țineau conferințe cu sătenii și le făceau demonstrațiuni practice. Iar pentru împuținarea neștiutorilor de carte se țineau cursuri de analfabeți în lunile de iarnă. În raport cu mijloacele de cari dispunea *Astra*, pe acele vremuri, rezultatele obținute au fost destul de mulțumitoare.

Pe urmă m'am gândit la răspândirea cărții tipărite în popor. Greutățile erau două: lipsa de scriitori și lipsa de fonduri. Cea dintâi se putea înlătura culegând de pretutindeni ceea ce socoteam că poate interesa pe țărani. Cu lipsa de fonduri, am avut, însă, mult de furcă. Comitetul central al *Astrei* nu voia cu nici un chip să aprobe riscurile cari fatal erau legate de întreprinderea unei edituri. Am recurs la altă argumentație. Taxa de înscriere la *Astra*, ca membru ajutător, era de 2 coroane pe an. Am propus ca în schimbul acestei taxe să dăm țăranilor cari se vor înscrie ca membri ajutători în fiecare lună câte o broșură, cu excepțiunea lunilor Iulie și August, iar la sfârșitul anului, ca compensație pentru cele două luni, să le trimitem un calendar. Am făcut socoteala, că eu câteva mii de membri ajutători, abonați la «Biblioteca populară a Asociațiunii», se vor acoperi cheltuelile de tipar. M'am luptat aproape un an întreg până am isbutit să smulg hotărîrea comitetului central al *Astrei* pentru a «înfăptui programul pe care îl concepușem».

La 1 Ianuarie 1911 a început să apară «Biblioteca populară a Asociațiunii» sub îngrijirea mea. A avut un rezultat neașteptat. Abonații «Bibliotecii», și deci membrii ajutători ai *Astrei*, au fost peste zece mii, cari s'au menținut cu oarecari variațiuni în fiecare an până la izbucnirea războiului mondial. Abonamentele acopereau cheltuelile de tipar și rămânea și un venit net, iar *Astra* își îndeplinea misiunea de a se cobori în mijlocul sătenilor. În cei trei ani și jumătate, cât a apărut «Biblioteca» s'au răspândit mai multe sute de mii de broșuri între țărani. Era un record. Programul făurit de mine reușise. *Astra* prinsese rădăcini adânci în popor, temelia existenței noastre naționale.

Tot sub auspiciile *Astrei*, dar fără cheltuiala și riscurile ei, am început editarea «Bibliotecii scriitorilor dela noi», adică din Ardeal, destinată pentru cărturari. Editura o suporta Seb. Bornemisa din Orăștie, cu care făcusem o înțelegere. A reușit și această publicație.

Am reorganizat și revista «Transilvania», organul oficial al *Astrei*, prefăcând-o în revistă lunară, cu material selecționat, destinată membrilor ordinari ai *Astrei*, adică intelectualilor. Revista «Transilvania», reorganizată și redactată tot de mine, a trezit un viu interes printre membrii *Astrei*.

După mai mulți ani de studiu, începusem realizarea unui program întreg, care dădea o viață nouă bătrânei instituții culturale din Ardeal. Activitatea mea a fost întreruptă de războiul mondial. Dar în România întregită s'ar fi putut continua și complecta programul început și înfăptuit de mine. Păcat că nu a mai reînviat.

În legătură cu problema răspândirii culturii în popor, voi face câteva observațiuni, cari mă preocupau și când eram la Sibiu.

Să nu se creadă că eram mulțumit cu conținutul tu-

turor broșurilor pe cari le trimiteam țăranilor. Imi aduc aminte că broșura cea mai căutată de țăranii era «Istoria marelui împărat Alexandru Macedon», scrisă de M. Sadoveanu, apoi «Căntece din bătrâni» de Vasile Alexandri. Unele dintre broșuri nu erau scrise pe înțelesul poporului și-mi erau impuse de împrejurări. Eu speram, însă, să ajung a da poporului cărți tot mai bune și să rezolv, cel puțin în parte, greaua problemă, rămasă și azi actuală: ce fel de cultură trebuie răspândită în sânul poporului?

Noi cărturarii dela oraș ne închipuim că depozitarii adevăratei culturi spirituale și etice suntem noi. Nu observăm că poporul are o cultură a lui proprie, deosebită de a noastră și în multe privințe superioară celei a orașenilor.

În 1908 scrisesem în revista «Luceafărul» un articol, intitulat «Două culturi» — cultura domnilor și cultura țăranilor — în care accentuam diferențierea dintre cultura

orașelor și cultura satelor. Comitetul central al *Astrei* era să mă concedieze din funcțiunea de secretar din cauza ideilor mele. Intelectualitatea din Ardeal se ridicase și ea împotriva mea, mai ales în urma atacurilor triviale ale lui Aurel C. Popovici, cunoscut pentru ideile lui reacționare și antidemocratice.

Ideile mele din articolul «Două culturi» le găsesc confirmate, în 1935, de însuși președintele *Astrei*, d-l dr. Iuliu Moldovan, în discursul de deschidere al adunării generale ținută la Satu-mare. Adevărul triumfă în totdeauna.

Astăzi se ocupă mai multe așezăminte cu răspândirea culturii în popor. Era firesc să se facă mari progrese, dar suntem încă departe de o organizație vastă, care să caute a rezolva metodic și sistematic greaua problemă a culturii țărești.

Oct. C. Tăslăuanu

PROBLEME SOCIALE

CREȘTINISMUL, UMANISMUL ȘI FRANCMASONERIA

Societății de mâine îi stă în cale o cotitură, primejdioasă pentru însăși existența ei. Umanismul, adâncindu-și ambițiunile, din principiul culturii tinde să ajungă principiul întregii civilizații.

Astfel, armonizarea elitei cu mulțimea devine o problemă fundamentală, de a cărei realizare atârună evoluția societății, ființa, persistența ei.

Mulțimea revendicând valorile elitei, care nu mai este de cât o elită umanistă, impune lumii, în proporții universale, conflictul din vremea Renașterei.

Umanismul Renașterii a distrus spiritul medieval, aceea fericită unitate generală întru misticismul creștin. În sistemul thomist întăietatea o are noțiunea Dumnezeu, pe când în Umanism, întăietatea o are, deși nemărturisit, omul.

Creștinismul primitiv, abia spre evul mediu recunoaște omului oarecari drepturi; însă zice categoric: omul există pentru Dumnezeu. Umanismul răstoarnă valorile și zice: Dumnezeu este pentru om. Cu Renașterea, religiunea încetează de a mai fi totul în viață; domeniul său ajunge să fie limitat, iar celelalte domenii scapă din ce în ce mai mult de jurisdicțiunea sa, care nu mai este, nici universală, nici suverană. Dumnezeu încetează de a fi o putere absolută prin atotputernicia monarhilor, cari devin constituționali, în timp ce omul, tot mai mult, se proclamă de sine stătător, stăpân pe conștiința și pe judecata lui. Omul nu mai aspiră să fie homo redemptus, ci homo sapiens.

Revoluție formidabilă!

Dar, Umanismul anulând blestemul creștin care copleșise natura, fără să redea valoare haosului, revendică organizarea și stăpânirea universului.

Idealul Umanismului este înțelepciunea, fără ascetism și fără sihăstrie, cu drept la toate bunurile pământenești, însă cu severă subordonare spiritualului.

Acest ideal umanist este însă un ideal aristocratic, prin esența lui. Adevărata cultură și mîreazma ei supremă, înțelepciunea, sunt rezervate numai elitei. Sinteza umanismului și a spiritului Renașterei, adică ceea ce mai târziu s'a numit «Declarația drepturilor omului», este apanajul celor pușini. Înțelepciunea umanistă nu revendică guvernarea pentru omul înțelept, și cu atât mai puțin pentru mulțime. Ea lasă guvernarea și mulțimea în seama Bisericii, ori într'a Principelui, fără să înțeleagă anomalia și primejdia situației de opunere în ce privește viziunea asupra lumii. Viziuni diferite la care au ajuns, de o parte elita, de

alta popoarele. Între idealul umanist și masele inculte s'a săpat prăpastie pe care umanismul n'a putut-o umplea și nici nu s'a sinchisit de asta.

Vine însă secolul al optzecelea care pretinde să lărgească idealul umanist; iar prin Francmasonerie să-l dăruiască mulțimii. «Declarația Drepturilor omului» se încheagă; din virtuală în toate manifestațiile umanismului, ajunge formulă precizată, strigăt de războiu, cu accentul mutat depe noțiunea homo sapiens, pe aceea de om, pur și simplu, adică cu totul altceva, ba chiar ceva opus lui homo sapiens.

Un om nou înaintează pe scena istoriei, un om plin de o credință înflăcărată în el însuși, în puterile lui autonome și mai ales, plin de sentimentul că a reșit, în sfârșit! la suprafață dintr'o epocă de întuneric și că a pășit în lumea de lumină al cărei autor, fără să știe, tot el este; și al cărei ocârmuitor și regisor de-acum înainte numai el va fi — de data aceasta și pentru aceasta, perfect conștient.

Iluzii!

Asemenea superbă atitudine, abia dacă se justifică din partea omului sapiens!

Iluzii primejdioase!

«Omul», omul mulțimii, crezând temeinic în edificiul social și politic în care se simte bine — democrația — se dă cu totul bucuriei, beției libertății.

Dar — și aici este primejdia de moarte — idealul său nu-i: homo sapiens pentru care Renașterea a născut libertatea în flăcările rugului. Idealul său este de ordin economic; un ideal care a fost pâinea; și care a devenit: cozonac pentru toți!... Iar libertatea îi pune la îndemână nitroglicerina și mitraliera.

Aici e primejdia! Mai mare decât aceea de războiu organizat de guverne.

Problema veacului al douăzecelea, sau al ceasului prezent, căci veacul acesta ar putea să fie scurt de tot, el neputând să trăiască decât până în clipa izbucnirii războiului, când s'ar încheia împreună cu toate veacurile de apoi, adică s'ar ivi ciclul civilizației neomediterranee, problema acestui astfel de veac al XX-lea este:

Umanismul principiu de cultură, adică umanismul clasic, să fie idealul «omului» care din om, al economicului să se prefacă, repede, în homo sapiens; sau dacă aceasta nu se poate, omul, cel pur și simplu om, să aibă din nou un ideal moral pe măsura lui, cum era «mântuirea prin Crist» și cum nu este înțelepciunea.

D. V. Barnoschi

FRĂȚII ALEXANDRU ȘI ION LAPEDATU

Dd. Alexandru și Ion Lapedatu au izbutit să ocupe poziții bine definite în ierarhia valorilor culturale din România și să se impună ca figuri reprezentative deopotrivă în Transilvania și în cadrul țării mărite.

Și-au dobândit o popularitate solidă prin cuceriri succesive, prin înaintări treptate și sigure, grație calităților lor de muncă: spirit metodic, sobru și precis, continuitate în acțiune, obiectivitate în expunere, hărnicie și onestitate profesională. Ei întruchipază înainte de toate caracterele de relief ale poporului român din Ardeal: bun simț, prevedere, realism și talent gospodăresc.

Sunt daruri moștenite dela tatăl lor: profesorul Ion Lapedatu dela liceul Andrei Șaguna din Brașov, și dezvoltate apoi prin adausurile muncii lor personale tenace și pline de echilibru.

Obștea românească se arată acum recunoscătoare față de rolul cultural al părintelui și fiilor sexagenari.

A avut loc un parastas la mormântul profesorului Lapedatu, urmat de o festivitate comemorativă în sala cea mare a bătrânului liceu șagunian.

S'a vorbit odată mai mult despre profesorul înzestrat, călit în cultură occidentală, viguros talent gazetăresc și poet. Păcat, că a murit în plină tinerețe, în etate de abia 34 ani. A lăsat un nume ce se va păstra totdeauna în analele culturii românești.

Cei doi fii ai săi au intenționat ca la Brașov să se rostească doar omagii pentru tatăl lor, iar ei să treacă neobservați, retrași în modestia lor cunoscută. O seamă de intelectuali, în frunte cu profesorul Ioan Lupaș au lărgit însă cadrele festivității, întinzând elogiile deopotrivă asupra tatălui și vrednicilor fii, cari împlinesc 60 ani. Un volum omagial pentru cele trei figuri a fost tipărit și a fost predat directorului liceului Șaguna, ca să rămână în analele de acolo urmă neștearsă despre faptele lor.

D-nii Alexandru și Ion Lapedatu sunt nu numai gemeni, ci se aseamănă leit prin toate trăsăturile lor fizice și spirituale, fiind neconținut confundați.

Paralelismul i-a urmărit o viață întreagă: amândoi foști miniștri, amândoi profesori universitari în Cluj amândoi ocupând demnități centrale în capitală.

După mamă fiind brașoveni (din Săcele, iar după tată sibieni (Glâmboc), ascensiunea lor constituie un titlu de îndreptățită mândrie pentru poporul din acele regiuni.

D-l *Alexandru I. Lapedatu* s'a devotat științei istorice și încă înainte de războiu a ajuns membru al Academiei Române. A dezvoltat o activitate laborioasă în Comisia monumentelor istorice și în redactarea buletinului său. În lămurirea și susținerea drepturilor românilor din Ardeal și Banat are o contribuție vastă. La conferința păcii din Paris este consilierul prețios al delegației române conduse de Ionel Brătianu. Stabilite în Cluj continuă cu asiduitate cercetările sale istorice și este codirectorul Institutului de Istorie națională (cu d. I. Lupaș).

Lista lungă a lucrărilor sale este întocmită de d. Crăciun, conferențiar universitar. Ca o încoronare a muncii sale fără preget și plină de migală a fost ales înainte cu doi ani președinte al Academiei Române.

Iar pentru încordata sa activitate în câmpul politic i-a venit în curând o răsplătă supremă: a fost ales președinte al Senatului. Alegerea are o îndoită semnificare: e consacarea meritelor de om politic, care s'a distins prin ponderațiune și examinare atentă și aprofundată a problemelor, și este apoi semnul vădit de a simboliza întregitatea teritorială a Transilvaniei în fața valului revizionist.

Ocupând d-sa demnitatea înaltă de președinte al unuia din Corpurile legiuitoare, provinciile Ardealului și Banatului simt o satisfacție deosebită și văd un act de reabilitare față de importanța ce o dețin în statul român întregit.

Printre ultimele sale lucrări istorice semnalează două de palpitant interes pentru politica românească: una care pune în lumină genialitatea lui Cuza Vodă în trasarea principiilor de politică externă, iar cealaltă care desvelește mișcarea iredentistă ardeleană din 1884.

De altfel omul politic Alexandru Lapedatu va fi sărbătorit în mod special la Cluj în Decembrie.

D-l *Ion Lapedatu* este economist. În Orăștie, Sibiu și Cluj ia parte activă la dirijarea economiei și finanțelor românești, înființează cea dintâi societate românească de asigurări, băncile Ardeleana, Albina și Prima Ardeleană profită de consiliile sale totdeauna meticuloase și temeinice. Administrează cu excelențe rezultate fondul de presă dr. Ion Mihu, fapt care ne obligă așa de mult pe noi gazetarii. A fost după 1918, parlamentar, profesor la Academia comercială din Cluj, Ministru de finanțe și aproape statornic director la Banca Națională a României — bucurându-se că-i poate veni din Ardeal o competență atât de frumoasă și o minte atât de clară.

Are la activ o seamă de studii economice și financiare, străbătute de acea grijă specifică fraților Lapedatu de a cântări în mod deosebit cuvântul.

În toate actele sale domină simțul regulii, al chivernisirii și al răspunderii. E omul calculelor reci și al calmului desăvârșit — cum îi stă bine unui financiar.

Cei 60 de ani îl suprimă într-o deplină vigoare, astfel încât finanțele românești vor putea profita încă lungă vreme de aportul intelectului său.

Ce-aș putea adăugi, ca final, altceva, decât amintirea unei împrejurări fericite și profund caracteristice: marele istoric, om politic și agitator revoluționar Alexandru Papiu Ilarian, spre sfârșitul sbucimății sale cariere politice întemeiate în București societatea *Transilvania* cu scopul de a aduna mijloace și a acorda burse tinerilor transilvăneni pentru a-și întregi studiile universitare în țările latine. Cel dintâi bursier al «Transilvaniei» a fost tânărul Ion Lapedatu — viitorul profesor al liceului «Șaguna» din Brașov.

În monografia d-lui Ion Mateiu, publicată de Sindicatul ziariștilor transilvăneni, se vorbește pe larg despre felul inteligent cum a valorificat Ion Lapedatu bursa aceasta în străinătatea latină.

Ce adânci și permanente au fost legăturile dintre Ardeal și România veche! Ce viu a fost schimbul de idei dintre cei de dincolo și cei de dincoace!

Numai familia Lapedatu — și ce diagramă politică și culturală de primul rang a creșterii românismului!

Horia Trandafir

Românii de peste hotare

În cinci țări megieșe și în două mai îndepărtate din Balcani, aproape două milioane de Români trăiesc risipiți sub ocărmuiri străine, ducând o soartă grea de minorități oprimăte.

În afară de acești frați din țările învecinate, alți 200.000 de Români trăiesc răsleați peste Ocean, în Statele Unite ale Americii de Nord¹⁾, în Canada și America de Sud.

Deci, la cei 16.000.000 Români din țară (restul fiind minoritari), avem o populație de peste două milioane de suflete românești, cari trăiesc în arara notarelor întregite ale neamului.

Destul de des, voci izolate ne aduc vești triste despre viața disperată a fraților de peste hotare și despre lupta ce o dau aceștia pentru a nu fi copleșiți de stăpânirile cotropitoare ale unor state puțin înțeleghătoare de-a le asigura o protecțiune umană, la care s'au angajat în mod solemn prin tratatele de pace sau prin alte acorduri de drept internațional.

În anii de după război, politica noastră externă a întâmpinat rezistențe și n'a intensificat cunoașterea problemei Românilor de peste hotare. În afară de o convenție școlară, încheiată cu regatul jugoslav, privind numai pe cei 150.000 de Români bănățeni și care nu se aplică celor 350.000 Români din Serbia veche și Macedonia sârbească, în timpul de după război, n'am reușit să facem nimic mai mult pentru remedierea situației fraților noștri înstrăinați.

Cu Grecia avem un acord de dinainte de război, iar orânduirile noi, survenite prin tratatele dela Sèvres și Lausanne nu s'au aplicat și situația e mai rea decât în 1913.

În Albania, angajată și ea la o protecțiune pusă sub garanția Societății Națiunilor, cea mai mare minoritate, adică Românii, nu au nici măcar școlile și bisericile lor naționale.

În Ungaria și Bulgaria, situația elementului minoritar român e extrem de critică, pentru că aceste două țări n'au respectat nici cele mai elementare drepturi cetățenești ale Românilor, ne măturând de libertățile stipulate și garantate prin tratatele dela Trianon și Neuilly.

Cehoslovacia e mai înțeleghătoare cu mănunchiul românesc din Rusia Subcarpatică (vechiul Maramureș românesc), care suferă doar din punct de vedere economic.

Peste Nistru, s'au întocmit orânduieli bolșevice, iar Românii din Republica Moldovenescă au trecut și trec prin grele încercări.

Cei 2.000.000 de Români de peste hotare, în 17 ani de după război, abia au putut înainta o singură petițiune (plângere minoritară) în fața Societății Națiunilor, prin care, au arătat grava nesocotire a drepturilor lor cetățenești (Românii din Bulgaria, în 1927). Ei n'au avut organizațiuni iredentiste, care să alerge mereu la Geneva, iar sprijinul moral și material din țară, în cele mai multe cazuri, le-a lipsit.

România nu are nici măcar un institut, care să se ocupe de soarta acestor frați răsleați, așa cum de pildă au Ungurii, Cehii sau alți vecini.

Pe viitor, credem însă, că România e datoră să se ocupe mai deaproape de acel capitol uman de peste 2.000.000 de suflete românești, înstrăinate de trunchiul renăscut al neamului.

Soarta acelor masse curat românești de pe teritoriile unor țări învecinate, cari trăiesc pe pământul lor de baștină, trebuie să constituie o problemă serioasă a neamului. Apoi, nu trebuie să uităm că aceste nuclee românești au fost avant-posturile primelor rezistențe, cari au apărut pivotul statului restaurat prin marele război, împotriva copleșirii neamurilor străine.

Ca un brâu puternic de apărare, încins în jurul României, fortărețele răsleațe ale Românilor de peste hotare, veghează și astăzi la opera de consolidare prezentă și viitoare a românismului.

Dacă vitregia timpurilor sau a Istoriei ne-a privat sau ne-a prescurtat de unele revendicări de pământ strămoșesc, nu înseamnă că aceasta trebuie să fie dat uitării sau să fie lăsat o pradă ușoară în mâinile acelor vecini, cari în aspirațiunile lor politice vor să-l distrugă, tocmai pentru că își dau seama de importanța ce-o prezintă pentru noi.

Ideia înființării unui «Institut al Românilor de peste hotare», nu va trebui mult timp amănată, pentru că ea va servi o mare cauză românească. Chiar și printr-o operă pur științifică, el va servi prese puternice și argumente serioase directivelor politice externe și interne ale României în materie de politică minoritară.

În acelaș timp, interesul pentru frații noștri de peste hotare, îi va încuraja și pe aceștia în lupta lor de rezistență față de acei vecini, cari le-ar refuza chiar și condițiunile cele mai elementare ale vieții lor naționale.

În cele ce urmează, vom expune situația sumară a Românilor de peste hotare, în fiecare stat aparte.

Românii din Cehoslovacia. — În urma tratatelor de pace, o însemnată parte din vechiul Maramureș românesc, a fost anexată Cehoslovaciei, dimpreună cu mai multe sate românești. La fel au mai fost anexate republicei dela Nord județele: Ung, Bereg și Ugocia, în cari deasemenea se găsesc frânturi din elementul românesc din Nord-Vestul Transilvaniei.

Nucleele românești din Cehoslovacia de astăzi sunt ultimele rezistențe ale unui proces istoric de asimilare în rutenismul și maghiarismul, care ulterior au năpădit aceste regiuni. Acești Români sunt descendenții acelor strămoși, cari au constituit cândva voievodatele puternice ale lui Sanislav, Drag, Baliță, Bogdan și alți voievozi români.

Din punct de vedere istoric, pentru noi, e importantă și chestiunea Valahilor din Moravia. Aceștia au trăit acum trei-patru secole într-un mănunchiu puternic de peste 290.000 suflete, în regiunea «Vlasca» (Valahia) a Carpaților Nordici, cari despărțeau Moravia de Ungaria veche. Valahii din Moravia au fost complect desnațio-

1) Numai în New-York locuiesc 46.750 de Români. Vezi anuarul maghiar «Uj Előre», 11.424, Buckeye Road, Cleveland-Ohio.

nalizați. Prin 1583, ei sunt conduși de voivodii lor, având ca voevodate: Visla, Iabluncova, Chotca (în Silezia), și cel de sub muntele Lysa; apoi trei voevodate în Moravia: Coslovixe, Rojnova și Vsetin. După specificul lor și astăzi se mai pot identifica aceste grupuri de origine românească. Un studiu interesant asupra acestor frați slavizați și germanizați a fost scris de către Kadlec: «*Valasi a walasske pravo*».

În Rusia Subcarpatică, mai ales în partea de răsărit, numirile munților, văilor și satelor din aceste regiuni, ne fac și astăzi dovada de necontestat a leagănului românesc de odinioară.

Elementul românesc din republica cehoslovacă, azi, nu mai reprezintă importanța numerică a trecutului. Nucleele românești sunt reduse la cifre minime.

În privința regimului juridic al minorității române din această țară, trebuie să recunoaștem, că aliații cehoslovaci, au creat acestui mănunchiu românesc o situație mult superioară fraților noștri minoritari din alte țări învecinate.

Enrica Aci Monfoscă¹⁾, după recensământul din 15 Februarie 1921, ne arată că în Cehoslovacia cifra de 53.515 Români. O altă statistică a acestuia ne arată 80.000 Români. În harta naționalităților a lui Monfoscă (p. 254), Români din Cehoslovacia sunt trecuți cu 53.000 suflete.

Dr. E. Ammende²⁾, ne spune că Românii din Cehoslovacia sunt în număr de abia 14.000 suflete, locuind partea de răsărit a Rusiei Subcarpatice, în vecinătatea granițelor române.

Wilhelm Winkler³⁾, ne arată și el abia 13.610 Români în Cehoslovacia.

Iosif Chmelar («La minorité polonaise en Tchécoslovaquie», Ed. Orbis, 1935, p. 118), ne spune:

En Russie subcarpathique, il existe une petite minorité roumaine que ne compte que 12.641 âmes. Cette minorité a 4 écoles publiques, avec 26 classes purement roumaines.

D-l Dr. M. Marina (într'un studiu publicat în «Societatea de Măine»), evaluează numărul Românilor din Maramureșul cehoslovac, la 15.000 suflete.

Adevărul e însă, că în Cehoslovacia avem un număr de aproximativ 25.000 suflete românești. În satele curat românești din vechiul comitat al Maramureșului, ca: Apsa de Jos, Apsa de Mijloc, Slatina, Oena-Slatina, Biserica Albă și cătunele lor, acești frați își au bisericile și școlile lor naționale.

În anul trecut și-au înființat și un partid politic minoritar. Pe lângă anumite libertăți cetățenești, pe care Cehoslovacia le acordă Românilor, pe viitor, va trebui să se îngrijească de o remediere a situațiunii lor economice, care e extrem de critică.

Românii din Ungaria. Între frontiera de Vest a României și între Tisa, prin pacea dela Trianon au fost anexați Ungariei un număr de 60.000 Români. Ei locuiesc în județele: Bihor (partea rămasă Ungariei), Cenad, Arad (partea rămasă Ungariei), Jász, ~~Sabolci~~, Hajdu, Borsod și Nograd.

Teritoriul locuit, de frații noștri între hotarele țării vecine, este de aproximativ 5000 km².

Politica de maghiarizare a Ungariei a făcut ca în cei 17 ani de după război, prin statisticile maghiare, numărul Românilor să fie redus 75 la sută, arătând în 1930 abia 16.221 suflete.

În 1925, deputatul maghiar Victor Knaller (în ședința din 13 Noiembrie a parlamentului maghiar), a spus, că numărul Românilor din Ungaria e de aproximativ 50.000 suflete.

În județul Bihor (rămas în Ungaria), elementul românesc se mai menține în comunele: 1) Almoșd, 2) Adoni, 3) Apateu, 4) Bogomir, 5) Bedeu, 6) Cristur, 7) Újfalău, 8) Cocad, 9) Sărcad, 10) Comand, 11) Furta, 12) Homorog, 13) Jaca, 14) Leta Mare, 15) Micherechin, 16) Peterd, 17) Pocciu, 18) Paleu, 19) Săcal, 20) Ugra, 21) Vecherà, 22) Vitis, etc. Comunele: Adoni, Apateu, Leta Mare, Petardeu, Bedeu, Dârvaș, Jaca, Micherechin și Săcal, sunt aproape în întregime locuite de Români. Numai în județul Bihorului unguresc, locuiesc aproximativ 25.000 de Români.

În județul Cenad, Românii trăiesc în comunele: 1) Bățania, 2) Chișiratos, 3) Mexőhegyes, 4) Cenadul Unguresc (peste 2000). 5) Macău, etc. Datele noastre eparhiale din 1919/1920, ne arată, că în jud. Cenad din Ungaria, bisericile noastre au avut 8000 credincioși.

În județul Arad (plasa Aletea, rămasă în Ungaria), sunt Români în comunele: 1) Aletea, 2) Meghieshaza, 3) Cămarășul Mare, etc. Total, 2300—2500 suflete românești.

În județul Bichis, (Békés), sunt Români în localitățile: 1) Ghiula (3000 suflete), 2) Bichisciaba, 3) Ciorvaș 4) Chitighaz (aproape 4000), 5) Vésztő, etc. În total, cam 8000 suflete. Actul No. 25/1933 al eparhiei Ort. române de Arad, privitor la Românii din Bihis, ne spune: «Județul Bichis are o populație românească de peste 8000 suflete și două biserici».

În județul Ciongrad, sunt cam 1500 Români în partea rămasă Ungariei a jud. Satu Mare (Szatmár), locuiesc Români în comunele: Oiegold, Cengeruifalău, Gacali, Nagygéc, Patiod, Roxsály Tyukod, Ura, etc. În total aproximativ 6000 suflete.

În județele Hajdu, Jász, Sabolci, Borsod și Nograd, Românii sunt în mare parte desnaționalizați.

Românii din Ungaria, care își mai păstrează și astăzi conștiința lor națională sunt în număr de aproximativ 60.000 suflete.

Sub actualul regim de protecțiune a minorităților, putem afirma cu certitudine, că nici o altă minoritate oprimată din Europa Centrală, nu trăiește într-o stare de privări de drepturi mai feroce, decât aceea în care vegetează Românii din Ungaria, rămași în afară de frontiera țării noastre.

Din 37 de școli confesionale ortodoxe și unite române, din preajma tratatului de pace, Românii din Ungaria au ajuns astăzi să mai învețe carte românească abia în 2—3 școli și în acestea numai în cl. I și II-a

1) Vezi «Le Minoranze nazionali contemplate dagli Atti internazionali», vol. I p. 221.

2) «Die Nationalitäten in den Staaten Europas», p. 176.

3) «Statistisches Handbuch der europäischen Nationalitäten», p. 93.

1) Acest număr al Românilor din Ungaria ni-l confirmă: I. Gerorgescu, în broșura, «Românii din Ungaria», p. 20; V. Tulescu: «Românii din Ungaria», «Graiul Românesc», No. 5, Mai 1930; The racial minorities in Hungary and Czechoslovakia, Prague 1922, p. 56; «Les minorités ethniques en Hongrie et en Tchécoslovaquie», Prague, p. 52; Attilio Tamaro: «La lotta delle razze nell Europa Danubiana», Bologna, p. 142; V. Stoica: «Românii din Ungaria», Graiul Românesc. An. II. No. 10 Oct. 1928; Journal des Nations, art. «Lettre de Roumanie», din 3 Dec. 1935. Geneve; Petre Petrinca: Români de peste hotare, Rev. «Timocul»: An. II VI. 9—10 Nov. Dec. 1935 etc. etc.

In restul școlilor confesionale românești de odinioară, din cari învățătorii români au fost alungați, dascălii maghiari îi învăță pe frații a citi, a scrie și-a vorbi ungurește ¹⁾.

Din 34 de parohii românești (18 ort. și 16 gr. catolice române) din Ungaria de după Trianon, majoritatea au rămas fără preoți. Cele 18 parohii ortodoxe, abia au 5 preoți români, iar restul de 13 sunt și ele fără preoți. Deci, din totalul de 34 parohii românești, numai 8 sunt conduse de preoți români, iar restul de 26, au rămas fără conducători spirituali, lăsate pradă maghiarizării.

Biserica ortodoxă română a fost lăsată pradă în voia acțiunii maghiarizatoare a falșului mitropolit siro-iacobit de Sentes, *Nemeth István*, și-a tuturor aventurierilor eclesiastici maghiari, cari și-au propus înființarea «Bisericii naționale greco-orientale maghiare» («*Magyar nemzeti görög-keleti egyház*»). Pentru înființarea acestei biserici schismatice, faimosul iredentist și călăul Românilor din M-ții Apuseni, *Urmanczy Nándor*, a întocmit un statut de funcționare, cerând guvernului maghiar să-l voteze ca lege. Biserica greco-catolică română a fost supusă grijei episcopiei maghiarizatoare a Dorogului care a înlocuit preoții români din parohii, cu preoți maghiari și ruteni ungurizați. Aceștia, apoi au suprimat întreg serviciul divin românesc, înlocuindu-l cu acel maghiar. În Septembrie 1935, congresul greco-catolicilor maghiari dela *Dorog* a decis incoapeierea acestor parohii românești, în mod definitiv jurisdicțiunii maghiarizatoare a Dorogului.

Orice manifestare de ordin național al acestor frați este înăbușită de statul vecin.

Pentru angajamentele minorităților din Europa, însăși Ungaria dă cel mai prost exemplu, după ce veșnic se plânge de regimul minoritar din statele succesorale, cerând respectarea lui.

Dacă România nu va face ceva pentru cei 60.000 de Români din Ungaria, în cel mai scurt timp, ei vor fi scoși din istorie; iar dacă statistica oficială a țării vecine, astăzi abia mai arată 16.221 de Români — din 60.000 câți există, — (deci cu 75% mai puțini) peste 10—20 de ani, desigur, nu va mai arăta nici un singur suflet.

Românii din U. R. S. S. (Românii Transnistrienii). Asupra așezămintelor românești de peste Nistru s'au formulat diverse păreri.

Cea mai verosimilă teză ar fi aceea a așezării Românilor în regiunile transnistriene, încă de pe timpul înființării principatului Moldovei sau chiar mai devreme, când pe ambele maluri ale Nistrului, Istoria ne amintește de *Bolochoveni* și *Brotnici*, cari au căzut la o înțelegere cu barbarii năvălitori, ca în schimbul cărăușiei peste fluviu și a furnizării de cereale, ei, Moldovenii să trăiască în bună înțelegere și prietenie cu hoardele răsăritene.

Mai târziu, deasemenea se cunosc emigrări de Români peste Nistru, ca de pildă aceea de sub domnia lui *Duca Vodă* (1679) și altele.

Dela *Iamopol* de pe Nistru și dela limanul acestuia, elementul românesc sau Moldovenesc, se întinde sub forma unui triunghi, al cărui vârf (la o distanță de aproape 250 km.) trece peste Bug, adâncindu-se în interiorul Ucrainei. Acest triunghi se întinde în direcția Nord-Est, cuprinzând regiunea: *Tiraspol, Balta, Voxnescinsk*, apoi o parte din regiunii *Odesei* și-a *Nicolaevului*.

În această regiune, Moldovenii (așa se numesc ei între ei), formează o masă compactă de element românesc. Extremitatea triunghiului românesc, la Răsărit, se termină la satul moldovenesc *Glodoși*, cam la 150 km. peste *Nipru*.

Principalele sate moldovenești de peste Nistru ar fi: *Alexandrovca, Arcași, Arnăutovca, Balta Barancova, Bologan, Bolovani, Botoșani, Brașovănuca, Buhai, Bursucul, Bușu, Butur, Candeli, Cantacuzeanca, Capitanovca, Caracași, Carantina, Col. Catargi, Caxani, Căprița, Cerna, Cernița, Chetroșii, Chiscu-Lung, Coasa, Cornița, Cosenă, Cornorata, Coșnița, Coșnița Mare, Cristești, Cucul, Culmea, Ghiorghești, Glodoșii, Grădinița, Dobrianca, Doi Bani, Domnița, Dracul, Dubășari, Fântâni, Floarea, Harabana, Hârjeu, Iancopol, Iancul, Iasca, Jilava, Jugastri, Lăpușna, Lipcenii, Lunga, Macedonova Măhala, Mălai, Mălăiești, Mihailovca, Mistuța, Mohilău, Moldavca, Moldovanca, Moșneagul, Moșnegi, Năgăcenii, Ocna, Ocnita, Pânzari, Pârâta, Păsata, Păsetel, Perișor, Peșteana, Pisarevca Română, Plopi, Plosca, Ponoară, Racova, Rășmerița, Răbnița, Rohii, Sărâtel, Sărâțica, Scurtu, Slobozia (trei comune cu acelaș nume), Strâmba, Șapte Rediuri Noi și Vechi, Șerbani, Șipca, Tei, Tiraspol, Topala, Traiani, Vadu-Turcului, Valea Adâncă, Valea Bușu, Valea Hotului, Vladimirovca, Vârtejenii, Volose, Voxnescense Zozuleni și altele...*

Satele moldovenești de peste Nistru, în mare parte, poartă denumiri curat românești.

D-l *Ștefan Ciobanu*, a arătat, că numărul Românilor de peste Nistru ar fi de peste 800.000 suflete, *A. Nour*, i-a evaluat la peste 1.000.000 (*V. Harea*: «Românii de peste Nistru», p. 14).

I. Dumitrașcu («Românii transnistrienii în Rada Centrală Ucrainiană în 1918». *Rev. «Cele Trei Crișuri»*, Dec. 1935), susține că numărul Românilor de peste Nistru este de 700.000.

C. Bacaloglu (*V. art. «Românii de peste Nistru», «Cele Trei Crișuri», Oradea, Dec. 1935*), citând o scrisoare a unui român transnistrian, arată că numărul fraților noștri din Republica moldovenească ar fi de 700.000.

Republica moldovenească s'a înființat la 12 Oct. 1924, conform principiilor născute din revoluția bolșevică rusească. În 19 Aprilie 1925, Congresul moldovenesc a adus o constituție republicii, delimitându-i frontierele, cari sunt departe de a-i cuprinde pe toți Românii moldoveni între limitele sale. Capitala republicii e *Tiraspolul*, oraș pe malul Nistrului. Reforma administrativă din 1934, a împărțit republica moldovenească în 13 raioane sau regiuni. Delegații raioanelor constituie un Comitet executiv — un fel de parlament, — la *Tiraspol*. În Sovietul Naționalităților dela Moscova, Republica moldovenească e reprezentată prin 5 delegați. Dintre aceștia abia unul e moldovean.

«În 1926, Românii transnistrienii aveau 65 școli moldovenești. Tot în acest an, bolșevicii au făcut pregătiri pentru deschiderea a încă 60 școli moldovenești. În republică se mai găsesc niște cursuri pentru învățători, 5 școli speciale profesionale, din cari una de agricultură, una de pomicultură și 3 școli tehnice; 2 muzee, 7 cinematografe și 80 teatre sătești» (*V. Șt. Ciobanu: Republica moldovenească de peste Nistru și cultura română în «Cele trei Crișuri», Dec. 1935*).

La *Balta* s'a înființat o «Editură de stat a Moldovei», unde se imprimă diverse cărți de propagandă comunistă.

1) Vezi în această privință, mai amănunțit, studiul nostru: «La situation des écoles confessionnelles de la minorité roumaine de Hongrie après le traité de Trianon», apărut în «Revue de Transylvanie», Tome II. No. 3. Mars-Avril, 1936. Cluj Pag. 357—70.

Românii din Jugoslavia. O jumătate milion de Români își trăiesc astăzi, în Jugoslavia, o soartă grea de minoritate, lipsită de drepturi și expusă unei desnaționalizări forțate.

Elementul minoritar din Jugoslavia se poate împărți în trei grupuri, pe regiuni:

I. *Regiunea Banatului jugoslav (Românii bănățeni)*;

II. *Regiunea Krainei, Pojarevăt, apoi a Moraviei și Timocului sârbesc (Românii dunăreni)*; și

III. *Regiunea Macedoniei sârbești (Românii Macedoneni sau Aromânii)*. În afară de aceste trei regiuni însemnate, cu populație românească, Românii mai trăiesc, într'un număr mai restrâns, în ținuturile: *Bacica și Barania, Croația și Slavonia, Bosnia și Herțegovina, apoi în Dalmația și Muntenegru.*

Attilio Tamaro («*La lotta delle razze nell' Europa Danubiana*» p. 165), spune: «că Românii din Jugoslavia formează o unitate etnică de 500.000 suflete» între fruntariile regatului vecin.

Recensământul jugoslav din 1921, ne arată în întreaga Jugoslavie abia 229.398 Români. Statistica jugoslavă însă, e departe de a arăta adevărata situație a populației minoritare românești. Cifra Românilor din Banatul-jugoslav, de exemplu, e redusă la mai bine de jumătate. În loc de 150.000 suflete românești, abia sunt arătați 72.377 Români (numărul de 150.000 reiese și din statistica maghiară a anului 1910!).

Monfosca (op. cit. ant. p. 40), cercetând situația statistică a minorității române din regatul vecin, spune, că după unele date, numărul Românilor ar fi de 500.000 suflete.

Attilio Tamaro (op. cit p. 221—23), după ce cercetează diferitele statistici, ajunge la concluzia: «*Sono di razza, di relaxione, di nazionalità identica ai Romeni. Per cui formano una sola unità etnica dentro i confini con un complesso di almeno 500.000 anime*». Deci, *Tamaro* admite, că Românii din Jugoslavia formează o minoritate etnică între hotarele regatului vecin, cu un complex de aproximativ 500.000 suflete,

D-l S. Bocu («*La Question du Banat*», Paris, p. 60), de asemenea ne arată cifra de peste 500.000 suflete românești în țara vecină.

Numai în Banatul-jugoslav sunt 46 de comune românești, dintre cari amintim: *Costeiu, Votvodinul, Iabuca, Sălcița, Marcovăt, Mesici, Srediștea Mare, Srediștea Mică, Vlaicovăți, Rătișor, Straja, Miclăuș, Oreșnița, Grebenat, Marghița, Săn-Ianăș, Nicolinul Mare, Marghița Mică, Seleuș, Dobrița, Alibunarul, Petrovăsela, Satu-Nou, Doloave, Glogon, Ofcea, Mramorac, Deliblata, Cuvin, Sârcia, Ecica-Română, Iacahida, Toracul Mare și Mic, Tosigul Mare, Uzdin* (8000 Români), etc.

Populația românească, din satele românești ale Banatului jugoslav atinge cifra de 150.000 suflete dimpreună cu cea orășenească din centrele: *Vârșet, Panciova, Biserica Albă, Becicherecul Mare și Chichinda.*

În 1918, în comunele românești din Banatul anexat azi Jugoslaviei, erau 104 posturi de învățători, cari până la încheierea convenției școlare cu regatul vecin, au fost reduse la 16. Dela aplicarea convenției, la școlile românești din Banatul jugoslav funcționează 83 învățători români, dintre cari 36 cetățeni jugoslavi și 47 cetățeni români. Convenția a intrat în vigoare în 1935 și ea nu se aplică celor peste 350.000 de Români din Craina, Morava, Timoc, Balcanii sârbești și Macedonia sârbească, cari rămân tot fără școli în limba lor națională.

Printr-o stare critică trece și biserica celor 500.000 de Români din Jugoslavia și până în prezent n'am reușit să perfectăm încheierea convenției bisericești cu regatul vecin. Iar dacă convenția bisericească va avea același teritoriu limitat de aplicare, adică numai la Banatul jugoslav, atunci peste 350.000 Români din Serbia veche și din Macedonia sârbească, vor fi aruncați în brațele unei morți sigure: a slavizării.

Prin tratatul dela *St. Germain en Laye* din 10 Septembrie 1919 și prin declarația făcută în fața Societății Națiunilor, la 5 Decembrie 1919, Jugoslavia s'a obligat la o protecțiune de drept a minorităților sale naționale. Aceste angajamente de ordin internațional, însă, au avut o aplicare extrem de restrânsă și până la încheierea acordului școlar cu România, frații noștri din regatul vecin au avut un tratament cât se poate de vitreg, în care trăiesc și astăzi cei 350. de Români din părțile vechii Serbiei și a Macedoniei anexate prin tratatul de pace.

Românii din Bulgaria. Numărul Românilor din Bulgaria, conform datelor statistice ale acestei țări, nu poate fi stabilit cu precizie. În manualele didactice din preajma războiului balcanic, numărul fraților noștri din țara vecină era socotit la 80.000 suflete.

Statisticile bulgare de astăzi, ne arată o cifră minimă de 57.000.

În jurul Vidinului și pe valea Timocului, Românii Dunăreni din Bulgaria locuiesc într-o masă compactă românească.

Bulgarul *Mișef*, membru al Academiei din Sofia, scria în «*Otez Paisie*» (în 1929), că numai 32 sate sunt curat românești (în ținutul Vidinului) iar alte 32 sunt bulgaro-române. Această afirmație, însă, nu corespunde adevărului, pentru că și astăzi avem în Bulgaria peste 60 de sate cu majorități covârșitoare românești. Dintre aceștia amintim următoarele: *Balei, Vlașca-Racoviță, Bregova, Vârș, Gumățari, Gânxova, Tianuț, Deleina, Căpi-tănuț, Cherim-Beg, Coșova, Coșava, Outova, Stanotârn, Calenic, Moldalata, Florentin, Iasen, Șef, Rebrova, Fundeni, Bosnacul din vale, Topolovăt, Boroiloveț, Colibi, Perilovăt, Tibăr-Varos* (în regiunea Vidin) și orașul Vidin.

În județul *Vrața* sunt comunele românești: *Voivoda, Gostili, Cozludui, Ostrov, Tureni*, etc.

În județul *Plevna*: *Găureni, Ghigheni, Gulianți, Debova, Coilovăt, Măgura, Cercovița, Somovit, Carcelan Samlievo, Mărtfița*, etc.¹⁾

Acestea și alte multe sunt sate cu majorități zdrobitoare românești.

Popa bănățean *Samuil Drazin*, în veacul trecut (la 1868), a arătat că numărul Românilor dundreni era de peste 40.000 suflete, amintind chiar 52 sate curat românești,

Weigand, la 1899, scria că Românii din județul Vidin trăiesc în 30 sate curat românești (în altă parte amintea 33!), iar numărul lor se ridică neapărat 50.000 suflete, căci cea mai mare parte din aceste sate erau mari (V. «*Die rûmânischen Dialekten der kleinem Walachei, Serbiens und Bulgariens*»).

1) În privința răspândirii elementului românesc din țara vecină, vezi «*Românii din Bulgaria*», apărut în revista «*Piatră de Hotar*», No. 2—8 din 1936, Arad.

G. Vălsan (*«Les Roumains de la Bulgarie et de Serbie, Paris 1918»*), arată că după Ischirkoff, în 1905, trăiau în Bulgaria 88.109 Români dunăreni și 10.000 Români balcanici (sau Aromâni). După 30 de ani, Bulgaria de azi, în statisticile ei oficiale, ne arată abia jumătatea acestei cifre!

Enrico Aci Monfosca (op. cit. p. 176), spune că în valen Timocului și în regiunea Vidinului se află 36 sate curat românești. Și că în toată Bulgaria sunt 45 comune cu populație majoritară românească. Mai reproduce, apoi, recensământul bulgar din 31 Decembrie 1920, în care Românii figurează cu cifra minimă de 57.065 suflete.

E. Bucuță (*«Românii dintre Vidin și Timoc»*), spune că numărul Românilor dunăreni, poate fi socotit în cifră rotundă de 100.000 suflete.

Pe lângă cei peste o sută de mii de Români dunăreni, se mai află în Bulgaria cam 30.000 de Români balcanici sau Aromâni.

După revista *«Timocul»* a Românilor din Bulgaria, refugiați în țară, numărul total al fraților noștri din țară vecină e de aproape 200.000 suflete. (Vezi No. 4—6 din Aprilie-Mai-Iunie 1936, pag. 2).

În privința regimului juridic minoritar al elementului românesc din Bulgaria, putem afirma cu certitudine că este cât se poate de jalnic și că regimul de sub fostul imperiu turcesc era cu mult superior celui de care se bucură astăzi sub protecțiunea de drept internațional al minorităților.

Persecuțiunile și măsurile cele mai drastice de oprimare se țin lanț în viața acestor frați înstrăinați.

T. G. Vlaicof, fost ministru al instrucției bulgare, în ziarul *«Mir»* (No. 8989—9001), recunoștea *«că Românii nu se folosesc de drepturile ce le au minoritățile»*. Apoi: *«Dând însă și acestora aceleași drepturi, atunci afirmăm toleranței noastre va fi concretă și cu fruntea în sus, noi vom putea prezenta reclamațiunile noastre înaintea judecății opiniei publice mondiale»*.

Protecțiunea minorităților din Bulgaria a fost asigurată prin articolele 49—57 ale Tratatului dela Neuilly, care însă n'a fost de loc aplicată Românilor. Drepturile culturale și sociale ale Românilor din Bulgaria au fost grav nesocotite, iar statul vecin a făcut tot posibilul ca această masă românească să intre în făgașul politicii de bulgarizare completă.

Școlile lor au fost suprimate din bisericile lor s'au confiscat toate cărțile sfinte și li s'a interzis oficierea serviciului divin în limba românească.

În 1927, s'a încercat printr-o petițiune minoritară, înaintată Societății Națiunilor, de a cere școală românească, dar Românii dunăreni cari au întocmit-o și-au strâns semnăturile, au fost arestați, maltratați și persecutați. Memoriul-petițiune a fost confiscat de autoritățile polițienești, iar inițiatorii acestei mișcări au fost nevoiți să se refugieze în țară din fața răzbunării și urgiei bulgare.

La Sofia și Guimaia de Sus (sat aromănesc) se găsește câte o școală și-o biserică românească, dar acestea sunt proprietatea statului român. Ele nu se pot socoti ca instituțiuni minoritare, fiind întemeiate pentru nevoile cetățenilor români din țara vecină și întreținute din bugetul statului nostru. La Sofia s'a mai înființat și un gimnaziu românesc, care deasemenea nu-i o instituție minoritară.

Realitatea este, că minoritatea românească din țara vecină, cu aproape 200.000 suflete, a rămas tot fără școli și biserici în limba ei națională, cu toate că acest drept îl prevede articolele tratatului dela Neuilly; pentru Bulgari aceste instituțiuni nu sunt decât o literă moartă pe care nu vor s'o respecte, în timp ce România a avut generozitatea să acorde drepturi și concesiuni minorităților bulgare din Dobrogea de Sud.

Orice încercări de-a ameliora soarta fraților din Bulgaria, făcute din partea României, au eșuat, ne mai rămânând decât o singură soluție: *reciprocitatea de tratament în materie minoritară*.

Românii din Albania. Românii din Albania sunt descendenții marelui trunchiu românesc din Balcani și urmașii coloniștilor Romei antice din provincia *Illyricum*.

În Albania de astăzi (Schqipria), elementul românesc nu mai reprezintă o forță atât de considerabilă ca acum câteva veacuri în urmă. În așezemintele lor străvechi, Românii ocupă și în zilele noastre o însemnată porțiune a litoralului mării Adriatice până la *Premeti*, iar în interior se extind până în apropierea frontierei grecești. Amestecați, în unele regiuni, cu populație albaneză, greacă și musulmană, Românii se îndeletnicesc cu comerțul și industriile, agricultura și mai ales cu cultura vitelor.

După însemnările diversilor etnografi, până la finea veacului trecut, Românii din Albania au populat peste 200 de localități, curat românești.

Schqipria sau Albania de azi, are un teritoriu de 27.538 km² și 833.618 locuitori (în 1927). Statistica din 25 Mai 1930, ne arată o populație de 1.003.097 locuitori.

La sfârșitul secolului trecut, Valahii sau Aromânii din Albania, numărau 200.000 suflete. (*«Le nombre total des Valaques en Albanie est au bas mot de 200.000»*). Ei au centre însemnate românești, ca: *Fieri, Lușna, Grădiștea, Cărbunara, Moscopole, Lunca, Grabova, Nicea, Bobostița, Bitcuchi, Drenova, Lubonia, Boria, Corcea, Dișnița, Șipșca*, etc.

M. Popovići (Situția Românilor Macedoneni și chestia colonizărilor, etc. p. 39), în 1929, îi evaluiază la 50.000 suflete. Enrico Aci Monfosca (Op. cit. ant. vol. II, p. 192), pentru anul 1920, ne arată în Albania 30.000 suflete românești. Această statistică e departe de a arăta adevăratul număr al Românilor din Albania.

Dr. Otto Junghann (*«National minorities in Europe»* New-York, p. 64), în 1928, ne arată 55.000 Români în Albania.

O. Junghann și M. H. Boehms (în lucrarea *«Ethnopolitischer Almanach»*, Wien, 1930, p. 157), ne spune: *«Zinzaren (oder Rumänen) 53.000. Zinzaren oder Aromunen haben ihre Vohnsitze in Süden, ebenso die Griechen»*.

În ultimii 50 de ani, un număr covârșitor de Aromâni din Albania au fost desnaționalizați. Acest proces de desnaționalizare se desfășoară și astăzi. Din 200.000 de Români dela finea veacului trecut, abia își mai păstrează conștiința națională un număr de 70.000 suflete, iar restul de 130.000 s'au desnaționalizat.

Sub stăpânirea Turcilor din Balcani, Românii din Albania și-au avut bisericile și școlile lor naționale, pe cari astăzi, sub regimul de protecțiune al minorităților, nu le mai au.

Protecțiunea minorităților din Albania a fost asigurată(!) prin declarațiunea făcută în fața Societății Națiunilor, la 2 Octombrie 1921. În general, această declarație cuprinde aceleași drepturi de protecțiune a minorităților ca și tratatele adiționale sau minoritare, încheiate după marele război de către țările din Centrul Europei, pentru protecțiunea așa numitelor minorități etnice, de rasă, limbă și religie.

În afară de declarația Albaniei în fața Societății Națiunilor, constituția regatului albanez din 1 Dec. 1928, a garantat și ea anumite drepturi minorităților naționale. *Atât protecțiunea de drept internațional, cât și cea de drept intern, pentru Albania au rămas o literă moartă.*

În anii 1912/1913, Românii din Albania își mai aveau școlile lor naționale în localitățile: *Biscuchi, Corița (2), Frasari, Moscopole (2), Nicea, Pleisa (2), Sipșca, Berat (2), Elbasan și Grabova (2); iar biserici în comunele: Corița, Pleasa Lunca, Nicea, Sipșca, Grebova și Elbasan.*

Astăzi, școlile și bisericile naționale ale Aromânilor au fost suprimate. Școlile au fost etatizate de către guvernul albanez, iar limba lor de predare e cea albaneză.

Dacă nu li se vor reînființa vechile școli și biserici, cei 70.000 de Români din Albania, vor aluneca în curând și cu ușurință pe calea unei complete desnaționalizări.

Mai nou, Albania se află în preajma unor reforme ale regimului de protecțiune minoritară și dacă nu va ține cont și de drepturile celor mai importante minorități (adică a celei românești), atunci soarta ei va fi definitiv pecetluită; dar sperăm, că România își va spune și ea cuvântul în această chestiune măcar în limitele permise de angajamentele internaționale ale Albaniei, luate față de Societatea Națiunilor, prin declarațiunea din Octombrie 1921.

Românii din Grecia. Neamul românesc s'a născut atât la Nord cât și la Sud de Dunăre, dar așezarea Slavilor în Peninsula Balcanică l-a scindat în două grupuri mari, unul la Nord, iar altul la Sud.

Grupul de Sud al Românilor e cunoscut sub numirea de Aromâni sau Macedo-Români.

Așezămintele românești, cari în multe regiuni din Balcani formează nuclee puternice de populație, sunt de origine străveche, iar obârșia lor coincide cu data istorică a formării neamului românesc.

După ce Peninsula Balcanică se eliberează de sub dominația imperiului turcesc, *Grecia, Jugoslavia, Bulgaria și Albania, se constituie ca state politice independente. Macedonia, principalul leagăn istoric al Aromânilor, se împarte între cele patru state, iar Românii din Balcani ajung sub suveranitatea acestora, destrămându-se vechia unitate a românismului din Balcani.*

Din acești Români, o mare parte au ajuns sub stăpânirea Greciei.

În Grecia, Românii balcanici sau Aromânii sunt răspândiți în regiunile: *Veriei, Vodenei, Megleniei, Seres, Pindului, Florinei, Grebenei, și-a Salonicului.*

După o statistică din 1894, Grecia propriu zisă e arătată cu 100.000 locuitori Valahi, iar Tesalia cu 120.000. Total: 220.000 Aromâni.

Tesalia a fost anexată Greciei la 1881. Memoriul-protest al Aromânilor împotriva anexiunii, *ne arată că în Tesalia și Epir o cifră de peste 200.000 Aromâni.*

Otto Gübner (*«Geographische Statistische Tabellen»*, 1925), ne spune că *Valahii și Albanexii locuiesc în Grecia, în număr de 200.000 suflete.*

Enrico Aci Monfosa (op. cit. p. 208), evaluează numărul Românilor din Grecia la peste 100.000 suflete. (*«Loro cifra în Grecia oscili intorno di 100.000 individui»*).

Statisticile oficiale grecești ne arată un număr foarte redus de Aromâni. Astfel, în 1928, pe regiuni se arată, că *Kufo-Valahii* sunt în număr de abia 19.707 suflete (J. W. Winkler: *«Statistisches Handbuch der europäischen Nationalitäten»*, Wien, 1931. Ed. Braumüller).

Numărul Aromânilor din Grecia, în urma groaznicelor persecuțiuni din trecut (1895—1910) și chiar de astăzi, apoi în urma politicii de desnaționalizare a statului elen, *e într-o scădere vertiginoasă, La această scădere mai contribuie și emigrarea lor în România.*

Dr. Otto Junghann (în lucrarea: *«National Minorities in Europe»*. Cap. «The Actual Situation», p. 64), spune *«că numărul Românilor din Grecia e de 200.000 suflete»: «200.000 Rumanian-Aromunians», reprezentând un procent de 3,27% din populația totală a țării.*

Cifra arătată de Junghann, se apropie de realitatea numerică a elementului minoritar român din Grecia.

În 1912/1913, Românii din Grecia aveau 2 școli comerciale, 31 școli primare mixte, 15 școli primare de băieți, 10 școli primare de fete, 85 institutori, 39 institutoare și 26 profesori.

În 1929/1930, comunitățile școlare și religioase române din Grecia aveau 25 școli primare frecventate de 946 elevi și conduse de 66 institutori români. Mai aveau, un liceu la Grebena, un gimnaziu la Ianina și o școală de comerț superior, la Salonic.

Deci o situație inferioară, față de anii 1912—1913.

Prin acordul din 1913, guvernul român și-a rezervat dreptul de-a subvenționa școlile și bisericile române din Grecia, cari funcționează sub controlul statului elen.

Prin tratatul dela Sèvres din 10 August 1920, li s'a dat Valahilor din Pind un fel de autonomie locală, în ceea ce privește instituțiunile lor culturale.

Statul elen, în Ianuarie 1925, printr'un decret privitor la autonomia minorităților, a voit să le consfințească acest drept. Acest decret însă, n'a fost ratificat din partea guvernului grec, potrivit unei înțelegeri politice între *Politis și Khalkoff* din Septembrie a anului precedent.

În 1912/1913, Românii din Grecia aveau 26 biserici, 35 preoți și 45 cantori (în Macedonia divizată între cele patru state balcanice: 37 biserici, 60 preoți și 70 cantori).

După o statistică din 1930, Românii din Grecia au biserici în localitățile: *Veria, Selia de sus, Doliani, Gramaticova, Cândiova, Paticina, Cupa, Hrupiștea, Grebena, Turia și Salonic (Total: 10 biserici și 13 preoți)* Ele sunt întreținute de către comunitățile religioase române, ajutate și de către Statul Român.

Petre Pătrînca

SĂ SALVĂM PACEA!

«Pacea este în pericol, pacea trebuie salvată»

Aceasta este chemarea pe care 4500 de delegați, reprezentând 37 de țări, au făcut-o la recentul congres din Bruxelles. În ceasul marei primejdii, când și un mai înfiorător 1914 amenință lumea, aceasta a fost chemarea adresată popoarelor.

Desbaterile congresului dela Bruxelles au pus în deplină lumină marea primejdie a unui nou războiu, pregătit în inima Europei, în îndepărtata Asie, în Extremul Orient. Agenții războiului, acei cari pun deschis și violent chestiunea schimbării tratatelor; acei cari resping principiul păcii indivizibile și al securității colective; acei cari împrăstie sămânța discordiei și a măcelului — toți aceștia trebuiesc demascați, iar planurile lor împiedicate.

Popoarele nu vor războiu. Nu l'au voit niciodată. Planurile sângeroase ale unei minorități nu trebuie să se răsfrângă asupra vieții a milioane de oameni: tineri, bătrâni, femei și copii. Nu masele populare zădărnicesc înfăptuirea securității colective și ajută istovitoarele înarmări. Răspunzători pentru înarmările de azi și pentru crima împotriva umanității care se pregătește pentru mâine — când incendiul se va întinde din centrul Europei în toate colțurile lumii — trebuiesc căutați în rândul acelor cari au ridicat războiul la o mistică națională și la un ideal.

Congresul dela Bruxelles a dat semnalul primejdiei. România a fost reprezentată prin 15 delegați din toate provinciile țării, din toate păturile sociale și înfățișând curente potrivnice războiului. Prezența României la Bruxelles nu a fost întâmplătoare și nici o simplă manifestare de solidaritate internațională. Războiul care se pregătește, amenință în primul rând țara noastră. Interesele ei cele mai vitale, granițele ei actuale, independența ei, sunt amenințate.

Pentru că războiul pregătit cu atâta grabă, va fi războiul revizionismului. El va duce la distrugerea unității și a independenței popoarelor mici. Alianțele politice și militare încheiate între țările ostile păcii, pun deschis chestiunea ciopărfirii României și infeodării ei dușmanilor care ne-au mai călcat și altă dată hotarele.

Destinele neamului românesc sunt în joc. Mintea să ne fie trează și voința încordată. Să nu se înșele nimeni. Războiul odată pornit nu se va opri la hotarele României, ci o va cuprinde. Împotriva acestui războiu poporul român și toate naționalitățile conlocuitoare trebuie să se ridice ca un singur om.

Solidar cu Reuniunea Universală pentru Pace (R. U. P.), comitetul național din România se adresează întregului popor, aflat între granițele țării și îl cheamă să facă zid împotriva dușmanilor păcii pe temeiul următoarelor principii, stabilite la congresul mondial pentru pace dela Bruxelles:

1. Recunoașterea intangibilității obligațiilor ce decurg din tratatele internaționale;
2. Restrângerea înarmărilor prin convenții internaționale și împiedicarea profitului la producția și comerțul de arme;
3. Întărirea Ligii Națiunilor cu scopul de prevenire și curmarea războiului prin organizarea securității colective și ajutorării reciproce;
4. Organizarea în cadrele Ligii Națiunilor a unui mecanism prin care să se poată modifica în bine situația internațională care amenință să deslănțuie războiul.

Războiul ne amenință. Agresorii se cunosc. Dușmanii păcii sunt și dușmanii României. Cu atât mai de condamnat apare activitatea și agitația acelor cari făcându-se purtătorii de cuvânt ai agresorilor de mâine, încearcă să scoată România din sistemul alianțelor ei firești și să ia o nouă orientare îndreptând-o spre lagărul războinic al acelor cari politicește și militărește susțin războiul și revizionismul.

O asemenea agitație și activitate constituie un adevărat act de trădare națională. România nu trebuie să se alieze cu cei cari pun în discuție integritatea noastră teritorială. Nici o alianță cu sprijinitorii revizionismului, nici o defetistă neutralitate. O astfel de neutralitate nu este nici posibilă și nici în concordanță cu interesele țării și nu-i decât o cursă întinsă de dușmanii păcii și ai României.

Menținând alianțele existente, întărind Liga Națiunilor, să strângem cât mai puternic legăturile politice, economice și militare cu Franța, Anglia, Mica Antantă, Înțelegera Balcanică, Uniunea Sovietică, țări cari slujind ideia de pace, ne garantează însăși hotarele. Să opunem încercărilor de destrămare internațională, frontul constructiv al popoarelor pacifice, iar înlăuntrul granițelor noastre să înfăptuim unirea tuturor forțelor. Să demascăm fără cruțare pe dușmanii interni ai Națiunii, inspirați de interesele forțelor obscurantiste. Să înarmăm masele populare cu largi drepturi și libertăți publice, garanții ale însăși tăriei militare a unei țări. Să interesăm la apărarea granițelor României — împotriva revizionismului — toate clasele sociale, fără osebire de naționalitate, religie și credințe politice.

Să pășim hotărât la solidarizarea tuturor forțelor pentru pace.

«R. U. P.» — secția română

Cu privire la d-rul Nicolae Zubcu Codreanu, primul socialist român

de Zamfir Arbore

În românește de **Vasile Christu**

NOTĂ. La Academia Română se păstrează în l. rusă o broșură de Zamfir Arbore în care se descrie viața D-rului Nicolae Zubcu Codreanu, primul socialist român. De fapt, Arbore vorbește despre Codreanu și în memoriile sale scrise în românește. Însă, multe din știrile date în broșura rusească nu se cunosc. Traducerea noastră e făcută după originalul rusesc ținând însă seamă de complectările făcute în ediția bulgară

D-r Zubcu Codreanu fiind o figură reprezentativă în mișcarea socialistă de odinioară datele cuprinse în lucrarea de față au ca scop să evoce memoria celui mai distins luptător pentru adevăr și libertate.

V. Ch.

*Se stinse glasul său smerit
Idealul ca 'n vis trece
Te 'nghite mormântul rece
Tovarășe mult dorit!*

Lung și prelung e pomelnicul de nume al tovarășilor noștri cari în vârstă tânără au murit plini de forțe suave, de energie și în flacăra luptei pasionate pentru idealul cel mare se duc acești tovarăși de ai noștri, unii după alții în brațele reci ale pământului.

La 31 Decembrie 1878 într'un oraș mic din partea de sus a României a murit unul din emigranții ruși cu numele de Nicolae Petrovici Zubcu Codreanu născut în Basarabia.

Nicolae Petrovici s'a născut în anul 1850 în comuna Nisporeni, jud. Chișinău — Basarabia. El era fiul lui Petru Zubcu — diacon la țară care trecea ca un om gospodăruș și de familie, ca toți gospodarii dela țară. Familia lui Zubcu Codreanu se vede că e de fel din Ucraina, dar trăind între Români, și-a însușit limba română; iar când pronunța terminațiunile unor nume, le schimba în românește. Afară de Nicolae, Petru Zubcu, avea încă un fiu mai mare ca răposatul și câteva fete. O grădină, o vie, o mică bucată de pământ, proprietar de ogoare, iar pe lângă acestea și puțin venit dela biserică, dădeau familiei mijloacele pentru agonisirea mai ușoară a traiului. Bănișori cădeau mai rar, îndeosebi toamna când vindeau câteva vedre de vin în Chișinău.

Poate că acasă ar avea tot ce le trebuie. Dacă tatăl răposatului n'ar fi avut obiceiul să tragă la măsea, ceia ce se întâmplă des în bunurile dela țară unde nu se admite conservarea prisosului. Acest obicei al bătrânului a fost una din părțile necunoscute în viața casnică a tovarășului nostru pe lângă pacea, armonia și mulțumirea ce domnea în această casă. Mama răposatului era o femeie bună și iubitoare care și-a sfîșit viața în îngrijirea copiilor săi. Eliminând o soră a sa care era mai mică decât el și muri nu de mult și care studia în internatul de fete din Chișinău pentru educație duhovnicească, mamă-sa era singura din familie către care răposatul a a purtat o dragoste nețărmuită și numele ei îl pronunța chiar atunci, când se găsea între suferinți și în agonie în fața morții.

Răposatul și-a trăit copilăria în sânul familiei, care era inconjурată de grijile și mângăerile mamei sale iubite — în deosebi așa cum petrec copilăria toți copiii de la țară în familiile libere. În timpul acela răposatul ducea o viață tihnită pentru care a păstrat memorii pioase. Nicolae Petrovici iubea cu pasiune locul său de naștere. În nopțile lungi de iarnă el obișnuia să povestească despre comuna Nisporeni, despre oamenii dela țară, despre viața pașnică și înțeleasă de odinioară; durere și sfâșieri

de inimă îndura când trebuia să povestească de pustiirea satului său natal. O ură adâncă răsărea în sufletul lui către adversarii direcți ai vetrei părintești. Cu toate că era fiu de diacon, din adâncul inimii ura clerul; și acest simțământ lău ființă nu din pozitivismul său, ci încă din copilărie îi era încuibat. Biciul pentru populația comunei Nisporeni erau călugării greci cari gospodăreau averile mănăstirești ale Sfântului Munte Atos, ce se găseau în lanurile acestei comune. După acești oameni «nu din această lume» se năpustiră în comuna lor briganzi ruși mari; unul din ei reuși să înmormânteze și oamenii și satul, și pământul care cândva hrănea țărani harnici din com. Nisporeni, în timpurile de azi acelaș pământ e proprietatea unui oarecare domn Selianicov.

Durere și chin sfâșiau inima lui Nicolae Petrovici când el isprăvea istoria comunei sale. Fiind extrem de expansiv în asemenea împrejurări nu putea să se abțină ca să nu verse lacrimi; iar povestea o termina în totdeauna cu cântecul românesc pe care îl citea sau îl spunea pe din afară. Iată cum e cântecul:

O îngădu-mi bune Doamne:
Cu plugul meu cândva să trec
Să trag prin «Brazda de zei»
Pe lângă ușa ciociului viclean
O brazdă de cele luminoase
S'o țină minte porcosul rău!
Și să pună familia acolo
Ce-i scăldată în sânge negru;
Familia de voinici
Și să răsară bravi români.

Povestirile lui despre comuna Nisporeni erau atât de caracteristice, și așa de amănunțit cunoștea istoria ei, încât o monografie ar fi dat știri exacte privitoare la partea cinstită a societății ruse, la situația țăranilor în Basarabia de sub jugul guvernului rus. El a reușit să traseze câteva note cari pot să servească de material pentru o asemenea lucrare; dar moartea timpurie nu i-a permis să realizeze ceia ce și-a propus. Aceste note la timpul potrivit se vor publica.

Când Nicolae Petrovici împlini 10 ani, tatăl lui îl conduse dimpreună cu fratele său la Chișinău și după lungi peregrinări și greutateți îi aranjează ca auditori în clasa I a Seminarului. Le-a închiriat cameră în casa unui cizmar în apropierea Școalei, care avea camere potrivite pentru seminaristi cari în loc de chirie plăteau în natură, adică aduceau o cantitate oarecare de porumb, sare ș. a. Casa era bună de locuit până când proprietarul nu se apucase ca să bea totul împreună cu nevasta sa. Dar într-o zi o deteră pe băutură risipind toate produsele aduse de băieți și ceva mai grozav, trecură la vecini, iar băieții se chinuiau și flămânzeau. În astfel de zile chiriașii cizmarului lăsați în voia soartei, plecau la vre'un

birt din marginea oraşului sau la grădină. În acest timp greu de trăit Nicolae — băieţuşul de zece ani juca un rol pasiv asemenea unui vechi conducător care cunoştea toate normele de trai din timpul acela. Dar curând după plângerea copiilor din cauza deselor flămânziri şi din cauză că totul ajunsese la urechea profesorilor că băieţii vagabondează prin străzi, diaconul a găsit pentru copii altă casă, iar pentru vagabondajul lor i-a cam muştrat. Graţie curiozităţii şi capacităţii sale, graţie îngrijirilor părinţilor, Nicolae Petrovici în fiecare an promova clasa.

Anii şcolari îi petrecea la Chişinău, iar zilele călduroase de vacanţă la ţară, unde împreună cu fratele său ajutau acasă la munca câmpului.

Tatăl lui Nicolae era dintre acei diaconi cari în zilele noastre sunt din ce în ce avansaţi; el era după cum se exprimă răposatul, simplu, nu aşa de înaintat, dar întru cât'va ţăran deştept care se evidenţia în cler că ştia psaltirea şi octoihul. El trăia ca un ţăran simplu văzându-şi de interesele ţărăneşti: fiindcă aceste interese erau proprii ale lui.

Anii şcolari pentru răposatul erau grei. Şcolastica seminaristă îl obosia, pe de altă parte şi tatăl său cu inspiraţiile sale îl plictisea.

Viaţa de tânăr nu s'a simţit aşa de greu când şi prin pereţii seminarului din Chişinău pătrundea *spiritul timpului nou*, când şi între cadrele seminariste ale lui Pomialovschi începură să răsără *oamenii noi*. Din cauza şi a altor reforme noi şi sub influenţa personală a tinerilor profesori, institutul lui Pomialovschi începu să sufere schimbări: încetară să se practice nuielele de Sămbătă, palmele erau interzise şi înlăturată tragerea de urechi, de păr şi alte metode pedagogice de acest fel erau aruncate la dosar. Paralel cu schimbarea vieţii interne de seminar se schimbă şi felul de viaţă externă a seminaristilor. Printre manualele de seminar: Retorică, Politică şi Şcolastică începură să apară problemele arzătoare ale zilei. Paralel cu studierea teologiei seminaristii începură să citească pe Belinski, Dobroliubov, Cernişevski, Pisarev şi alţi scriitori de acest gen. Între aceşti scriitori a căzut şi Nicolae Petrovici.

Pentru dezvoltarea lui intelectuală foarte mult datora profesorului N. Acest profesor era unul dintre elevii şi admiratori înverşunat al lui Belinski pe care îl ştia pe din afară şi ideile căruia le propaga ori unde ar fi avut ocazia. La Chişinău acest profesor trecea ca unul dintre cei mai cinstiţi oameni şi se bucura de admiraţia adâncă a poporului de jos. Moartea timpurie ne lipsi de un sfătuitor cinstit şi de folos pentru tinerii elevi; dar sămânţa aruncată în pământul neroditor al sistemului de învăţământ seminarial dădu roade şi nu s'a înăbuşit.

După moartea profesorului iubit, Nicolae Petrovici împreună cu câţiva tovarăşi, în permanenţă continuau să urmărească evoluţia literaturii ruse. Mulţumită cetitului *«spiritul negaţiunii şi al îndoelii»* curând a cucerit mintea răposatului. Vechia, tradiţională privire a lumii, toate bazele crezului seminarial se zdruncină. În interiorul sufletului tânărului se născu lupta grea între gândirea critică de o parte şi tradiţia de alta.

Cugetarea a ieşit odată pentru totdeauna o învingătoare deplină. Fructul de luptă interioară a determinat pe răposat să renunţe la chemarea de propovăduitor. El era prea cinstit ca să se ascundă sub rasa de popă, mintea unui ateu îl prindea bine de tot.

Şi iată că acest tânăr a început cu un avânt mai mare să citească şi să cugete. În ruinele clădirii dărâmate începu să clădească un edificiu nou. Către fiecare *gând nou*, către fiecare descoperire *intelectuală* acest tânăr

avea o atitudine *fanatică*, el era gata pentru fiecare *gând nou şi adevărat* să primească chinuri şi suferinţi. Aşa de exemplu în clasă când odată se povestea ceva despre situaţia femeiei profesorul a adus un text din Sf. Pavel, unde se aminteşte de datoria femeilor să se supună bărbaţilor. Nicolae stând liniştit în bancă, imediat sări şi strigă în gura mare către clasă:

«Apostolul Pavel a fost un nerod!»

Din fericire nimic nu i-au făcut pentru această atitudine curagioasă. Profesorul era unul dintre cei buni, şi nedorind ca tânărul să-şi piardă cariera s'a mulţumit să-i facă numai observaţie.

După ce a venit rândul să studieze «filozofia» în 1870 Nicolae părăseşte Seminarul din Chişinău şi s'a înscris la Academia de Medicină şi Chirurgie.

Tineretul rus cunoştea foarte bine viaţa studentului seminarist. După multe înfruntări cu cei din casă, după multe neajunsuri materiale seminaristul prin luptă capătă aceia ce liceanul o are pe degeaba.

Şi iată că Nicolae ajunge la Petersburg şi se aşează în banca de student. Zilele sărăciei se scurgeau una după alta. A sosit timpul să rabde de foame, mâncarea era o ciorbă goală şi pâine neagră. Ca să scape din această situaţie grea nu era altă ieşire decât să predea lecţiuni sau să copieze lucrările cuiva. Deşi din punct de vedere material o ducea prost, în sufletul lui interveneau schimbări ademenitoare: planuri admirabile pentru viaţa de mâine, şi muncă trasau căile tânărului vizionar. El se închina numai ştiinţei; istoria ca disciplină o adora, lucra în laboratorul de chimie, studia biologia, după care în fine elaboră pentru sine crezul socialist.

Câteodată se convocau întruniri de prieteni ai răposatului şi camera lui îngustă de student se umplea de fumul de ţigări. Aci în clocotele samovarului se aduceau discuţii înflăcărâte, se expuneau gânduri enigmatice, se croiau planuri, îşi spuneau tot şi insistau asupra chestiunilor înclare şi dubioase. Aci se soluţionau problemele cele mai grele din lume şi ale vremii. Aci adunau suma totală a bunurilor, aci se forma viitorul luptător. Compania răposatului era formată din oameni adepţi înflăcărati ai ştiinţei. Aceşti tineri se pasionau de ştiinţă nu de aceia fiindcă e ştiinţă, ci fiindcă ei credeau ferm că numai ştiinţa e în stare să le răspundă *tuturor problemelor sociale arzătoare*, şi bazându-se pe ştiinţa adevărată ei ar învinge minciuna lumii şi nedreptatea. În ultimii ani de studenţie răposatul a început să ia parte activă în lupta crâncenă ce se încisese pe vremea aceia. Convins în principiu: că *fiecare e dator personal să lucreze pentru binele şi folosul poporului muncitor* el a lăsat pentru mai târziu (asta se vede că a fost pentru totdeauna) să se prezinte la examenul de doctorat în medicină. Se înapoiază în Basarabia, fiindcă hotărârea cercului socialist din Moscova îi încredinţase misiunea să-şi croiască drumul prin graniţă în Basarabia, ca să treacă cărţi frumoase.

Asta era în anul 1874. Pe când era la Chişinău el reuşise să formeze un cerc dintre tinerii cei mai buni şi a început cu ei să propovăduiască tineretului şcolar din Basarabia crezuri sociale. Pe timpul acela el se strădui să facă cunoştinţă cu tinerii din Iaşi. În toamna anului 1874 după ce a lăsat grupările înghetate în mâini sigure, el se înapoie la Petersburg unde se îmbolnăvi şi câteva luni a fost internat în clinică. În timpul acela secţiunea III a spionajului rusesc reuşi să afle câteva simple acţiuni ale lui Nicolae prin Basarabia.

Aci nu-l aştepta altceva decât răpirea libertăţii şi judecarea sistem Alexandru. A fost înştiinţat la timp

despre toate, reușind să părăsească clinica și se ascunsese în oraș. Pe urmă poliția căută și întreabă despre el. Răposatului i s'a dat ocaziunea să treacă granița românească. La începutul anului 1875 el era în România. Să se așeze odată în România, acesta era gândul lui favorit și el se simțea fericit că una din dorințele sale se realiză.

Primele impresii pe cari i le-a făcut România erau foarte chinuitoare. Când se află la București, el s'a simțit cu totul singur. În jurul lui nu era un singur om cu care să schimbe vre'o vorbă, nici un rând de tipar în limba română pentru tot ce se numea chestie a zilei și tot ce-l chinuia și anima. În literatură întrezărea fraze frumoase. Iar la tineri vedea pasiunea să-și potolească foamea, pasiunea către mâncare și băutură, depravare și lux. Inchinarea aurului, indiferență față de tot ce animă viața universală și ce este idealul oricărui om cinstit și inteligent. *«Aci cu știința nimeni nu se ocupă serios»*, își spunea răposatul cu ochi înlăcrimați.

Astfel era dispoziția lui morală la care se adăogau și neajunsurile materiale, lipsa de oameni de aproape, și piedicile ce-i se puneau. La universitate Nicolae era obligat să repete cursul V de Medicină și nu-i se admise ca să depună dreptul examenul de doctorat, fiindcă n'avea certificat de bacalaureat din liceu ci de seminar teologic și a absolvit Universitatea ca licențiat.

În anul 1879 situația lui într-o cât-va i s'a îmbunătățit. Curând printre tinerii români s'au evidențiat persoane bune cari începuseră să asculte ceea ce el începea să le vorbească și să se intereseze citind pe Karl Marx, Bacunin, Spinoza în franceză, și alte cărți pe cari el le avea și le împrumuta altora să le citească. Acest succes foarte l-a îmbucurat.

Încetul cu încetul și acești oameni începuseră să se cultive și deveniră buni tovarăși în România. La cercurile organizate s'au aliniat și acei câți-va tovarăși ai răposatului veniți din Europa și Rusia²⁾. Acuma i-a venit mai ușor și el din nou începu să croiască planuri și să se gândească pentru o muncă mai fructuoasă a intelectualilor români în slujba cetățenilor români.

Cu toate că locuia în București el nu uita pe tovarășii din Basarabia: inima lui sângera pentru ei. Gândul lui testamentar care amuți pe veci sub acoperișul mormântului rece a fost: să se angajeze o propagandă de știință socială în limba română printre țăranii din Basarabia. Iată ce spunea despre această problemă:

«În Basarabia sunt 700.000 țărani români, iar noștrii încă nimic n'am lucrat pentru binele acestor mii de oameni muncitori. Iată nadevăr, Românul¹⁾ a scris broșura «Mașina Vicleană», dar el a scris-o în rusește și dintre noi nimeni nu s'a apucat s'o traducă în limba înțeleasă a poporului. Noi, ca și cum uităm acest popor; am uitat că țăranul basarabean care ne-a hrănit cu sudoarea sa și cu munca sa, nu știe sărmanul nimic și niciodată n'ar înțelege propovăduirile ideilor sociale într-o limbă necunoscută pentru el»³⁾

1) România încă pe timpul anilor 1874—1875 era dramul de trecere al revoluționarilor Ruși. Printre aceștia amintim Sergiu Neceav, Dr. Petru Alexandrov, Pavel Axelrod, Dr. N. Russel, Dobrogeanu Gherea, precum și revoluționarii polonezi, bulgari, sârbi, etc.

2) Autor al aceste broșuri este Zamfir C. Arbore.

Un exemplar se găsește la Academia Română.

3) De această idee a fost animat bacunistul Dr. Nicolae Russel-Sudzilovski care scoate primul ziar iredentist socialist în limba română sub titlul Basarabia. A se vedea lucrarea noastră apărută în revista Azi luna Mai 1936, Contribuțiuni la istoria mișcărilor libertare din România. N. Tr.

Când el începea să vorbească despre Basarabia, fiecare și-ar fi spus că în fața lui instinctiv se înalță umbrele cunoscutelor gospodării din comuna Nisporeni cari se distruseseră de oameni războinici și tâlhari ai lui Selinicev și de călugării greci. Lui i se făcea milă că nimic n'a lucrat pentru ei.

La 1876 răposatul fu numit medic primar al jud. Tutova. Serviciul lui administrativ, studierea situației poporului, legăturile cu tovarășii săi, făurirea de planuri pentru acțiunile viitoare în folosul poporului român, cetirea unor scriitori buni din literatura românească și studierea fundamentală a liniilor popoarelor, — toate acestea erau ocupațiuni plăcute pentru dânsul.

La 1877 el se mută cu același serviciu în jud. Argeș. Activitatea lui ca medicul unei circumscripții nu-i plăcea de loc. Întotdeauna îi era greu că nu putea într'un fel s'ajute suferințele poporane ca medic, și să îmbunătățească starea economică a populației nevoiașă. Iată de ce el cu plăcere a primit invitația prefectului Racoviță ca să intre în spitalul militar provizoriu pentru cei răniți unde a stat 6 luni. Dar în tot acel timp nu înceta să gândească în ce chip să înceapă provăduirea ideilor sociale cu acele forte de cari dispunea, deaceia el scria tovarășilor săi cum să vorbească când avea să-i întâlnească, chestiunea se învârtea în jurul unei tipografii și vre'unui ziar socialist în limba română și să ia ființă vre'o societate a socialiștilor români. În timpul acela el scria des unui compatriot al său emigrat în Geneva¹⁾ și în fiecare scrisoare îl chema să vie în România pentru o acțiune comună. În 1876 el citea regulat «Bulletin de la federation Jurassienne» și după ce apărură ziarul «Travailleur» la 1877 el deveni corespondent. Ambele aceste ziare le răspândeau printre tovarășii săi.

Când a început să apară «Comuna» ziarul socialiștilor ruși din Geneva, el se decisese să-l răspândească în armata rusă; avea de a face cu magazine unde acest ziar se vindea și în urmă deveni și corespondent. Ofițerii ruși și medicii militari în mâinile cărora cădeau câteva sute de asemenea publicații trebuie să mulțumească răposatului. În acest caz dacă răposatul n'ar fi lucrat bărbătește militarii ruși n'ar fi plecat în Rusia cu astfel de gânduri cinstite și sănătoase cimentate pe pământul României prin citirea literaturii socialiste interzisă în Rusia.

La 1878 Nicolae întreprinse o mică călătorie prin România cu scopul să vază și să vorbească cu prietenii, dar până când a stat la Ploiești unde pe timpul acela locuia un vechiu prieten și coleg de școală²⁾, el s'a îmbolnăvit de pericarditis într'o formă mai ușoară și s'a însănătoșit.

După ce s'a înapoiat la București, el se simți mulțumit și liniștit fiindcă gândul său de se înființa o societate social-democrată, precum și ideea editării unui ziar socialist în curând era să se realizeze. Dar din nenorocire bucuria lui n'a durat mult, fiindcă l'a lovit o nenorocire. În societatea din București răposatul a pierdut pe unul dintre cei mai buni tovarăși de ai săi C..., și după aceea iată că din partea guvernului rus începură persecuțiile atât împotriva răposatului cât și împotriva compatriotului său Zamfir Rali³⁾. Ei blestamă dușmanul lor de moarte (guvernul rusesc) pentru că amândoi basarabeni erau nevoiți pe cât posibil mai repede să părăsească Capitala (București) care era plină cu spioni ruși. Nicolae Petrovici s'a ascuns în părțile infundate ale

1) Lui Zamfir C. Arbore. N. Tr.

2) Aluzie la C. Dobrogeanu-Gherea. N. Tr.

3) Numele rusesc al lui Zamfir Arbore. N. Tr.

provinciei iar tovarășul sau a părăsit România. Pe drum răposatul a răcit, boala s'a complicat, din pleuresie în pericardită și după suferințe de 3 luni la Pesta, la ora 11 în miezul nopții 31 Decembrie 1876¹⁾ își dete sfârșitul. El a murit la Curtea de Argeș.

Înainte de a-și da sfârșitul el a dictat o scrisoare către unul din prietenii săi români cu urmatorul cuprins:

«Văzând că voi muri sunt foarte trist că n'am putut să lucrez nimic pentru poporul român. Speranța e la voi și la copii voștri. Străduiți-vă ca din ei să nu iasă fanfaroni cari să ciripească fraze frumoase, ci luptători; luptători pentru acțiunea poporului».

În timpul boalei venind preotul să-l invite ca să se spovedească și să-l împărtășească el a refuzat, spunându-i:

«N'am nimic și n'am de ce să mă spovedesc în fața d-tale popă. În viața mea rău n'am făcut. Nici o femeie n'am jignit; nimănui viața n'am luat; pe socoteli străine am trăit pe vremea când eram copil; în gândurile mele agitate poate că am greșit dar aceste gânduri ale mele nimănui rău n'am făcut».

Împreună cu aceștia el dispuse ca înmormântarea să se facă fără ceremonii religioase și fără popi. El a telegrafiat unora din tovarășii săi rugându-i să vie ca să-l înmormânteze. Această ultimă dorință a răposatului a fost întocmai îndeplinită. Tovarășii săi veniră, dar când urma să aibe loc înmormântarea, popii cu jandarmii și cu bunăvoința episcopului local cu ajutorul forței brutale (și în deosebi se prea poate din sugestiile spionilor ruși cari ca adevărate bestii sunt gata să serăzbune și să sfășie fiecare progresist și om de idei, chiar și după moarte) cuceriră corpul neînsuflețit al aceluia care în toată viața sa a fost

adversar înverșunat al popilor și zeului Creștin. (Ca și Botev în poeziile «Lupta» sale și «Rugăciunea mea»¹⁾).

După placul lor ei înmormântară ateul așa cum le dictau percepțele bisericii. Tovarășii lui în tăcere se răspândiră.

Fie-ți pace, și omagiu memoriei tale, luptătorule cinstit al cauzei muncitoare.

La 17 Ianuarie 1879 P. Grădișteanu, unul dintre deputații parlamentului declarară în ședință că la Argeș a murit un cetățean român a cărui dorință înainte de a muri a fost să-l înmormânteze fără ceremonii religioase, dar popii arbitrar au călcat voința înainte de moarte a răposatului și cu forța l-au înmormântat după ritul creștin.

În parlament se făcu mare scandal: unii strigau «e o afacere porcoasă!» iar alții replicau: «foarte bine!»

La aceste amendamente s'a sculat Grădișteanu și iată ce a spus:

«Domnilor, dacă popii au procedat bine sau rău asta-i altă afacere, dar de datoria noastră o cred să vă amintesc că constituția noastră garantează fiecăruia libertatea conștiinței și că ideile religioase în țara noastră nu pot cu forța să se aplice nimănui. Fac d-lor acest protest aci în fața parlamentului».

După puțin vicepreședintele camerei spuse că acest protest va fi înmănat guvernului. Urmarea acestui protest a fost că din insistența d-lui Racoviță prefectul de Argeș, ajutorul subprefect a fost pus în disponibilitate. Iar tovarășii răposatului au publicat un protest vehement împotriva teroarei popești în Ziarul «Românul» din 25 Ianuarie 1879.

1) Această intercalare o socotim ca fiind proprie a editurii Guapev dela Ruscuc. N. Tr.

In românește de

Vasile Christu

1) Data e greșită. A murit în 1878. N. Tr.

Cronici culturale și artistice

Eugen Găscă

Pictorul Eugen Găscă apare ca un fenomen în viața noastră artistică. Atât omul cât și artistul nu pot fi însă descriși în cadrul unui medalion, fără o scriere a valorilor curente. Nu este vorba de un inadaptabil, mai repede poate fi definit ca un izolat conștient. În viața și în opera lui, până acum n'am putut surprinde nici un moment, tendința unei adaptări, ci din contră — pe alocuri — aproape voit o dezintegrare. Pentru aceasta vom încerca să-i prindem profilul fără corespondente și comparații.

Aceia cari au avut ocazia să-l cunoască și-au dat desigur seama că pictura lui este în cel mai profund sens biografic. O transpunere sensibilă a momentelor proprii, spre realizarea cărora se îndreaptă fără șovăire. Realitatea înconjurătoare îi este necesară întru atâta întru cât poate furniza unele motive corespondente tumultului său.

În viața sa de toate zilele, pictorul Eugen Găscă dă impresia unui personaj de legendă. O legendă japoneză probabil, în care eroul este trist pentru că lucrurile lumii — oamenii, florile, peisajele, stelele și fluturii, — sunt gălăgioase. Prea multă mișcare, prea mult frează. Lăsați-mă numai o clipă să mă pot reflecta întreg în oglinda voastră... Aceasta însă nu se întâmplă, viața își continuă ordinele ei. Atunci insul se refugiază în adâncul profund al inconștientului său; se îngroapă într-o renunțare vecină cu moartea. Sunt însă legi a căror putere ne depășește ființa. Toată adorația insului pentru realitatea vieții se risipește prin ascunsele colțuri ale eului; conturile se destramă, caracterile se divid, se multiplică. Iar atunci când expresia lor se impune în virtutetea unei forțe cosmice, poate, avem aspectul unei lumi fărâmițate în sensuri. O artă în care individul și natura apar atât de vag

încât autorul însuși se poate îndoi de autenticitatea viziunii sale.

Cele două expoziții avute la Cluj și la București sunt concludente pentru caracterul personalității lui Găscă. Și nu ne-am mirat cătuși de puțin de rezerva publicului — pe alocuri — a criticii însăși. Nu e locul aici să facem procesul conștiinței critice și nici pe acela al afecțiunii publicului; poate că nici nu intră în cadrul competenței noastre, problema fiind atât de complexă și delicată. Singura observație pe care o facem cu privire la adeziunea sau neadeziunea publicului, este că din punctul de vedere al artei, această adeziune nu apare ca o necesitate imediată. Iar din punct de vedere al creatorului, din moment ce viziunea sa constă într-o proprie și exclusivă protecție a lui însăși, este iarăși secundară.

Sigur în structura sa spirituală, pictura este arta care se definește prin aportul său de corelație între individ, natură și viață. Aceasta este definiția nulă, însă în ultimă analiză putem surprinde chiar și corelația în sine a unui singur factor.

Pe latura tehnică definiția este mult mai complicată. Acest proces de organizare, care constă în precizarea unor — aproape — formule de expresie, atunci când este autentic el definește fără rezerve valabilitatea unei personalități. Aspectul ultim al efortului tehnic nu poate fi surprins însă, decât în ultima epocă de dezvoltare a unui creator. Când procesul este spontan și pur el este expresia sintetică a unui individ. Fenomenul este atunci atât de amplu și de consistent încât dă naștere la o popularitate a procedurilor sale generale. Astfel avem în estetică, obișnuitul «caz» al unui curent sau al unei școli. Fără acest caz poate că fenomenul primar, adică personalitatea propriu zisă ar avea aspectul unui fapt izolat și inutil, din cauză că originalitatea sa îi împiedică înfuziunea impresionabilă în masa publicului.

Deci rezultă din acestea — se pare — mai mult decât premise că în evoluția artei ca fenomen social surprindem la un moment dat necesitatea immanentă a uscătorului izolat, prin prezența căruia e posibilă instituirea expresiei primare.

Sigur în același timp trebuie să recunoaștem în realitatea celei de a doua perioadă care de fapt nu este altceva decât o continuare, o punte spre înțelegerea publicului, o punte spre apogeu, dar și o consumare a fenomenului. Ceeace de altfel apare într'un perfect acord cu principiul dinamic al vieții.

Am descris această mare tangentă la filozofia artei pentru a sugera posibilități de definire și justificare a viziunii plastice a lui E. G. Sigur abordarea discuției pe latura însăși a genezei, este cât se poate de riscantă, ceeace nu ne împiedică cătuși de puțin să spunem — în continuare — că lucrările lui Eugen Găscă conțin mult prea multe sugestii inedite, pentru a nu lăsa impresia că este nedreptățit atunci când se încearcă definirea viziunii sale în cadrul teoriilor curente despre pictură. Hotărât axa de prejudiciere a posibilităților sale nu numai că nu este aceea de care s'a făcut uz în criticele cunoscute. În evoluția istorică a artei sunt încă o serie de torsiuni în încheetudinele cărora se găsește suficiente cazuri a căror analiză poate aduce la suprafață argumente în favoarea tezei pe care o ridică în discuție pictura lui Găscă. Dar să nu insistăm. Vom reuși cel mult să-l convingem pe acest prieten pictor că într'adevăr viața este prea gălăgioasă, prea indiscretă.

Încheem. Dar înainte ar trebui un imn de invocare pentru o lume în care tot ce nu e ritm să fie condamnat uitării. Aceasta ar fi atmosfera în care personalitatea pictorului Eugen Găscă n'ar mai da loc la diversități sceptice.

Ion Vlasu

O nouă arteră economică

Calea ferată Ilva-Mică – Vatra-Dornii

Iniante de război s'a simțit nevoia unei linii ferate care să unească pe cea mai scurtă distanță posibilă Ardealul și Bucovina; necesitate atât de natură economică cât și de natură strategică.

Direcția căilor ferate Austro-ungare trasase un proiect de linie pe care îl și pusese în aplicare. Lucrările au fost însă întrerupte de întorsătura evenimentelor din anul 1918. Ceia ce s'a realizat în timpul războiului, au fost câteva tuneluri mai mici, și săpături pentru terasament — pe distanță nu prea mare.

După ce Ardealul și Bucovina au fost remembrate trunchiului lor firesc, problema acestei linii s'a pusă cu și mai mare gravitate. Lipsa unei linii normale de cale ferate care să lege nordul Ardealului cu Bucovina și mai departe cu Moldova și Basarabia se facea simțită atât din punct de vedere economic cât și al siguranței naționale. Și rostul unei astfel de linii mai poate fi și de a se creia o bifurcație a ei care să unească Ardealul cu Maramureșul (ceia ce pare că va fi în curând o realitate), Linia Satu-Mare — Sighetul Marmatiei, singura care leagă astăzi Ardealul cu Maramureșul trece pe o distanță oarecare pe teritoriul Cehoslovaciei. Modalitățile de circulație pe această distanță depinde de anumite convenții cari se stabilesc între România și Cehoslovacia. Pentru siguranța în viitor se impune însă construcția unei căi ferate să fie în întregime pe teritoriul țării noastre.

Calea ferată Ilva Mică — Vatra Dornii nu prezintă un simplu interes regional, ci este o problemă de mare interes național, însemnează creierea unei căi rapide de comunicație între Tisa și Prut (pe cel mai scurt drum). Mai mult: datorită reluării relațiilor diplomatice dintre România și Rusia, această linie de legătură a căii ferate Oradea — Cluj, cu cea care trece prin Iași — Chișinău, are perspective de a deveni una dintre cele mai importante căi de comunicație ale Europei, ea urmând să lege țările occidentale cu Rusia și mai departe cu Extremul Orient.

După război, Direcția Generală a C. F. R.-ului a încredințat construcția acestei linii în mâini particulare, încercarea însă a eșuat complet. C. F. R.-ul s'a ales cu pagubă.

De câți va ani lucrarea a fost reluată din nou: a început o mai sistematică muncă de construcție, de astădată în regie proprie a Căilor Ferate. Astăzi lucrările merg într'un ritm mai accelerat, datorită atât interesului Direcțiunii Generale față de această linie, cât și priceperii și muncii ce depune actualul conducător al lucrărilor: dl inginer inspector Teodorescu.

Șantierul de muncă al acestei linii este împărțit în trei secțiuni. Pe parcursul secției I — care se cuprinde între Ilva Mică și Ilva Mare — e cea mai mare activitate. Pe această distanță urmează să fie inaugurată circulația în toamna aceasta și deci lucrările trebuie să fie la stadiul care să permită ca linia să fie dată circulației feroviare normale.

Porțiunea aceasta de șantier — care cuprinde cea mai importantă parte a lucrărilor în curs — a fost încredințată unui tânăr, destoinic și foarte harnic inginer român. Acest inginer: Mircea Sporea, este unul dintre cele mai fericite achiziții ce le-a făcut Direcția Generală a Căilor Ferate. De altfel această Direcție, prin însăși lucrările ce i le-a încredințat — lucrări cari cer multă competență tehnică, muncă și răspundere, confirmă încrederea și speranțele ce le pune în D-sa.

Pe o distanță de 23 km ce am parcurs-o, pe șantierul condus de acest inginer, terasamentul era terminat, șinele erau puse. Pe această porțiune de linie circulau, deja trenurile de marfă, cărând mereu materialele necesare lucrărilor.

Decum am pornit din Ilva Mică am întâlnit echipele de muncitori — adevărate furnicare omenesti — repartizate după lucrările ce le au de îndeplinit. Opera ce se îndeplinește aici nu este numai construirea căii ferate, ci paralel cu aceasta se transformă complet Valea Iloei (cursul apei) și șoseaua.

Am întâlnit lucrări febrile de mutare a apei, creierea unei alpii sistematice și indiguirea malurilor. Ilva, care apare acum, cu malurile drepte zidite în piatră, ia aspectul unui adevărat canal. Șoseaua de asemenea se transformă complet; i-se ordonează serpentinele create după cursul capricios al apei, se ridică poduri noi, solide, iar întreaga șosea este întărită

cu piatră peste care este așternut un minunat pietriș de carieră.

Chiar unde calea ferată era gata, continuau lucrările de consolidare, facute cu o minunată măiestrie. Dealuri prăpăstioase cari se ridică alături de linie sunt zidite și întărite până la mari înălțimi. Unde înclinările sunt mai amenințătoare, ca niște contraforți ai unei cetăți se ridică întăriturile luând formele unor arcade sau unor imense linii de clădiri gotice.

Aceste ziduri de întărire, pe lângă serviciul de siguranță ce-l îndeplinesc sunt adevărate lucrări de artă ce se impun prin măreția și estetica lor.

Mai departe am văzut două mari concasoare, ce, ca niște mari uriașe macină stâncile rupte cu dinamită dintr'un deal de piatră. Bolovanii grei sunt cărați cu vagonetele la aceste concasoare, de unde ies transformați în pietriș pentru balastul liniei ferate sau în pietriș mărunț ce va fi așternut pe șosea, pe platformele noi create unde se vor zidi garile —, sau este folosit pentru ornamentare.

În altă parte am văzut un deal care scădea ca'n poveste. Sute de muncitori doborau blocuri mari de piatră, cu rangile lor de fier, pe cari apoi le încărcau în vagonete și le transportau ca să umple cu ele o vale sălbatecă. La amiază când se dă foc dinamitelor, exploziile însoțite de bubnituri adânci dislocă stâncile.

Intr'o parte a văii unde apa Iloei i-și creiașe alpii anuale și pe a căror prundiș creșteau tufişuri sălbatice, astăzi se dărâmă un deal și se crează o splendidă platformă pe care o să fie ridicată o gară.

Din loc în loc, se construiesc solide poduri metalice sau din beton armat, alături de cari s'au ridicat poduri provizorii de fier — unele pe piloni de lemn — pe cari trec trenurile cu materiale până când vor fi gata celelalte. Construcția acestor poduri sunt unele din cele mai impresionante lucrări ce se fac pe acest șantier.

S'au ridicat cantoane cochete, minunate clădiri — deși sunt numai cantoane — adevărate vile în care cred că s'ar simți bine oricine să locuiască.

Urmează construcția garile cu tot ce depinde de ele, construcții cum puține linii ferate din țara noastră mai au.

După ce vor fi terminate toate

lucrările secției I, probabil că lucrul va fi accelerat în același ritm și la celelalte secții.

Partea cea mai grea a acestor lucrări constă în faptul că în ținutul Năsăudului nu se prea găsesc brațe de muncă. Mai ales în timpul verii, când lucrările se execută în proporții mai mari, aproape toți locuitorii din partea locului sunt ocupați cu munca ogoarelor lor, sau sunt plecați la munte cu oile și bovinele la pășunat, unii la tăiat și cărat butuci de brad pentru cherestea, etc.

Din cauza aceasta conducătorii lucrărilor sunt nevoiți să aducă muncitorii necesari din Maramureș, Munții apuseni sau din Basarabia.

Importanța ce o prezintă construcția acestei linii pentru ținutul «grăniceresc» al Năsăudului, poate fi considerată din mai multe puncte de vedere:

I. Din punct de vedere economic, se va crea o cale de transport a produselor lemnoase — atât de abon-

dente în această regiune — înspre podurile noastre.

Se vor putea pune în exploatare zăcămintele miniere (pirită, caolin, etc.)

Vor putea fi puse în valoare minunatele izvoare de apă minerală cari se găsesc în abundență în această regiune.

II. În acest ținut s'ar putea crea admirabile stațiuni climaterice (să nu amintesc decât Ilva Mare care se află la o înălțime considerabilă, în loc deschis lipsit de curenți).

III. Din punct de vedere turistic; Munții Rodnii, cari au fost atât de puțin cercetați până acuma au un aspect unic. Acești munți acoperiți cu iarbă și populați cu stâne de oi și cirezi de vite și cai, până pe vârfurile lor de peste 2000 metri, permit foarte ușor ascensiunea, datorită liniei lor calme, fără înclinări prea accidentale.

IV. Tot în legătură cu problema turistică mai prezintă, acest ținut, o importanță de natură socială. Sunt

în această regiune sate, retrase în munți, cari au păstrat caracterele lor străvechi de cultură locală (port, obiceiuri, credințe, etc.). Păstrarea unor caractere distincte de ale ținuturilor împrejmuitoare se datorește și unui fel de spirit de castă ce îl opun «grănicerii» ținuturilor vecine. «Grănicerii» păstrează o tradiție de demnitate locală, tradiție care dăinuiește din timpurile când ei erau singurii locuitori români liberi în această parte a Ardealului între ceilalți toți iobagi.

Importanța caracteristicii sociale a acestor regiuni o afirmă chiar rezultatele cercetărilor făcute de cele trei Echipe Regale de aici (Leșu, Șant și Rebrîșoara).

Deasemenea gestul care l-a făcut M. S. Regele când a înființat Batalionul de Gardă Regală, în cadrele căruia s-a și făcut instrucția militară a fiii acestui ținut, este destul de elocvent pentru a arata însușirile distincte ale acestor locuitori.

Alexandru Tohăneanu

BIBLIOGRAFIE

Am primit cărțile:

Panait Istrate, *În lumea Mediteranei* roman trad. de Al. Tălex 2 vol. cu 120 lei. Editura «Cartea Românească».

Ionel Teodorescu, *Arca lui Noe* roman 2 vol. cu 140 lei. «Editura «Cartea Românească».

George Mihail Zamfirescu, *Sfânta mare nerușinare* 2 vol. à 75 lei. Editura «Cartea Românească».

Tiberiu Moșolus, *Neculai Milescu Spătarul, căldător în China* 80 lei. Editura rev. «Familia» Oradea.

Octavian C. Tăslăuanu: *Aminții dela «Luceafărul»*, ed. Torouțiu, lei 75.

Mihail Sadoveanu: *Noaptea de Sânziene*, roman. Ed. «Cartea Lucian Costin: *Peisagi și simfonii 1936*. Tip. Eminescu, Craiova, lei 50.

Dr. George Potra: *Despre țiganii domnești, mândăstirești și boierești*, Impr. Națională 1936.

Dr. George Făcăruș: *Somajul în România*, Buc. 1932, lei 20.

E. Ar. Zaharia: «*Marathon*» versuri. Tip. Bucovina. Românească». Lei 68.

Eugen Relgis: *Essouri despre judaism* (Edit. Cultura poporului). Scriitorul Eugen Relgis își expune în acest volum concepția d-sale privitoare la judaism și problemele sale. Neabătându-se de la linia sa umanitaristă și pacifistă, autorul tratează despre «valorile permanente» ale judaismului, considerându-le nu numai în sine, ci și în raport cu cele ale altor religii. Pentru d. Relgis comorile spirituale ale oricărui popor nu trebuie să cunoască niciun fel de îngrădiri, frontiere, nu pot fi în antagonism cu alte producții culturale ce diferă în timp sau spațiu. Totul se armonizează, totul tinde către unitate și perfecție; căci sufletul omului însuși tinde să se desăvârșească.

Cartea e scrisă într'un stil viu și atrăgător.

Ion Pas: *Drum spre pace* (Colecția Șantier, 1936).

Colecția «Șantier» care dă la iveală mereu câte un volum destinat a fi răspândit printre muncitorii dornici de a se cultiva, și pe un preț foarte mic, a scos până acum traduceri din autori străini: V. Hugo, V. Jaurès, Jack London, etc. și operele de: N. Deleanu, L. Rădăceanu, etc.

Noua broșură cuprinde vre-o 60 pagini de Ion Pas. Sunt articole publicate în diferite reviste. Calitățile scrisului nu surprind pe cei ce cunosc activitatea trecută a publicistului Pas. Militant socialist, dar în același timp un sincer pacifist, autorul are accente persuasive și mișcătoare. Dorim ca să fie citită de toți cei ce gândesc în sens pacifist și socialist.

I. Cănușcu

Am primit revistele:

Adevărul literar și artistic, apare săptămânal. Anul XV, 6 Dec., lei 5.

L'Europe Centrale, anul 11, revista ministerului de externe dela Praga, apare săptămânal în l. franceză. Un număr 3 cor. cehoslovace.

Vremea, săptămânală, anul IX, lei 5.

Libertatea, bilunară, anul IV, 5 Dec., lei 10.

Sociologie românească, anul I, lunară, Noemvrie, lei 15.

Lumina, revista liceului din Grebena-Grecia, anul I, no. 3. trimestrială, lei 20.

Tara Bârsel, anul III, tot la două luni, Brașov, No. 6, lei 50.

Revista generală a învățământului, anul XXV, No. 7-8 (Sept.-Oct.), lei 40.

Gândul Vremii, anul IV, lunară, No. 9, Iași, lei 10.

Cultura creștină, anul XVI, lunară, Blaj, No. 10 (Oct.), lei 25.

Blajul, anul III, Iunie-Octomvrie, lei 20.

Progres și cultură, anul IV. No. 7-8 (Sept.-Oct.), Tg.-Murăș.

Familia, seria III, anul 3, No. 7-8 (Sept.-Oct.), Oradea, lei 30.

Solia tovarășiei căminelor culturale din jud. Someș. Anul I, No. 1. Apare lunar în Rebrîșoara.

Clipa, anul I, no. 3, 1 Dec., bilunară. Tg.-Murăș, lei 3.

Șantier, anul IV, no. 12, lunară, București, lei 5.

Glăsur minorităților, a. 14, no. 11, lunară, Lugoj.

Gând Românesc, a. IV, no. 10-11, Oct.-Nov., lei 20.

Făr-Frumos, a. XI, no. 5, Oct.-Nov., Cernăuți, lei 60.

Tara de Măine, a. 2, no. 9-10 (Sept.-Oct.), Cluj, lei 10.

Independența Economică, a. XIX, no. 11, 1 Nov., Buc., lei 20.

Exportul animalelor, a. VI, no. 9-10, Sept. și Oct., Buc.

Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice, anul XXVIII, fasc. 84, Aprilie Iunie 1935. Trimestrială. Lei 120.

Pagini literare, a. III, no. 10-11 (Oct.-Nov.), Turda, lei 20.

Convorbiri literare, anul LXIX, no. 8-10 (Aug.-Oct.), lei 40.

Freamătul școlii, a. 2, no. 8-9 (Sept.-Oct.), Cluj, lei 20.

Századunk, a. XI, n-rele 8, 9, 10 (Sept.-Oct.-Nov.), revistă de sociologie, Budapesta. lunară, lei 50.

Der Kampf, a. 3, no. 11, Praga, revista societăților austriece. Abonament anual 50 cor. cehoslovace.

Lanuri, a. 3, no. 4, Mediaș, lei 25.

Revista Fundațiilor Regale, a. 3, no. 12, lei 25. Apare lunar.

Europäische Stimmen, a. I, no. 1, Zürich. Apare bilunar, no. lei 15.

Revista de filosofie, a. XXI, no. 3 (Iulie-Sept.) trimestrială, lei 60.

Transilvania, tribuna românilor de peste Nistru și Bug. A. II, no. 1, Cluj.

Athenaeum, a. II, Iași, lei 30. Apare tot la două luni.

Rânduri, a. II, no. 7, Beiuș.

Scântea, a. VII, no. 3, Gherla.

Vlața Basarabiei, a. V, revistă lunară. Chișinău, lei 15.

Junimea Literară, a. XXV, apare lunar, Cernăuți, lei 60.

Vlața Românească, a. XXVII, apare lunar, lei 30.

Platră de hotar, a. III, arhivă antirevizionistă, Arad, lei 20.

Plaiuri săcele, a. III, no. 10, apare lunar, în Satulung-Săcele.

CRIZA ALIMENTARA DIN GERMANIA

Caracteristică pentru economia țărilor cu regimuri reacționare este o neconținută repunere pe tapet a problemelor odată... rezolvate.

Iată ce se poate citi în «Berliner Tageblatt» din 25 Octombrie: «Impusă nu de voința noastră, ci de recunoașterea limitelor exportului și de autonomia alimentară pe care o urmărim, acomodarea grăbită (a economiei n. n.) cu schimbul materiilor prime străine contra celor ce ne stau la dispoziție, pune din nou în circulație probleme economice vechi, de astădată cu o urgență accentuată».

Ce se înțelege în Germania prin «acomodarea» cu schimbul materiilor prime străine contra celor naționale? Care sunt aceste materii prime?

Economistii regimului nu ascund lipsurile Germaniei în ceea ce privește grăsimile, carnea, ouăle și lăptăria, cauciucul, combustibilele (în special benzina), textilele și minereurile.

După cum se vede, afară de articolele alimentare, toate materiile prime indispensabile înarmării în vederea războiului, de care își leagă atâtea speranțe fuhrerul. Aceste materii prime străine trebuie prin urmare importate. Și fiindcă stocul de rezerve nu este nici el nelimitat, ba chiar foarte săracios, disponibilul este destinat materiilor prime necesare înarmării. (Să nu se uite că bugetul pregătirilor de război reprezintă aproape două treimi din bugetul total al Germaniei). Așa se explică «autonomia alimentară», care nu e decât o puțin urmărită de către exponenții regimului, ci mai degrabă «soluția» mai mult sau mai puțin comodă a sacrificării hranei poporului în folosul investițiilor militare.

Iată ce va să zică «acomodarea» recomandat de presa germană, fidelă regimului.

Fenomenul de rarefacție

Dar consecința firească a acestei politici, lipsa alimentelor, a fost accentuată și mai mult de următoarele împrejurări: țărani germani mici și mijlocii se ocupă în marea majoritate cu creșterea vitelor, în timp ce boernașii din regiunile răsăritene cultivă cerealele și cartofi. Guvernul, sporind taxele vamale pe cereale și cartofi, a favorizat scumpirea excesivă a acestor produse, astfel că țărani săraci n'au mai fost în stare să-și întretie vitele. De unde a urmat tăierea în masă și lipsa actuală de carne.

Spre a da o pildă de modul cum înțelege regimul să «soluționeze» problemele economice, vom arăta măsura luată de D. Kaufmann, Statthalter al reichului în nord (Hamburg-Brema), pentru a împiedica tăierea în masă a porcilor: *el a interzis pur și simplu vânzarea cârnii de porc!*

E de la sine înțeles că o asemenea politică are efecte contrarii celor dorite. Pentru a se vedea și mai clar acest lucru vom da câteva cifre comparative între anul 1932, când criza generală atinsese maximum și anul 1935, al treilea de guvernare național-socialistă. (Trebuie să ținem seama și de faptul că cifrele din 1932 privesc Germania fără Saar).

Alimente consumate în Germania

	1932 (fără Saar)	1935 (y compris Saar)
Carne, ...	2.803.000 tone	2.650.000 tone
Osânză, slănină, seu, .	437.000 »	386.000 »
Margarină, uleiuri alimentare . .	682.000 »	570.000 »

Din aceste cifre rezultă că în Germania hitleristă din 1935 (care cuprinde și regiunea dens populată Saar) s'au consumat trei sute de mii de tone de carne și grăsimi mai puțin decât în anul 1932, cel mai greu al crizei generale, dinaintea preluării puterii de către Hitler.

Aspectul cotidian al realității acestor cifre este acela al interminabilelor «cozi» la măcelării și băcăni. Gospodina germană nevoiașă, fie că e femeie de muncitor, fie că e soție mic burgheză se îngheșe dela cinci dimineața la obloanele trase ale prăvăliilor, încercând să obție un loc printre primii cumpărători. Alfel nu va mai găsi nici un kilogram de carne congelată. În regiunea Coloniei măcelăriile sunt deschise numai trei zile pe săptămână, de dimineață până la prânz. În Silezia superioară au avut loc în primele zile ale lunii Octombrie adevărate demonstrații ale femeilor, care strigau în fața vitrinelor goale: «*Vrem alimente, în loc de părăzi*». În Turingia, spune «*Deutsche Allgemeine Zeitung*», au fost arestați și condamnați în cinci zile 1.100 de «acaparatori», care cumpăraseră de la țară strictul necesar ce nu se găsea în oraș.

«Horst Wessel» imnul scumpetei

E ușor de închipuit repercusiunea fenomenului de rarefacție asupra prețurilor. Cărând după înscăunarea național-socialiștilor, prețurile începând să crească, celebrul cântec «*Horst Wessel*», devenit imnul «revoluției naționale», putea fi auzit pe toate străzile într-o formă parodistică plină de haz. În loc de: «*die Fahne hoch, die Reihen dicht geschlossen*» (steagul sus, rândurile strânse), lumea nevoiașă care nu-și pierduse încă umorul cânta: «*die Preise hoch. Kartelle fest geschlossen*» (prețurile se ridică, cartelurile se înmulțesc mereu).

Intr'adevăr, evoluția inițiată în 1933 continuă în tempo accelerat. În toate branșele numărul cartelurilor crește și odată cu el, prețurile. Ca să rămănem în domeniul alimentației, cel mai imediat resimțit de imensa majoritate a poporului german: o jumătate de kilogram de piept de vitel costa în 1932 60 centime. la începutul lui August 1936, costa 1 10 R. M., iar în Octombrie 1,40 R. M. Ouăle s'au scumpit din 1933 dela 9 pfenigi la 18. Iar acest dans al prețurilor poate fi admirat la toate produsele alimentare.

Dar există un oficiu de supraveghere a prețurilor. Ce măsuri ia el? De sigur că măsurile pe care le poate lua nu tae răul din rădăcină, căci astfel de măsuri sunt contrare politici economice generale a guvernului și se opun «autonomiei alimentare» și pregătirilor de război. În 5 Octombrie oficiul bavarez de supraveghere a prețurilor a dat un comunicat prin care aducea la cunoștința publicului că «*împotriva urcării prețurilor a reacționat prin închiderea mai multor magazine*».

Oficiul nu poate decât să reprime, indiferent dacă «contravenientul» e vinovat sau nu. În această privință regimul național-socialist s'a dovedit din primul moment energic. Totuși se pare că astăzi se simte nevoia unui spor de energie, căci cu ocazia numirii noului comisar al prețurilor, Wagner, în locul primarului orașului Leipzig, Goerdeler, care ocupase acest post, mai toată presa preconizează investirea cu puteri discreționare, și anunță că se pregătește o lege specială în acest scop.

Scormoniți gunoale ca să vă săturați!

Totuși situația din ce în ce mai amenințătoare silește pe conducătorii destinelor

economice ale Germaniei să caute remedii serioase.

În ședința comitetului Băncii Reichului din 30 Septembrie. D. Schacht, ministrul economiei naționale, a hotărât ca poporul german «*să-și strângă cureaua și mai mult*». E de notat că dictatorul economic al Germaniei are un salariu de 360.000 măci pe an (patrusprezece milioane și jumătate lei).

«*Voelkischer Beobachter*» din 4 Octombrie propune să fie lăsate «*să behăie caprele bătrâne*» (dic alten ziegen), adică gospodinele nevoiașe care se plâng de mizerie, neînțelegând «rostrurile superioare ale statului».

Iar ministrul Darré, alt exponent economic al guvernului, dă alarma împotriva alterării alimentelor și propune consumarea resturilor. El face următoarea socoteală foarte simplă: un sferd din alimentele consumate în Reich, în valoare de 1,5 până la 2 miliarde mărci, nu poate fi produs în țară; iar pe dealtă parte, pe an se alterează produse alimentare în valoare de un miliard și jumătate. Dacă se reușește să se împiedice alterarea, atunci «autonomia» este asigurată și poporul are ce mânca. Deci: «*luptați contra alterării!*»

Cum însă lipsurile din imensa majoritate a gospodăriilor germane au ajuns extrem de dureroase, lozinca d-lui Darré trebuie înțeleasă astfel: păstrați cojile de cartofi, strângeți oasele pentru a doua zi, scormoniți gunoale, poate veți mai găsi ceva de mâncat!...

Patriotism șampanizat

Pentru ca tabloul situației alimentare a Germaniei hitleriste — așa cum a creat-o ambiția guvernului de a realiza înarmarea excesivă cu prețul așa zisei «autonomii» — să fie complet, va trebui totuși să recunoaștem că nu întreaga populație a celui de al treilea Reich o resimte așa cum reșed în cele de până aici. Pentru o anumită pătură socială¹⁾ lucrurile stau cu totul altfel. Ne obligă la această recunoaștere o elementară obiectivitate, și lipsa oricărei uri sau părtiniri.

Intr'adevăr, dacă cercetăm producția de vinuri spumoase din cei trei ani de regim național-socialist, vedem că ea a crescut dela 5,5 milioane la 13 milioane de sticle pe an.

Astfel se explică cele 14,5 milioane primite anual de doctorul Schacht, cel-eu «cureaua strânsă». Desigur că aceia cari au sorbit valori imense de vinuri spumoase au făcut-o cu unuic scop de a da la cap șampaniei franceze, punând astfel cu abnegație umărul la susținerea edificiului «autonomiei alimentare» a patriei.

La ultimul congres de la Nuernberg fu ehrerul a declarat că economia Reichului este înfloritoare (chit că se vede silită să recurgă la surrogate) și a anunțat aplicarea planului quadrienal, menit să desăvârșească opera începută.

Așa se laudă maistrul cântăreț dela Nuernberg...

Iar în timpul acesta «caprele bătrâne» behăie, iar doctorul Schacht bea șampanie... autohtonă, bineînțeles.

1) Să zicem... câteva sute de familii. Se știe că în Germania 412 mari proprietari stăpânesc aceeași suprafață de pământ ca 1 milion de țărani săraci.

COLOANA TEATRELOR

Omul și masca. — Prima zi de primăvară. — Manechinul sentimental. —

Avarul. — Alhambra Melody. — Concurența filmului și a sportului

După «Casa Hervey», marele succes al stagiunii trecute, Teatrul Național din București a jucat la finele lui Octombrie o altă piesă engleză, *Omul și masca*, montată luxos, al cărei succes față de public nu s'a precizat încă; suntem abia la primele reprezentatii, ale acestei opere de Marlowe, precursorul lui Shakespeare, comedie fantastică prelucrată de doi contemporani și pe care întreprindul regisor Soare Z. Soare a văzut-o recent la Londra și a dăruit-o bucureștenilor cu montare cu tot. Piesele acestea desegropate au un gust de mumie asezonată cu sosuri englezești, foi de dafin și camfor.

Tot din insula britanică d. Soare ne-a adus *Troilus și Cresida*, înscenată pe la începutul lui Octombrie, cu mare cheltuielă și puțin câștig, la Teatrul Național.

Comedie satirică îmbrăcând cu straie și moravuri englezești pe eroii mitologiei elene, «Troilus și Cresida» e una din lucrările mai puțin reușite ale lui Shakespeare, mai departe de noi. Faptul că n'a plăcut spectatorilor Capitalei nu ne surprinde.

Ca și în «Omul și masca», în Troilus s'a remarcat excelentul actor G. Vraca, al cărui talent se adâncește pe zi ce trece, a cărui gamă actoricească din zi în zi capătă extindere și calitate. «Omul și masca» a prilejuit un excelent debut doamnei Lili Carlejudin, care în principalul rol feminin a adus o suavități de pastel englez și o prospețime de isvor. A fost o parteneră minunată a lui George Vraca. Au jucat scenele în doi cu artă poetică și frenezie.

La teatrul «Comedia» și-a inaugurat direcția un inimos și priceput om al rampei d-l Sică Alexandrescu.

Piesa de deschidere «Intăia zi de Primăvară» a ținut afișul mai de voie, mai de nevoie, două luni în șir. E o comedie engleză, importată și transpusă pe scena bucureșteană tot de d. Soare.

Asemeni ilustrațiilor săi predecesori A. Davila — ambasadorul repertoriului — și Paul Gusty — crainicul dramaturgiei germane, talentatul regisor Soare Z. Soare își leagă numele de o mare națiune exportatoare de marfă teatrală.

Așteptăm un director de scenă care să și lege numele de literatura dramatică românească.

Până la ivirea celui specialist național, greul îl duce tot Paul Gusty, cel mai bătrân și cel mai tânăr dintre oamenii noștri de teatru; domnia-sa a dat viață proaspătă unei comedii de acum zece ani a lui Ion Minulescu, *Manechinul sentimental*, operă plină de fantezie, vervă, invenție, neprevăzută, în care autorul, cu personaje puține, știe să intereseze, să țină încordată până la capăt, atenția spectatorului când amuzat, când emoționat, suprins totdeauna și nici un moment plictisit.

O frumoasă reușită a fost a tânărului regisor I. Sahighian care a montat cu mijloace moderne *Avarul* nemuritor a lui Molière.

Incredintând pe Harpagon lui Fintesteanu d. Sahighian a făcut o alegere îndrăznească, care s'a dovedit fericită.

La teatrul Regina Maria a căzut o piesă franceză cu Napoleon și a reușit alta, cu un simplu ministru.

Spectacolul cel mai cercetat al Capitalei este *Alhambra Melody* o revistă de actuali prinți ai genului Nicușor Constantinescu și N. Vlădoianu, tot ce s'a făcut mai frumos, până azi, în București. Pe drept cuvânt nu se mai găsesc bilete la această luxuriantă procesiune de scene spirituale, decoruri exuberante, muzică plină de nerv și melodii, costume armonioase, balet și figurație excelent orânduite și, în primul rând, tinerețe, tinerețe, tinerețe.

Cred că în nici o Capitală a Europei nu se poate vedea, în momentul de față, un spectacol ca Alhambra Melody.

Iată o consolă pentru cei ce văd, zi de zi, cum decade teatrul, ca să treacă pe primul plan, cinematograful și sportul.

Într-o singură zi, luna trecută, s'au dus 40.000 de bucureșteni la un spectacol sportiv. Dacă un teatru ar avea, în decursul unui an întreg de patru ori acest public, i-ar ajunge trei piese pe stagiune.

Aceste piese ar fi îndelung repetate — trei luni fiecare — iar cu marea lor s'ar putea cheltui bugetul consacrat mai multor înscenări. În loc de 4—5 premiere în decursul a trei luni, am prezenta una singură. Închipuiți-vă ce ridicat nivel artistic ar avea scenele noastre dacă regizorii, actorii, costumierii, decoratorii n'ar trebui să monteze tragedii peste comedii, ci și-ar concentra, vreme de trei luni, toată activitatea, numai unei singure opere dramatice!

Nu autori, nu actori, nu directori de scenă ne lipsesc nouă, — avem destui și valoroși — ci un public care să-i susție, să-i încurajeze, să-i urmeze.

Marele semn de întrebare, problema teatrului nostru e spectatorul. Într'un oraș cu 700—800.000 locuitori, dacă numai doi din ei, la sută, s'ar duce la teatru de patru ori pe an, am avea un frează, o prosperitate a literaturii dramatice care ar întrecă orice alt domeniu intelectual românesc.

Dar n'avem public. Grijă cea mare a directorilor, munca lor adevărată, cea fecundă, ar fi în decursul verii, când prin abonamente ieftine, printr-o propagandă intensă, prin interesarea unor pătri cât mai largi, — ar asigura instituției pe care o conduc 40.000 spectatori fideli. Să nu se gâsească în București 40.000 oameni cari să plătească 200 de lei pe an și să se ducă de trei sau patru ori la un teatru în care vor fi siguri că li se dă un spectacol impecabil jucat și montat fastuos?

Ce mult s'ar simplifica munca fiecăruia din oamenii de teatru și ce calitate de spectacole ar avea Bucureștii, dacă doi la sută din Bucureșteni s'ar duce la teatru de patru ori pe an!

Perfecțiunea teatrului Stanislavski, înainte și după război, se datorește în mare parte, faptului că fiecare piesă avea asigurată câteva sute de spectacole, deci piesa următoare putea fi repetată câteva luni în șir.

Parizianul Gaston Batty, animatorul trupei dela Montparnasse a făcut o sută de repetiții cu «Madame Bovary», piesă în douăzeci de tablouri, pe care o joacă acum.

Trebuie adus la teatru un neam de oameni cu totul nou, nu snobii premierelor și cele câteva mii de spectatori obișnuiți, sătui de

actorii pe cari li văd mereu, al căror glas și fel de a juca ei le cunosc de ani întregi și nu le mai dau senzația de inedit, înmănarea care transformă toate și înfrumusețează. Un public proaspăt, virgin, care să primească și să se inflăcăreze de tot ceea ce petrece pe scenă, suflete calde, entusiaste, plină de credință, nu blazații fotoliilor și ai lojilor căptușite cu roșu.

Am vrea se vedem la teatru tot tineretul acesta inimos, care se îmbulzește în stadioane. El ar participa la spectacole, aplaudându-și favoriții, apărându-i, ridicând în slavă pe cei cari l-au emoționat. Și ar veni atunci de dincolo de rampă, i-ar răspunde un ecou generos, un suflu magic, o credință, un entuziasm, o înfrigurare, o transfigurare dusă până la sublim.

Nu putem cere actorilor să-și stoarcă tot sângele, toți nervii, toate lacrimile, — iar noi să stăm confortabili în sală, indiferenți la ceea ce petrece pe scenă, fiindcă, dragă doamne, suntem tare pricepuți și am văzut ehei la viața noastră, lucruri mult mai teribile, în materie de artă scenică!

Dar tineretul vine tot mai puțin... Spectacolele frumoase, cu prețuri foarte ieftine jucate ziua, nu-l atrag. Criza teatrului se accentuează... Nici un interes în jurul mișcării noastre artistice.

Mulți nici nu știu cum s'a început stagiunea de iarnă și dacă în presă n'ar fi rășbit știrea că primăria l.terzice spectacole într'un local care amenință cu prăbușirea. — toată lumea ar fi fost convinsă că Opera cântă în fiecare seară. Fiindcă nici atunci când joacă, nu se prea știe în oraș.

Unii cred că filmul e devină că nu mai vine lumea la teatru. Li se pare că cinematografele răpesc spectatorii. Se prea poate. Mi-aduc însă aminte că epocile cele mai înfloritoare ale teatrului au mers paralel cu prosperitatea ecranului.

Cinematograful a fost un aliat al teatrului. El a învățat lumea să iasă din casă. Socotesc că marea dușman al spectacolului și al cărții este doamna sau domnul Radio, care ține lumea acasă și o alimentează cu muzică teatru și conferințe, fără să-i ceară nici un efort. A citi, răsfoind foaie după foaie, este, totuși, o corvoadă. A te asigura de bilet, a te îmbrăca, a căuta trăsura, a aștepta tramvaiul ca să te duci la un concert, la o dramă, așederea. În vreme ce emisiunea de sunete o ascuți culcat, mâncând, fumând, jucând cărți, între prieteni ori singur, foarte comod, la gura sobei, în halat și papuci sau chiar în goana automobilului.

Ne ducem mai bucuroși la cinematograf decât la teatru. Din o mie și unul de motive.

E mai eficient. Cere mai puține pregătiri: nici toaletă, nici oră fixă.

Satisfacă dorul de noutate și de aventură al publicului. Interpretii, peisagiul, limba se schimbă mereu. Din inima civilizației cu l. xul și dinamismul marilor metropole, filmul te-aruncă'n țări exotice, cu vegetații luxuriante, cu oameni primitivi, cu viața junglei și-a fundului de oceane. Si nici un decor nu e de carton, ca la teatru.

Actorii au vârsta și fizicul rolului, căci se aleg după necesitățile scenariului. La teatru, unde trupa e stabilă, interpretul reprezintă în mod aproximativ personalul vizat de autor; veșnic același, nu-ți vei crede astăzi că e Hamlet, când aseară a fost Rică Venturiano iar mâine va apare într-o comedie vieneză. La cinematograful comedia vieneză vine din Viena, iar piesa cu fantome din Londra. La teatru, sub manta cernită a lui Hamlet, nu odată vei întâlni pe Rică Venturiano.

O mare pacoste a teatrului e antracul. Ai trăit o jumătate oră în mirajul rampei. Ai făcut cunoștință cu oamenii-ficțiune, ai început să crezi în ei, suferințele sau numai preocupările lor încep să te intereseze, ești gata să te identifice cu pasiunile lor, cu bucuriile și necazurile fiecăruia.

Dar cortina se lasă. În sală se face lumină. Antrac. Ființe aveau îți solicită atenția. Nu se poate să nu întâlnești un cunoscut. Vă întrebați, reciproc, de sănătate, ce mai nou, ce face familia respectivă. Pe urmă vine chestia guvernului, a leului, a Spaniei și cine a otrăvit pe Tită. Clopoțelul sună. Mai deranjăm o serie de clienți reluându-ne locul. În sală se face întineric. Cortina se ridică peste domni și doamne machiate, cari continuă povestea întreruptă mai acum un sfert de oră. Dumneata intrucâtva ai uitat această poveste. Ți-o aduci aminte. Încetul cu încetul și când să te emoționezi și să te pasionezi de noua întorsătură a acțiunii, ești trimis la plimbare în foyer, pentru schimbarea decorului.

Trei sau patru antracuri. Piesa a fost tăiată în bucăți ca o rămă. Fiecare bucată de rămă mișcă, dar făptura a fost ciopărită, suflul a murit.

Zidite mai mult pentru spectatori decât pentru actori, pentru antrac decât pentru acțiune, vechile și frumoasele teatre latine, cu pluşul, aurăria, candelabrele și picturile lor, erau destinate burgheziei bogate, aristocrației. Astăzi se duce la spectacol cu totul altă lume. Teatrul «bonbonieră» s'a demo-

dat ca zorzoanele și pălăriile de demult. Tot interesul, toată fantasmagoria s'a mutat pe scenă.

Sala trebuie să fie anonimă. N'am venit pentru ea. Am venit pentru ceea ce se petrece dincolo de noi. Să suprimăm antracul. Unul pe seară ajunge. Filmul a învățat pe spectator să stea atent două ore. De ce n'ar sta și la teatru o oră și jumătate, fără să se scoale și să iasă de trei — patru ori în foyere?

* * *

În vreme ce localurile de cinematograful modernizează, ale teatrului rămân aceleași dinaintea războiului. Nici o inovație tehnică. Decoruri plastice, greoaie, cari se schimbă încet și potolească interesul. Publicul tușeste șopteste, se frământă pe scaun. Lungile schimbări de cadru descurajează pe actor, care și-a mobilizat toată atenția, toate sensibilitatea, toți nervii în slujba eroului interpretat. În loc să se desearce ca un treznet, pe scenă, — își cheltuiește temperamentul în culise, așteptând, se dezacordează lent ca o vioară la umezeală, își evaporază impetuositatea și intră în arenă bleg și rece ca'n viața cea de toate zilele: personagiul și l-a uitat în culise, lângă pompier.

* * *

Multiple sunt avantajele actorului de film. El e ales, dela început, după chipul și asemănarea eroului. Regisorul îi va folosi și va pune în valoare, cât mai mult, calitățile: o privire expresivă, un surâs fermecător, piciorul fin al unei femei. Actorul pe gamba perfectă o va arăta cât mai des, dacă chipul nu-i este prea grațios. Vedeta cu dinți frumoși va zâmbi mereu, cu genunchii disimulați, în dosul unui fotoliu, atunci când piciorușele ei nu pot rivaliza cu propriu-i surâs.

O dungă de amărăciune la colțul gurii va veni mereu pe ecran, când regisorul abil a descoperit această particularitate la o viitoare stea, iar steaua cu silueta armonioasă se va preumbla neconștient, legănând

pe talia și umerii armonioși etole, rochii, blănuri scumpe...

În momentul de mare emoție când eroina trebuie să plângă, aparatul se apropie. Fața întreagă acoperă ecranul: nările palpită ușor, gura se crispează, iar lacrima de glicerină se ivește în colțul ochiului, se prelinge pe obrazul victimei și ne picură pe inimă ca o mărgea de plumb topit.

Cum va obține același efect actorul sau actrița care joacă pe scenă, pierduți într'un decor imens, printre mobile și decoruri mai mari decât în realitate?! Câte eforturi trebuie să facă bietul scamator din fața rampei ca să obțină a zecea parte din pateticul celui de pe ecran!?

Actorul de cinematograful e fotografiat în momentele cele mai expresive, e luminat violent, joacă meru pe primul plan, are o priză dirctă, imediată; decorul e prins sau alcătuit la paroxim, — sinteze de poezie și dramatism plastic.

Filmul întreg e o procesiune de momente culminante ale interpreților, o succesiune de viziuni alese și dinamizate, așa după cum vocea e sonorizată la potențe pe cari scena nu le poate furniza.

Iată de ce la teatru, o dramă, în cadrul ei monoton, cu pregătirea ei înceată ne aduce aminte și ne plictisește ca un ralenti de film prelungit la infinit...

* * *

Tehnica milenară s'a schimbat. Ecranul ne impune, ne învață expresii noi. Începând cu autorul, care într-o operă trebuie să acumuleze mult — ai multe fapte decât până ieri și mult mai puține vorbe sfârșind cu actorul, care e obligat să joace mult mai intens și mult mai aproape de public, în plină lumină, într'un ritm vioi, energic colorat, — toți cei ce am rămas credincioși de voie de nevoie, artei dramatice din veche moștenită, ca să nu pierim, va trebui să căutăm formule cât mai apropiate de ale noului nostru învățător: filmul.

Victor Eftimiu

Mihail Cogălniceanu

a fost o figură dominantă a secolului trecut (1817—1891). Studiind în Germania, a adus în țară idei democratice apusene. În 1840 scoate revista «Dacia literară», în a cărei prefață își expune planul de a avea «un repertoriu general românesc». Astfel Cogălniceanu realizează o unitate culturală, înainte de cea politică. El cere scriitorilor români din toate ținuturile, să trateze subiecte luate din istoria, obiceiurile și peisagiile diferitelor provincii române. Sistemul de traduceri al lui Eliade Rădulescu și Asachi, e lovit.

Era timpul ca literatura noastră să-și creeze un făgaș temeinic, desbărându-se de influențe străine și de exagerările curentului latinist.

Cogălniceanu n'a reușit ca poet, însă în rolul său de îndrumător cultural a dat roade. Din curentul proaspăt pe care l-a pornit, fac parte scriitorii de seamă ca Alecsandri, Bălcescu, Negruzzi, Russo.

Titlul și ținuta «Daciei literare» n'au plăcut cenzurii rusești, deaceia ea n'a dăruit. La fel s'a întâmplat cu «Propășirea» scoasă de Cogălniceanu, Ion Ghica, și V. Alexandri

(1844). Aceiași au înființat «Bucovina» în Cernăuți (1848) și «România viitoare» la Paris (1850). O revistă a lui Cogălniceanu, care a durat mai mult, a fost «Steaua Dunării» (1855—1859).

Acest om de cultură întinsă și înțelegere largă nu s'a mulțumit să îndrumeze și să critice pe scriitori, dar le-a pus la dispoziție material de inspirație, publicând documente și izvoare românești necunoscute, în «Arhiva românească». Tot el a strâns într-o colecție acele prețioase «Letopisește ale Țării Moldovei». Ca istoric, își dădea seama de valoarea acestor cronici vechi. Ca om de știință, studia storiile nepărtinitor, păstrând adevărul și ocupându-se de starea socială a țăranimii, deplânsă de cronicari atât de des.

Cogălniceanu a jucat și un însemnat rol politic, cu ocazia revoluției din 1848, când scrie «Dorințele partidei naționale din Moldova», în 1859 la unirea principatelor, și în 1864. El luptă pentru următoarele reforme: improprietățile țăranilor, secularizarea averilor mănăstirești și desființarea robiei țăranilor. Era întâiul prim-ministru democrat. Talentul retoric al lui Cogălniceanu i-a creat fama de orator. În 1843 ține un

«Cuvânt introductiv» pentru, deschiderea cursului de istorie națională în Academia Mihăileană, prin care arată importanța istoriei. Un neam învață din istoria trecutului său, care e rezultatul vârstei și experienței lui. Izbândă dela Călugăreni trebuie să găsească un răsădit mai viu în suflul nostru decât cea dela Maraton. Fiind un bun patriot, cuvântarea sa e străbătută de avânt, sinceritate și convingere. Afară de discursul academic, el a creat și discursul politic «Pentru îmbunătățirea soartei țăranilor 1862». În 1859, cu prilejul alegerii lui Cuza Vodă, rostește: «la legi nouă, om nou».

Prin activitatea sa culturală și politică, Cogălniceanu a ajutat la înfăptuirea visului său de propășire a patriei, pe care l-a văzut împlinit până la sfârșitul vieții.

R. C.

DISCUȚII ȘI RECENZII

„Scriitorul este și rămâne cetățean“

ne amintește d. Eugen Herovanu în primul d-sale „Caiet săptămânal“ intitulat semnificativ „Destinația literaturii și răspunderea scriitorului“.

Pornind dela inițiativa guvernului de a dăruia presei și cetățenilor o lege de sugrumare a libertății scrisului, d. Eugen Herovanu ridică problema atât de actuală a răspunderii scriitorului, a omului de litere și de știință, față de omenirea ce se frământă și luptă pentru idealurile sociale și politice concrete.

Datoria scriitorului este de a se apropia de social și de politic, de a servi universalul și spiritualul prin contopirea artei sale cu durerile, bucuriile și aspirațiile grupului uman din care face parte. „Arta, literatura, scrierile de tot felul, sunt produsul vieții sociale, în permanent raport cu aceasta, în funcțiune de mediul pe care-l influențează în aceeași măsură în care și suferă influența lui“. Scriitorul nu se poate rupe de mediul și timpul lui. Chiar ce se izolează în „turnul de cristal“ și își închină operele lor artei „pure“, au prin aceasta o poziție politică și socială față de frământările omenirii.

D. Eugen Herovanu se îndreaptă împotriva tezei pe care acum zece ani o susținea scriitorul francez Julien Benda, precum că omenii de litere și de știință cari apar ca atare în arena politică trădează misiunea lor de a opune preocupărilor materiale și imediate ale vieții, drepturile și aspirațiile spiritului. Trebuie să subliniem că Julien Benda nu mai susține astăzi teza sa de acum zece ani, ci a devenit un scriitor-cetățean. Mai mult încă, a devenit un scriitor-cetățean luptător de avangardă. Subscriem cu totul la demna afirmare a d-lui E. H. „Scriitorul este și rămâne cetățean; interesat la toate câte privesc viața la care participă; dator mai ales a nu privi cu indiferență la ceea ce se petrece în jurul său.“

În numele misiunii și răspunderii pe care scriitorul o are, d. E. Herovanu reclamă—cu ocazia pregătirii înăbușirii prin lege a cavăntului scris—libertatea deplină pentru scriitor de a servi prin arta sa idealurile naționale și sociale ale multimilor.

Împotriva revizuirii tratatelor

găsim, tot în primul „caiet săptămânal“ al d-lui Eugen Herovanu, rezoluția luată de Comitetul Central al Uniunii muncitorilor și țăranilor maghiari din România (M. A. D. O. S.). O reproducem căci reprezintă o frumoasă manifestare de conștiință democratică și cetățenească a unei organizații importante față de discursul provocator al d-lui Mussolini.

„Discursul dela Milano care a provocat în toate țările pacifiste și în special în cercurile democratice din România o indignare profundă, nu este altceva decât expresia clară a tendințelor războinice ale imperialismului fascist din Germania și Italia, de a pune într'un nou jug colonial țările dornice de pace din basinelul Dunărei.“

Un război revizionist al fascismului italian și german ar însemna o nouă vărsare de sânge a poporului maghiar din România alături de poporul român și nici într'un caz o viață mai bună de libertate. Astfel de „drep-tate“ populația maghiară din România nu o dorește, căci amintirile măcelului din 1914 nu se pot uita, când sute de mii de maghiari alături de poporul român grădelean au sângerați în interesul imperialismului german.

Din acest război, ca din orice război imperia list poporului s'a ales numai cu suferințe noi.

Tocmai din acest motiv, interesul populației maghiare din România pretinde ca să ia o hotărâtă împotriva planurilor războinice ale fascismului germano-italian. Suntem prietenii păcii și ai libertății în al căror interes vom fi gata să întindem mâna frățască poporului român și celorlalte naționalități din România în apărarea „unității și a libertății“.

Prin aceasta, în colaborare cu popoarele din Bazinul Dunărean și cu marii noștri aliați pacifiști să împiedicăm noul măcel și transformarea acestor teritorii într-o colonie a imperialismului german și italian.

Atunci când declarăm acestea, trebuie să accentuăm cât mai hotărât ca Uniunea minoritarilor și țăranilor maghiari din România (M. A. D. O. S.) nu încetează nici un moment să-și ducă lupta pentru câștigarea tuturor drepturilor naționale ale populației maghiare din România, asigurate și în tratatele de pace. Contribuim cu toate puterile noastre pentru realizarea unui regim democratic în România, care să asigure dreptul de a dispune în mod liber în orice chestiune care privește viața poporului maghiar din România.

Numai astfel se poate pe deplin asigura destinul păcii“.

O Importantă anchetă sociologică a unui medic primar

D. dr. M. Enescu, inspector general sanitar și medic primar al jud. Roman se dovedește a fi un bun slăjbaş ce vede dincolo de marginile pe cari aparatul burocratic administrativ îi permite și cată a lua în atenție cercetare condițiunile reale ale populației în mijlocul căreia trebuie să exercite misiunea d-sale sanitară. D-sa a constatat că sănătatea publică și igiena se află astăzi într-o stare mai rea decât înainte de război, că mortalitatea infantilă, bolile sociale, etc., sunt la un nivel înspăimântător de ridicat.

Acest lucru l-au constatat și alții înaintea d-lui dr. Enescu și nu constituie noutăți nici pentru profani. D-sa nu s'a mulțumit însă cu aceasta ci și-a pus întrebarea de cea mai mare importanță: întrucât starea economică actuală a populației rurale justifică situația ei sanitară și igienică.

Pentru a răspunde la această întrebare capitală, a întreprins, în calitate de medic primar al jud. Roman, o anchetă destul de minuțioasă relativ la resursele materiale a 100 familii țărănești, mici proprietari de mai puțin de 6 ha. (Familii cu mai puțin de 6 ha. precum și cele fără pământ sunt în număr de 41.911 față de totalul de 44.107 familii din jud. Roman). Constatările obținute sunt redată în lucrarea „Situația economică a populației rurale în raport cu sănătatea publică și igiena“.

După o foarte bogată și amănunțită documentare bazată pe studierea statistică a veniturilor fiecărei familii, a bugetului familial, a posibilităților de plasare a recoltei, etc., d. dr. M. Enescu ajunge la concluzia că starea economică a populației este precară, echilibrul bugetului familial nu se menține decât cu prețul a numeroase privațiuni și neglijarea igienei.

Pentru remedierea stării proaste a sănătății publice și a igienei d. dr. Enescu este de părere că se impune, pe deoparte organizarea—cu cheltuiela Statului— a profilaxiei bolilor sociale și a puericulturii iar de altă parte,

crearea de centre medicale unde țăranii să beneficieze de medicina curativă.

Lucrarea d-lui dr. M. Enescu, prin bogăția documentară și seriozitatea anchetelor realizate, reprezintă un important aport de material sociologic.

Istoria poporului român

nu a fost încă cercetată în lumina teoriei materialismului istoric. Deaceia lucrarea d-lui Scarlat Calimachi „Trecutul norodului românesc în lumina adevărului“—lucrare în care aplică metoda născută din materialismul istoric unor fragmente din istoria norodului românesc—are o valoare deosebită. D. Scarlat Calimachi constată că scopul final al istoriografilor noștri—în metoda de a strânge materialul și de a-l prelucra—a fost de „a ascunde adevărul care ar putea dauna concluziilor dorite, voite și trebuincioase unei clase sau chiar unei infime părți din omenire.“

Intemeierea principatelor Munteniei și Moldovei—datorită năzuințelor sociale ale țăranilor din ținuturile Banatului și Transilvaniei de a scăpa de jugul feudal apăsător—epoca lui Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul, Constantin Brâncoveanu și perioada fanariotilor, sunt prezentate de d. Scarlat Calimachi într-o lumină nouă în care stările sociale și dinamismul maselor sunt creatorii istoriei și explică măreția sau decăderea unor timpuri și unor conducători.

Două capitole speciale se ocupă de răscălele țărănești până la Horia, Cloșca și Crișan precum și de răscăla acestora.

Trei gravuri în lemn executate de d. A. Mărculescu—chipurile lui Horia, Cloșca și Crișan—împresă artistic și simbolic, prin figurile lor aspre tăiate în granitul istoriei poporului român, suflul lucrării d-lui Scarlat Calimachi care va provoca desigur vii comentarii din partea istoricilor „oficiali“ ale căror puncte de vedere sunt răsturnate.

Afară numai de cazul când istoricii noștri oficiali nu vor socoti mai prudent să treacă cu vederea cercetarea în lumina adevărului, a trecutului poporului românesc“.

Sociologie românească

(No. 10 Octombrie 1936)

Pentru întâia oară dela apariția revistei, Institutului Social Român, ne sunt prezentate datele fundamentale culese de echipele studențești privind organizarea și rentabilitatea exploatațiunilor agricole.

D-l D. Ticulescu prezintă observațiunile bazate pe datele a 9 bugete țărănești alese din totalul de 60 câte au fost încheiate în com. Șanț (Năsăud) în toamna anului 1935.

Putem studia—în sfârșit—sprijiniți pe constatările amănunțite de monografie sociologică, organizarea economică a gospodăriilor cu 40—50 jugăre, a celor cu 14—20 jugăre și a celor fără pământ.

Începutul se face cu datele obținute în com. Șanț (Năsăud). Vor urma oare și datele obținute în alte comune și regiuni? Imensul material cules prin monografiile sociologice ale I. S. R. ar putea—dacă ar fi pus la dispoziția cercetătorilor—să ne răspundă în ce măsură a pătruns capitalismul în agricultură, cât de înaintat este procesul de diferențiere de clasă la sate, cât de dezvoltat este proletariatul agricol a cărui existență se mai găsește unii s'o tăgăduie.

Șt. Voicu

Expozițiile din toamna aceasta

Pictura care în ultimii ani își anunța vernisajele la 1 Septembrie, a început anul acesta printr-o modestă și neobservată manifestare la Dalles, pentru a inaugura noul an deabia în după amiaza lui 3 Octombrie cu deschiderea Salonului de toamnă la Mozart al Asociației Artiștilor Plastici din România C. A. R. (Curentul artistic românesc).

Pentru că această grupare după 5 ani de existență a reușit anul acesta să realizeze un fericit ansamblu, credem că ar fi necesar să-i discutăm viața pe care o poate duce și șansele pe care eventual le-ar putea ajunge.

Se știe că toată activitatea noastră plastică într-un an se reduce la 2 saloane oficiale și la expozițiile personale ale artiștilor. Problema salonului oficial poate fi discutată multiplu din punctul de vedere cum Ministerul Artelor înțelege să-și achite misiunea. O operă de binefacere pentru artă și artist e vizibil în afara preocupărilor autorizatului lor.

Asociația noastră de pictură își depune cartea de vizită odată pe an. Restul timpului dispare fără să i se poată auzi cel mai ușor strănut. Numele impresionant nu-i justifică absolut cu nimic existența. Pentru că o asociație a artiștilor plastici din România, de care se simte atâta nevoie, nu înțelegem să se oprească exclusiv la o închegare anuală de pânze, iar odată cu închiderea salonului să nu i se poată urmări nici un fel de activitate.

Marea majoritate vrea să cunoască arta timpului în care trăște. Acestei majorități trebuie să-i se dea toată atenția punându-i-se la dispoziție o bună revistă de artă cu toate credințele noilor generații de artiști. În felul acesta își va putea ușor da seama că problemele rezolvate altădată nu-și mai găsesc o valabilitate în zilele noastre și că rezultatele obținute astăzi nu reprezintă efectele unei degenerări ci produsele unei evoluții firești.

O asemenea expoziție n'ar mai fi privită cu atâta indiferență, iar numele unor *Giucurencu, Sevastian, Stoica, Zănea, Văntătoru, Iosif, Sorin, Ionescu, Popescu-Ghimpu, Nicolae, Doucet, Anghelufă, Popovici, Jiga* și alții, s'ar bucura și de prestigiul asociației.

Drumul acesta e însă prea lung și greu de străbătut. E nevoie de muncă și seriozitate. Și e tare greu să le îmbrățișezi pe amândouă.

***

A doua zi, Duminică, Dallesul și-a deschis toate ușile în într-o plăcută atmosferă de tineresc entuziasm, Elena Popea, Boris Caragea, Lena Constante, George Barbieri și Jean Nicolescu prezentau într-o demnă tinută ultimile lor lucrări.

Pe D-na Elena Popea o urmărim în ultimii ani cu tot interesul. E cea mai serioasă importatoare a peisagiului îndepărtat căruia oferindu-i specificul farmec știe să-l susțină într-o frază plăcută de armonii. Am dori ca tocmai acum în această splendoare a perfecțiunii să ne prezinte mai mult peisagiul românesc cu toate frumusețile și tainele lui. Și dorim asta, pentru că pânzele transilvănene din ultima expoziție ne îndreptățesc să reclamăm mai mult acest peisaj. Ar însemna un aport strălucit pentru o pinacotecă pur românească.

După o muncă neobosită de doi ani, *Boris Caragea* reapare. Curiozitatea unei noi manifestări o aveam încă dela prima expoziție când se observau ușor intențiile acestui mare artist de a se opri în fața celor mai

variate probleme ale vieții. Expoziția de astăzi ne-a confirmat presupunerile. Cu o forță stăpânită, reușind să domine cu multă înțelegere liniștea unei forme și frământarea ei în ritmul adecuat, *Boris Caragea* reușește să împlinească o unitate perfectă în care viața își deapănă durerea și fericirea. Învingând natura și prăbușindu-se în fața ei, omul lui *Boris* ne-a furat timp îndelungat.

Am privit mult ilustrația și miniatura d-rei *Lena Constante*. Lucrate cu multă sensibilitate și delicatețe, rezultatele obținute în acest domeniu deschid d-rei *Constante* varii perspective.

Balcicul l'a binecuvântat pe d. *Barbieri* clarificându-i paleta și dându-i posibilitatea desfășurării unor plăcute acorduri cromatice. Acum, după ce i-a spălat ochii și sufletul, ar fi de dorit ca drept recunoștință să-l mai viziteze odată ca să-i simtă mai mult duhul. Asta nu înseamnă că expoziția d-lui *Barbieri* a fost lipsită de interes. Dimpotrivă. Faptul însă că îndrăsnim să afirmăm acestea, ne trădează încrederea în incontestabilele sale merite.

D. *Jean Nicolescu*, revine cu același material. Nu i se poate tăgădui tehnica extraordinară pe care o posedă.

Lipsește în-a savoare vasului privit izolat. Numai o plăcută privire de ansamblu.

Lângă d. *Nicolescu*, a vernisat peste câteva zile și d. *Dem. Berea*. În același spirit ca acum 3 ani cu o culoare însă mai bine simțită și plasată, n'a părăsit încă mediul restrâns al preocupărilor sale. Poate împrejurările actuale îl favorizează neterminată dialectică. O împietrire exagerată tocmai în această epocă de formare, credem că i-ar putea deruta progresul. Fără a fi un junghiu, fraza aceasta constată realitatea dincolo de succesul imediat.

A treia expoziție a d-rei *Ioana Giosan* ne-a dăruit pur și simplu. Progresul față de debut ne întărește credința în realul talent și nedesmințita putere de muncă pe care tânărul artistă, deopotrivă, le posedă. Tocmai acest progres, anulând complet celelalte două manifestări, ne permite să ne oprim puțin în fața acestui sănătos talent. Cunoaștem modul cum privește d-ra *Giosan*, pictura. Și în fața raționamentelor sale știm că o intervenție din afară e imposibilă. Ținem totuși la o paranteză pentru că îi simțim o posibilă influență în atitudinea d-sale de mai târziu. Însăși expozanta mărturisea cu o vădită satisfacție că nu-și mai regăsea puterea elogiilor în persoanele entuziasmate la prima expoziție dela Mozart. Un fapt îmbucurător.

La Ateneu s'au odihnit o lună, *Litteky* și *Kraus*. Păcat că n'au fost destul vizitați. Pictura lor ar fi înveselit multă lume.

Noembrie își schimbă total, aspectul. Nivelul ridicat al lunii precedente scade pentru a delecta marea public. Acesta își găsește o deplină satisfacție în dd. *Kimon Loghi, Isachie, Filotti-Atanasiu* și alții sfătuiți parcă într'adins să-și dea rendez-vous. În masa aceasta de realizări mult reduse ca valoare artistică, entuziasmul mediocrului gușt înmormântează două mari speranțe ale plasticei noastre. D-ra *Eugenia Doucet* se resemnează, iar sculptorul *Ion Popovici* care va rămase în urmă la noi, vinde după lună o singură bucată. Aceste constatări ne îngrozesc. Mentalitatea redusă și imposibilitatea ei de a părăsi jucăria, înăbușe drumul celor mai sincere și evidente talente. Românul

încă nu simte nevoia să intre în expoziții, iar când intră indiferent dacă e sau nu în-truit, bălbăie cele mai caraghioase preferințe. Gustul lui limitat în materie de artă a creat o atmosferă cu care artistul trebuie să-și chinie clipele importante și hotărâtoare ale vieții.

Înainte când nu aveam artiști, bursele cădeau peste capetele tuturor cabotinilor; astăzi când îi avem, lipsesc. Așa se explică socurile uriașe pe cari tronează toate pupezele artei, sfidând cele mai capabile elemente ale noilor generații.

Mai putem vorbi acum despre *Ion Popovici, Eugenia Doucet, R. Iosif, Anatol Vulpe* și d-na *Orășanu*?

Atelierul marelui nostru sculptor *Pacurea*, par a repeta tragedia maestrului care toată viața, strângulat de ignoranța celor mari, a pierit fără să ne lase o cât de redusă bucată de bronz la vre-o răspântie, dovedindu-ne că a existat pe acest pământ printr'un mormânt la Bellu și vre-o două muzee. Cu deosebirea numai că tragedia nu va mai îngropa unul singur, ci pe toți cei vor trece pragul acestui atelier.

Asta-i pocăința și binefacerea unui Minister care-și recunoaște probabil o nedreptate.

***

Aproape că nu recunoaștem Salonul oficial de desen și gravură. În afară de apreciable organizare ușor simțită în desenele tinerilor, prezența unora din maestrilor a căror autoritate de mult stabilită constituie una din cele mai serioase garanții, contribuie mult la reușita salonului. *Iser, Tonitza, Petrascu, Steriadi, Bunesu, și Teodorescu-Sion*, patronază frumoasele intenții ale unor *Băltatu, Zlotescu, Phoebus, Siegfried, Stoica, Berea, Băjenaru, Droc, Păncu, Doucet, Coșea* și alții.

Nu ne vom ocupa de expozații în parte pentru că despre majoritatea celor cari într-adevăr merită atenție, am scris sau vom scrie cu prilejul expozițiilor personale. Ceeace ne preocupă, este semnalarea lipsei de atenție față de gravură. Salonul n'a satisfăcut nici odată arta aceasta. A fost întotdeauna asvârlită sau în sala mică pe care ne bucurăm că n'am mai întâlnit-o, sau cum este acum, prin toate colțurile. Nu pricepem această prigoană. Gravura după câte știm, n'are nimic degustător și nici nu poate fi o piedică, așa cum se pare, în cadrul acestui salon. Dacă se constată într-adevăr numărul prea redus al artiștilor preocupați de gravură, nu credem totuși că e fericit procedul juriului de a o neglija cu atât mai mult cu cât numele prea puținului îndrăgostit de aristocrația acestei arte, trec neobservate în restul încercărilor. Menționăm pe cei mai importanți: *R. Iosif, G. Naum, H. Teodoru, V. Dobrian, și N. Brana*.

Brana.

Un nou vlăstar al Ardealului se afișează cu multă autoritate prin linoleurile expuse în actualul salon. După *Vlasio, Giscă, Dobrian* și *Bilțiu Dăncuș, Nicolae Brana* completează elita artiștilor de dincolo de munți.

Aducând cu tineretea și vigoarea sa triumful unei arte adevărat românești formată la Cluj lângă *Ciupe, Bogdan și Demian*, acest nou succes nu poate decât să c nfirmă încă odată nepuimabilele forțe ale Ardealului.

E. Drăguțescu

Educația lecturii

Se citește puțin. Extrem de puțin.

Și puținul acesta se citește pe deasupra fără nicio alegere, fără nicio distilare critică.

Și încă un defect: cine citește este intelectualul fără mijloace, fără existență sigură, nevoit să facă eforturi eroice. Goana după profit a bogătaşului nu îngăduie în-deletniciri literare și științifice; onoare excepțiilor!

Alta ar fi configurația culturală a lumii, dacă dotății ar putea ieși din anonimatul unde îi ținește mixeria și s'ar consacra visului liber, cercetării odihnite, sintezei superioare. Cât de mult s'ar umaniza «civilizația» asta de fațadă!

Dar să nu ne luăm sborul spre stele, ci să rămânem pe pământ. Să vorbim nu despre ceea ce ar trebui să se împlinească, ci despre ceea ce este realizabil.

Să se facă educația cititorului, în familie. În bibliotecă, în școală. Să nu se confie timpul exclusiv cu cărți de fantazie și aventură, de extraordinar și de beție a simțurilor, ci să se cultive gustul pentru adevărata operă de artă, alternându-se cu lectura cunoștințelor exacte. Școlarul și studentul să se deprindă din vreme cu descifrarea problemelor cosmice, morale, filosofice. Să nu împuiem capul crud al tânărului cu exclusivitatea instinctelor bolnare. Paralel se va avea grija să se întregiască grija conștiinței biologice, pentru a se face efortul proporțional, necesar conservării forțelor spirituale și fizice.

Și încă ceva:

să ieșim din minciuna statisticii diti-ramice a bibliotecilor publice, căci ele nu există decât ca monopolul de desfacere al autorilor favoriți.

E injust, e demoralizator, e prejudiciabil față de atâtea talente ofensate de ofensiva celor cu legături personale întinse și monopolizatoare.

Horia Trandafir

Redacționala. — Cu prilejul încheierii anului al 13-lea de apariție, fimem să trimitem o caldă strângere de mână tuturor cititorilor devotați, cari-șida seama de valoarea cuvântului liber, apreciază studiile obiective și stau strâns în jurul steagului vechiu de idei pe care l-a ridicat «Societatea de mâine» în cultura românească.

Singura noastră satisfacție este păstrarea independenței, susținută de un mănunchiu viguros de publiciști inițiați și de un public cititor de înalte calități morale.

Intrăm cu n-rul viitor în anul al 14-lea de apariție, continuând cuprinderea frământărilor contemporane în modul cel mai loial și încercând sintezele cele mai largi de încheieri și prevederi sociale.

Sociologia actualității ne va ghida pe drumurile cele mai aproape de adevăr...

Administrativă. — Rugăm pe toți bunii noștri abonați și cititori să nu întârzie cu remiterea sumelor, căci siguranța plăților este condiția esențială a apariției regulate.

Fiecare număr trimestrial din 1937 va avea exact 40 pagini și va apărea cu regularitate desăvârșită și în excelențele condițiuni cu cari am deprins publicul românesc, care are în «Societatea de mâine» nu o publicație uscată, searbădă, romanțioasă și fără tiraj, ci o revistă plină de miez și de mare circulație socială.

Trei evenimente politice

de o deosebită importanță s'au desfășurat în toamnă, vizând cimentarea legăturilor între cele trei state ale Micii Antante. În Septembrie cei trei miniștri de externe: V. Antonescu, Stoiadinovici și Krofta s'au întrunit la Bratislava, au reexaminat problemele zilei și au stabilit din nou comandamentul unic al directivelor impuse de situație. În Octombrie, Regele României a fost primit cu fast deosebit în Praga (vizitată în 1601 de Voevodul Mihai Viteazul). Cehoslovaci au organizat o primire extrem de afectuoasă Regelui nostru, ca un semn evident de atașamentul opiniei publice din republica vecină față de noi. Iar la 1 Decembrie delegațiuni parlamentare cehoslovace și jugoslave — compuse din cei mai de seamă mandatarii ai celor două popoare — au participat la aniversarea unirii proclamate la Alba-Iulia în sedința solemnă a corpurilor legiuitoare române. Înmănușchiera mai strânsă a celor trei state este de mare folos în actuala nesiguranță europeană. Iar înțelegerea de ordin extern politic, trebuie adăncită și în domeniile economice și culturale, pentruca o vie circulație dela popor la popor să întregiască opera de interes politic. Cehoslovaci au și întemeiat o «centrală economică» în Praga pentru a lua sub studiu schimbările posibile de produse și a provoca o accelerare a industrializării statului român. E o direcție simpatcă și de perspective minunate, cari ar înălța standardul de viață al maselor românești.

Jubileul de 75 al „Astrai”

În Septembrie au avut loc în Blaj festivitățile jubiliare ale bătrânei «Astra» cu ocazia împlinirii celor 75 ani de existență. Zeci de mii de oameni au plecat spre Blaj cu trenuri speciale. Regele a onorat cu prezența serbările, improvzând și un discurs prin care rememora virtuțile sufletului ardelenesc întruchipat mai ales de către dascăli. S'au rostit și alte cuvântări elogioase de către reprezentanții guvernului și ai instituțiilor culturale de stat și particulare. Toată lumea a prezintat prinos de admirație și recunoștință. Nimic n'ar fi mai firesc decât ca «Astra» să fie pusă în situația de a putea lucra, de a nu fi concurată loial,

de a-și regenera mijloacele și alege oameni capabili să se potrivească nevoilor timpului. Consecvență față de «Astra»! Nu două atitudini, ci o morală unică! Să i se dea «Astrei» ceea ce i se cuvine și în virtutea trecutului și în întrebuințarea popularității sale fără seamăn. Noi am publicat o broșură specială cu chestiunile grele ale difuzării culturii la sate prin «Astra». Nu înțelegem să revenim. E momentul aci, de a se pretinde sinceritate și corectitudine față de «Astra», fără de care este imposibil de conceput o promovare culturală în marile teritorii ale Ardealului și Banatului.

Origina Clujului

Bătrânul gazetar ardelen d. Teodor V. Păcățianu publică în noul festiv al *Patriei* un prea interesant articol despre originile Clujului. Sprijinit de dovezi istorice d. Păcățianu afirmă, că înainte cu 600 ani a luat ființă o abație a călugărului Claudius. Kolosmonostor înseamnă: mănăstirea lui Claudius. Locuitorii băștinași (clasa guvernantă) erau români și unguri cari formau o comunitate de înțelegere de multă vreme, poate de îndată ce clasa conducătoare a armatei lui Tuhutum a căzut la pace cu românii după înfrângerea lui Gelu (sunt urme veridice despre acea «universitas regnicolarum hungarorum et valachorum in pribus Transilvaniae»). Că etimologia Clujului din Claudius este exactă, se demonstrează și prin denumirea origina latină a orașului: Claudopolis. Stabilirile d-lui Păcățianu prezintă un deosebit interes.

Sălbătăcia moravurilor

este stigmatul cel mai imund al zilelor noastre. Mulți își fac fală din aroganță și suficiență personală. Indivizi goi, fără carte și cultură, sfidează și fac sgomot în jurul-le. Nu-i preocupă decât câteva senzații sportive ori politice. Bărfesc ca la ușa cortului, parcă țara asta n'a avut niciodată oameni mari, iar jertfele războiului nu cântăresc nimic în balanța judecății lor puține! Cum s'au strecurat nătarăii ăștia prin școală, liceu, academie, seminarii, universități? Doar e la mintea oricui, că nu te poți impune decât prin blândețea moravurilor, prin decență și pregătire intelectuală!

Unde sunt scăderile? Avem o societate de nivel inferior? Este de vină exclusiv școlăritatea? Iar corpul profesional se șterge pe mâini ca Pilat din Pont?

Sunt judecați la gazetă în mod foarte aspru aproape toți câți se prezintă la bacalaureat. Dacă materialul într'adevăr este atât de slab — prin mâinile cui a trecut? În această direcție nu se caută responsabilitățile?

Cel mai mare păcat

pe care-l comit partidele politice este lenea de a selecționa oamenii de valoare și ahtierea după ocupări de slujbe pentru serviciile de electoralitate. Ești surprins de cariera pe care o fac atâtea secături, atâtea inculți și nespălați scoși din anonimat și beznă de către politicienii ușurațici. Băjbăie în funcțiile publice și în reprezentanțele diplomatice analfabeții, cari nici cultură n'au, nici românește nu știu în mod ireproșabil, nici orientări nu pot fi. E suficient pentru autocrații partidelor să ai rude la Ierusalim, să faci pelicheaua și să te «învârești» sfidându-se atâtea inteligențe oneste și bătându-se joc de țară. E un joc sinistru. Greșelile se răzbuună. Deci să se pună capăt politicienizării corupte și scandaloase a demnităților de stat. Te miri cine «reprezintă» nația și țara. Partidele au totul de pierdut dacă practică nepotismul destrăbălat și achiuirea nepregătiților în posturile publice. Democrațiile au la bază meritul. Cine se abate, păcătuiește grav.

In mod rapid

fac cariere amețitoare atâtea tineri neisprăviți dar vâriți până în coate în politica înverșunată a zilei. Nici-o frână, nici-o decență, nici-o măsură. Să parvină repede, cu orice preț, prin orice mijloc.

Și fiindcă este mai ușor să proferezi o înjurătură și o amenințare, decât să-ți pui capul la bătaie și să-ți termini studiile ori să adâncești luni și ani de zile o problemă de știință ori de artă, să nu te miri că năstărușul învinge prin brutalitate și cinism. Dar încotro mergem? Ce se alege din cultura și știința românească? Legile omeniei, moralității și științei se vor lăsa ultragiutate prea multă vreme? Nu! Ispășirea vine iremediabil și pedepsitor!

Să se părăsiască facilele și blestematele căi de urcare prin teroare și superficialitate!

Suntem împotriva inferiorității în artă și știință. România are nevoie de muncitori serioși, de veritabili intelectuali pentru a ne lua locul în concertul popoarelor.

Premiul Nobel pentru pace

a fost atribuit publicistului german Carl von Ossietzky spre consternarea lui Hitler și a guvernului german. Evident, regimul de forță din Germania a fost blamat prin premiarea omului de condeiu care s'a ridicat împotriva iarmărilor nebunești și a sfidat militarismul prusac renăscut. Tânărul gazetar însă nu s'a dat bătut, ci în foile sale «Das Tageblatt» și Die Weltbühne din 1926 a atacat imperialismele și a arătat, că idealul statului german nu poate fi decât o republică liberală de stânga. Carl von Ossietzky a fost arestat, chinuit prin temnițe, amenințat de tuberculoză încât a fost nevoe să fie internat într'un sanatoriu unde a primit minunata veste din Oslo. Mai sunt oameni drepti pe lumea asta! Judecata imparțială se desinteresează total de regimurile politice și nu ține seamă decât de valoarea scrisului pentru binele umanității. În barbaria cruntă ce s'a deslănțuit peste Germania, onoarea ce s'a dat publicistului credincios opiniilor sale cu orice preț, a venit ca o rază de speranță și de îmbărbătare pentru militanții păcii. Carl von Ossietzky abia are 47 ani!

Despre romanul românesc

Conferința d-lui Ionel Teodoreanu rostită în sala Teatrului Regina Maria din București a fost extrem de interesantă: un roi mancier vorbea despre valoarea romanului românesc. Timp de două ore, scriitorul ieșan cu talentul oratoric recunoscut, cu volubilitatea profesionistului dela bară, dar și cu bogăția vocabularului și cu vasta-i lectură, și-a expus părerile împotriva traducerii romanelor apărute până acum. N'a contestat romanul veritabil. Nu. A recunoscut ca romancierii de talie pe Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Cezar Petrescu și pe sine însuși — dar valoarea circulatorie a romanelor noastre trebuie circumscrisă înăuntrul granițelor noastre, căci specificitatea lor nu îndreptățește aspirația la universalitate. A făcut elogii scriitorului Liviu Rebreanu — cel mai robust reprezentant al mediului românesc. A satirizat societatea moldovenească franțuzită, îndeosebi înainte de războiul intr'asa grad, încât 80% din cărțile pe care le citea erau importate de pe piața Parisului. Societate care nu știa nimic savura în limba maternă bagatelizată. O serie întreagă de adevăruri au fost rostite cu o sinceritate și un curaj care-i face mare onoare.

Arca lui Noe

de Ionel Teodoreanu (2 vol. ed. Cartea Românească).

Odată mai mult gustatul și fecundul romancier moldovean d. Ionel Teodoreanu și-a afirmat calitățile sale de romancier și scriitor. Poate că pentru întâia oară a făcut efortul de a se desbăra de stilul excesiv de înflorit și încărcat, străduindu-se să oglindească realist viața și mediul personajilor. Și totuși în cele două volume savurezi cu nesat descripțiile pitorești ale peisajului din regiunea Borsecului; jocul veritelor dela paginile 132—134 (vol. II) este o perlă epică — o specificitate caracteristică. Vilagiatistul urban, e prins în pag. 160 a aceluiaș volum. Romancierul adâncește însă psihologia creaturilor sale mai ales în raport cu lubricitatea lunii de vacanță în stațiunile climatice. E un succes desăvârșit prin prinderea nuanțelor. Fiecare tip se plimbă în arca lui Noe — în visul individual al celei mai îndrăznețe imagini, pândit de cea mai fioroasă nenorocire. Tipurile sunt idealizate, desigur, sunt scoase din mîntea scriitorului și li se dă circulație socială atât de verosimilă, încât parc'am putea să-le identificăm, par'că i-am văzut undeva în carne și oase. Imaginația creatoare pluteste în stratosfere, pe cari ușor le cobori pe pământul bătut de picioarele noastre... Și stilul scriitorului e fermecător. lîmpeze, curge în cascade, gâlgăie ca pârâiașele de munte. Romanul este o creație isbutită.

Revista «Luceafărul»

a trăit 14 ani de rară strălucire în viața publică a românilor transilvăneni. A făcut epocă. Anii 1912—1916! Câtă frământare tumultuoasă! «Luceafărul» a fost expresia cea mai curată și mai complexă a svărnirilor inimii poporului român în acea vreme. O falangă de publiciști dotați au deschis focul, au pretins regenerare, criticism, pregătire, talent — în literatură ca și în politică și cultură. Un singur «Luceafăr» a existat, cel apărut la Budapesta și Sibiu, cu o personalitate proprie! Și n'ar fi îngăduit să se usurpeze acest titlu de către alte tipărituri! —

Tocmai prin rolul său istoric «Luceafărul» ne spune atâtea lucruri! Despre toată compoziția lui, dela spiritualitatea cea mai înaltă și mai durabilă, până la măruntele griji gospodărești, ne-a adus o comoară de informațiuni omul care a dus sarcina cea mai grea pe umeri: d. Octavian C. Tăslăuanu. Intr'un prețios volum, intitulat simplu dar elocvent «Amintiri dela Luceafărul», d-sa ne pune la curent cu tainele existenței și ale valorii intelectuale pe cari le ascunde «Luceafărul». Recomandăm călduros citirea volumului colaboratorului nostru, care vorbește chiar în n-rul de față al «Societății de maine» despre preocupările sale de mare interes cultural de ieri.

Abdicarea regelui Eduard VIII

Deci e fapt împlinit: regele și împăratul celui mai vast, mai puternic și mai organizat imperiu din lume a preferat să părăsească tronul decât să renunțe la dragostea scumpă inimii sale. Surpriza nemaipomenită. Predominanța simțimentelor intime. D-na Simpson deține recordul celebrității feminine în lume prin influența exercitată asupra voinei suveranului dela Londra. Împăratul om a sguduit și pus în dilemă pe orice om. Însă societatea contemporană nu conține sacrificarea tronului într'un astfel de caz. Legea engleză, tradiția cu putere de lege, opinia publică nu s'au lăsat înfruntate, ci și-a pus alternativă: renunțare la căsătorie ori abdicare. Imperiul a trecut printr'o criză gravă, cu repercusiuni profunde de ordin economic: valorile de bancă au scăzut viriginos. Eduard VIII se bucura de o popularitate reală. Fusese un prinț voiajat prin îndepărtatele meleaguri ale dominiilor. E greu să ești un cap încoronat, în condițiuni egale. Reculegerea popoarelor britanice se face anevoie. Tocmai de aceea a fost grăbit desnodământul crizei.

Legiferarea preselor

Bietul gazetar! E între două pietre de moară. Cel puțin între două! Pe deoparte autoritatea ministerială elaborează un proiect savant, extrem de meticulos, cu prevederi drastice (unde? în țara care n'a avut încă o lege de presă și care s'a mândrit din începuturile ei de cea mai largă libertate de a scrie și de a gândi!). Pe de altă parte patronatul de gazete se ridică tocmă împotriva paragrafilor favorabile salariatului! Tocmai în stabilirea raporturilor celor mai echitabile dintre patron și ziarist, intervin proprietarii marilor ziare împotriva îmbunătățirilor. Nu se menține nici minimul asigurat de legea ungară din 1914! Ministerul e contra gazetarului. Patronul iarăși contra gazetarului. Iar pe deasupra atâtea protentații ai vieții publice, incomodații de ancheta reporterului sau de atacul articlerului de prestigiu, cer îngrădiri severe contra activității gazetarului! Deci nu numai două, ci dacă s'ar putea și trei pietre de moară! Regretabil este, că gazetarii n'au fost deloc pregătiți pentru ceasul acesta. Ei n'au făcut ordine la ei acasă! Nu au creat un comitet central al vechilor societăți de presă, care să se ocupe de gazetari și să ia toate măsurile de apărare a celor onști, morali, bine intenționați și de eliminarea acelor ticăloși, șnapani, excroci și apași. Curățirea prin noi însine. Am fi avut atunci toată autoritatea morală de a rezolva singuri toate chestiunile de ordine profesională și de a împiedica o legiferare din inițiativă ministerială plină de riscuri grave! Oare nu se mai poate îndrepta nimic?

Sumarul materiei anului 1936

Probleme sociale:

	Pag.		Pag.
<i>Barnoschi D. V.</i> , Satele lui Potemkin	120	<i>Drimer Carol, G. Ibrăileanu</i>	72
— Bloemotorul european și roțița potecovaruului	127	<i>Grindea M., Nahum Socolow</i>	86
— Creștinismul, Umanismul și Francmasoneria	165	<i>Miron G., Oswald Spengler</i>	81
<i>Borxa Al.</i> , Legăturile noastre botanice cu Orientul	77	<i>Sebastian Lascar, G. Ibrăileanu</i> , «Adela» cartea cu dragoste și moarte	100
— Caducitatea etnică	118	<i>Tomuța Ion, Bogdan Petriceicu Hașdeu</i>	55
<i>Chelcea Ion</i> , Privitor la mentalitatea primitivă	32	<i>Trandafir Horia, Frații Alexandru și Ion Lapedatu</i>	166
— Etnografie și folclor în Rusia	82	<i>Vale L. Titu, Elefterios Venizelos</i>	79
— Hobștiile de tors în Muscel	158	Cronici culturale și artistice:	
<i>Clopoțel Ion</i> , Teoria regionalismului cultural	48	<i>Albu Liviu</i> , Gloria Romei, Donec gratus eram tibi (Horațiu)	19
— Sociologie urbanistică: teoreticieni și organizatori	75	<i>Băcov Emilian</i> , Evoluția și revoluția poeziei rusești	22
— Ascensiune politică și conținut social	149	<i>Barbu Filaret</i> , Despre muzica de jazz	14
<i>Cornea Victor</i> , Stat țărănesc sau altă lozincă?	66	<i>Drăguțescu Eugen</i> , Expozițiile din toamna aceasta	184
<i>Drămer Carol</i> , Medicina în sate: Coșbuc contra superstițiilor	26	<i>Eftimiu Victor</i> , Teatrele, dramaturgia și artiștii noștri	66
<i>Ghiulea N.</i> , Originile sindicatului profesional	62	— Coloana teatrelor	142
<i>Giurgea Enil</i> , Prin ce mijloace s'ar putea organiza societatea de mâine?	87	— Coloana teatrelor, dramaturgie transdanubiană	105
— Sigmund Freud	102	— Coloana teatrelor	181
<i>Herseni Traian</i> , Condițiile acțiunii culturale	5	<i>Marina Mihail</i> , Regionalismul cultural: Viața socială în Sighet, Mizeria maramureșeană, Dramele dela frontieră, Peisaj maramureșean	30
— Sociologia gospodăriei rurale	67	<i>Dr. Miloia Ioachim</i> , Viața intelectuală în Banat, «Astra», o pierdere culturală, Monumentele noastre	70
<i>Iancu Axente</i> , Mortalitatea infanției în mediul rural transilvănean	117	<i>Straje Mihail</i> , Salonul oficial de pictură și sculptură	109
<i>Jurchescu Liviu</i> , Filonul dacic	29, 64	<i>Pascu Petre, Nicolae Cristea</i>	101
<i>Mios S. R.</i> , Cum trăiesc bolnavii mintali	42	<i>Rusu Nicolae și Ilea Ion Th.</i> , Viața intelectuală în Hunedoara	50
<i>Negrea G. Adrian</i> , Teoria sociologică a gospodăriei țărănești	7, 38	<i>Tohăneanu Alexandru</i> , Școala de pictură din Dej	19
<i>Dr. Neuman Justin</i> , Mentalitatea publică	160	— Aspecte culturale pe valea Someșului	41
<i>Rădulescu-Motru C.</i> , Individualizarea educației	3	<i>Tomuța Ion</i> , Născutul cultural	21
<i>Săvoeanu Isabela</i> , Criza psihanalizei	153	— Momente culturale din viața Născutului	124
<i>Sergescu Petre</i> , Noua Enciclopedie Franceză	151	<i>Ureche Ion</i> , Baritonul Jean Athanasie	72
<i>Toția Gavril</i> , Filosofia vieții în poezia populară	47	<i>Vlasu Ion</i> , Gruparea Boema-Cluj	137
<i>Tohăneanu Al.</i> , Rostul biologic al percepției spațiului	125	— Plastica: Demian, Aurel Ciupe, Catul Bogdan, Romulus Ladea	99
<i>Tomuța Ion</i> , Istoria pedagogiei	48	— Eugen Găscă, Tasso Martini	163, 177
<i>Voicu Șt.</i> , Subnutriția poporului	155	Discuții și recenzii:	
Probleme economice:		<i>Clopoțel Ion</i> , Eugen Herovanu: Orașul amintirilor	102
<i>Clopoțel Ion</i> , Agrarianism zootehnic	121	<i>Cristian V.</i> , Pearl S. Buch, Mihail Celarianu	145
<i>Socor Matei</i> , Criza alimentară din Germania	180	<i>Drimer Carol</i> , «Românismul» de C. Rădulescu-Motru	141
<i>Suciu Petru</i> , Țară de flămânzi și capitală de nababi	53	<i>Martinescu Pericle</i> , Noutățile vitrinei: Mihail Sebastian, Ion Valerian, Mircea Eliade, Mircea Damian, Lucian Blaga, Petre Manoliu, Haig Acterian	18
— O bancă ardeleană de scont și emisiune	12	— Bouglé, Romain Rolland, Kipling, Sainte-Beuve, Cervantes, Cezar Petrescu, N. Davidescu, Alice Voinescu, Huzum, Călugăru, Bleher	37, 43
<i>Tohăneanu Al.</i> , Realizările psihologiei experimentale, Principii și probleme de economie dirijată	14	— A. de Herz, Iorga, Sărmanul Klopstock, Topârceanu, Radu Boureanu, Traian Chelariu, Cervantes, Boccacio	68
— Calea ferată Ilva Mică—Vatra Dornii	178	— Ury Benador, Dan Petrașincu, Ion Călugăru, Valeriu Grecu, Mihail Straje, G. Magheru, Carianopol, I. M. Nistor, Lucia Demetrius, Sergiu Vladimir	107, 112
Actualități:		— G. Călinescu, T. Argezi, Camil Petrescu, I. Igiroșanu, Mihail Șerban, Vlaicu Bărna, Șașa Pană, Ion Iovescu, Petru Manoliu, Gellu Naum	132, 136, 138, 144
<i>Boeriu Ion V.</i> , Energii ce se pierd	78	<i>Pascu Petre</i> , Gallia Faressova, și T. C. Stan	46
<i>Cornea Victor</i> , Regionalismul național și soluția engleză	51	<i>Peret-Almăjeanu C.</i> , Ideia viitorului în poezia proletară	146
<i>Focșa D.</i> , A doua expoziție a echipelor studențești	16	<i>Petrea-Petrescu Horia</i> , Adoratorii și detractorii Sărbilor	139
<i>Mios S. R.</i> , Legiunile reacționare	17	<i>Tohăneanu Al.</i> , C. Rădulescu-Motru, Al. Bărbat	116
<i>Petrescu Nicolae</i> , Istoria culturii românești în scrisori	56	<i>Teodorescu Paul</i> , Revista Revistelor	161
<i>Petrinca Petre</i> , Românii de peste hotare	167	<i>Tomuța Ion</i> , Eminescu și literatura populară, Calistrat Hogăș	52
<i>R. U. P.</i> , «Să salvăm pacea»	173	— Sadoveanu, Ionel Teodoreanu, Lascarov-Moldovanu, Cezar Petrescu	106
<i>Tăslăuanu Oct. C.</i> , Răspândirea culturii în popor	164	— Sadoveanu, Radu Boureanu, Mihordea	157
<i>Teodorescu Paul</i> , Problema spaniolă	162	<i>Voicu Șt.</i> , Scriitorul estățean, Impotriva revizuirii tratatelor, O importantă anchetă sociologică, Istoria poporului român, Sociologie românească	183
<i>Trandafir Horia</i> , «Astra» are cuvântul	23	Fapte, idei, observațiuni, la pp.	23, 47, 71, 111, 147, 186
— Profesor de sociologie	47	Copertele de E. Drăguțescu, A. Ciupe, A. Demian, Ion Vlasu și N. Brana.	
— Sociologie românească	71		
— Prăbușirea Abisiniei	111		
— Democrație activă	147		
<i>R. C.</i> , Mihail Cogălniceanu	182		
Sate, orașe, regiuni:			
<i>Bărna Vlaicu</i> , Pe valea Crișului Alb	159		
<i>Borxa Al.</i> , Basarabia noastră	27, 57		
<i>Boeriu V. Ion</i> , Extragerea aurului prin șteampurile Munților Apuseni	129		
<i>Tohăneanu Al.</i> , O minune în Franța: refacerea regiunilor distruse	13		
Figuri reprezentative:			
<i>Christu Vasile</i> , Nicolae Zubeu Codreanu, primul socialist român, de Zamfir Arbore	174		
<i>Clopoțel Ion</i> , A murit un mare gazetar: Episcopul Roman Ciorogaru	15		
— Constantin Stere	115		

Gherontocrația

este una din metehnele politice dela noi. Pe lângă șeful de partid se strâng bătrânii camarazi cu perița, cu abilitatea permanentei flatări și cu băfirea elementelor tinere. Gherontii monopolizează totul: fruntea listelor electorale, fruntea misitiilor, fruntea însărcinărilor peste hotare. Aceeaș garnitură monopolizează totul și exclude contribuția «tinerilor», adică a specialiștilor noi, cari au furat focul sacru al științii și pricep mai bine și mai temeinic cursul lucrurilor. E o societate închisă de beneficiari cari nu cedează nimic, ci cu o lăcomie fără hotare se angajează la orice, oriunde, la oricât, în mod demăsurat. Ah, camaraderiile acestea nelipsite ale fruntașului politic, cât rău fac țării! Nu e remediu decât în primenirea inteligență a cadrelor, cu cei mai buni cunoscători de probleme și fără considerare la atașamentul violent și egoist la patima politică. Cei vizați să înțeleagă.

Disciplinile libertății

vor da totdeauna și în viitor pentru ordine socială mai bune rezultate decât somațiunile tiraniei! Iată esența discursului pe care președintele Camerii franceze d. Eduard Herriot l-a rostit asupra groaznicei sinucideri a ministrului de interne Roger Salengro. Dreapta franceză, care este o minoritate agresivă de vechi potențai obișnuiți să beneficieze de privilegii fără sfârșit, a recurs la o publicitate scandalosă de calomnie. Salengro ar fi fost pur și simplu un trădător și un dezertor în vremea războiului. Consiliul superior al armatei l-a găsit nevinovat. O impunătoare majoritate de parlamentari (peste 400 voturi!) s'a pronunțat în favoarea lui. Totuș campania fără rușine contra socialistului Salengro a continuat până ce rezistența morală a omului nevinovat s'a frânt și a urmat desnodământul tragic. «Lupta l-a epuizat, calomnia l-a ucis» — ce accente cutremurătoare în inspi-

rata cuvântare! Și ce păcat de spiritul egal, conciliant, superior al lui Salengro! Dece astfel de oameni avansați, să nu fie lăsați să-și dea contribuția pentru patrie? Din orice strat social pot răsări pionierii refacerii! Dreapta și-a făcut o tristă faimă din violențe, agresiuni și exclusivism!

Expoziție

În ziua de 13 Februarie 1937 se deschide în sala Mozart din București o interesantă expoziție de tablouri și gravuri a pictorului ardelean N. Brana. Nu demult d. N. Brana a fost numit pictor autorizat al eparhiei Clujului, ca o consacrare oficială a artei sale de a picta biserică. D. N. Brana este un penel matur, viguros, de o concepție originală și de o savoare deosebită.

Recomandăm tuturor cercurilor iubitoare de artă din capitală să-i cerceteze expoziția din Februarie!

CUPRINSUL:

Probleme sociale: Ascensiune politică și con-

ținut social	Ion Clopoșel
Noua Enciclopedie Franceză	Petre Sergescu
Subnutriția poporului	Șt. Volcu
Mentalitatea publică	Dr. Justin Neuman
Criza psihanalizei	Izabela Sadoveanu
Hobștiile de tors în Muscel	Ion Chelcea
Creștinism, umanism și francmasonerie	D. V. Barnoschi

Politica externă: Problema spaniolă . . . . .

Actualități: Răspândirea culturii în popor	Oct. C. Tăslăuanu
Să salvăm pacea!	R. U. P.
Românii de peste hotare	Petre Petrinca
Educația lecturii	Horla Trandafir
Mihail Cogălniceanu	R. C.

Figuri reprezentative: Frații Alexandru și

Ion Lapedatu	Horla Trandafir
Cu privire la d-rul Nicolae Zubcu Codreanu de Zamfir Arbore	Vasile Christu

Probleme economice: Calea ferată Ilva Mică-

Vatra Dornii	Al. Tohăneanu
Criza alimentară din Germania	Matei Socor

Sate, orașe, regiuni: Pe valea Crișului Alb . . . . .

	Vlaicu Bârna

Cronici culturale și artistice: Coloana teatrelor

Eugen Găscă și Tasso Martini	Victor Efthimu
Expozițiile din toamna aceasta	Ion Vlasu
Discuții și recenzii: Revista revistelor	E. Drăgușescu
Scriitorul cetățean, Impotriva revizuirii tratatelor, O importantă anchetă sociologică, Istoria poporului român, Sociologie românească	Paul Teodorescu
Mihail Sadoveanu, Radu Boureanu	Șt. Volcu

Fapte, idei, observațiuni: Trei evenimente po-

litice. — Jubileul de 75 ani al «Astrei». — Gherontocrația. — Origina Clujului. — Sălbăticiea moravurilor. — Disciplinile libertății. — Cel mai mare păcat. — În mod rapid. — Premiul Nobel pentru pace. — Revista «Luceafărul». — Abdicarea Regelui Eduard VIII. — Legiferarea presei. — Despre romanul românesc. — «Arca lui Noe». — În lipsă de comentarii — măcar ermeneutică. — Bibliografie. — Redacționale. — Administrative	Cronicar
Coperta: Crăciunul săracilor	N. Brana

Director: ION CLOPOȘEL

REDACTIA ȘI ADMINISTRATIA:

BUCUREȘTI II, Știrbel Vodă 17

Apare trimestrial

În lunile Februarie, Mai, August și Noiembrie.

UN EXEMPLAR: 30 LEI

ANUL XIII
București, trimestrul Oct.-Nov.-
Decembrie 1936

no 6

(al 356-lea dela apariție)

ABONAMENT ANUAL:

Autorități, birouri, bănci	1500 L
Societăți culturale, școli	1000 L
Liber-profesioniști	600 L
Funcț., studenți, muncitori	500 L

În strălănătate: dublu

Abonamentele se plătesc anticipat